

Народна банка на Република Северна Македонија
Дирекција за финансиска стабилност, банкарска регулатива и решавање банки

***ИЗВЕШТАЈ ЗА РИЗИЦИТЕ ВО БАНКАРСКИОТ
СИСТЕМ НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
ВО ПРВИОТ КВАРТАЛ ОД 2020 ГОДИНА***

јули 2020 година

Содржина

Резиме	3
I. Структура на банкарскиот систем	7
II. Ризици во банкарското работење	11
1. Кредитен ризик	12
2. Ликвидносен ризик	35
3. Валутен ризик	49
4. Ризик од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности	55
5. Ризик од несолвентност	60
III. Позначајни билансни промени и профитабилност на банкарскиот Систем	66
1. Активности на банките	67
2. Профитабилност	82
Анекси	90

Резиме

Од почетокот на 2020 година, светот се соочува со неочекуван и силен шок, предизвикан од пандемијата на новиот корона-вирус, којашто не ја одмина ниту нашата земја. Иако, првичните негативни ефекти од силниот надворешен шок се почувствуваа во домашната економија, уште во првиот квартал од 2020 година, отсликано преку позначителното забавување на годишната стапка на економски раст (до ниво од 0,2%), нивната трансмисија врз работењето на банките беше сè уште ограничена и слаба. Ова, од една страна, произлегува од фактот што здравствената криза кај нас доби на интензитет некаде од средината на март 2020 година и негативните ефекти од пандемијата врз банкарскиот систем допрва се очекуваат, во продолжение на годината и понатаму. Од друга страна, Народната банка брзо изреагира и на негативните ефекти од неочекуваниот шок преку постепено натамошно намалување на основната каматна стапка, активирање на неконвенционалните мерки, обезбедување дополнителна ликвидност и преку повисока регулаторна флексибилност. Како и да е, банките, нивните клиенти и, општо, сите економски субјекти и институции во нашата земја се исправени пред бројни предизвици, поврзани со пандемијата на корона-вирусот. Од времетраењето на присуството на вирусот и соодветното приспособување на активностите на условите на пандемијата ќе зависи времетраењето и интензитетот на негативните ефекти од глобалната здравствена криза врз економските остварувања и врз остварувањата на банкарскиот систем.

Двата основни столба на стабилноста на банкарскиот систем, високата ликвидност и солвентност, и во првиот квартал од 2020 година беа значаен „браник“ за заштита од негативните последици предизвикани од корона-вирусот или од кој било друг ризик-фактор. Виталноста на овие два столба е потврдена и со резултатите од спроведеното стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем на симулираните шокови, коишто упатуваат на слично ниво на отпорност во првиот квартал од 2020 година, како и на 31.12.2019 година.

На 31.3.2020 година, стапката на адекватност на капиталот изнесуваше 16,5%, што е повеќе за 0,2 процентни поена, во споредба со крајот на 2019 година. Растот на сопствените средства, пред сè, како резултат на реинвестираните добивки, имаше најголем придонес за умереното квартално зголемување на стапката на адекватност на капиталот. Повеќе од половина од сопствените средства (поточно 51,5%) отпаѓаат на капиталните додатоци утврдени согласно со супервизорска оценка, на заштитните слоеви на капиталот или се „слободни“, над потребното минимално ниво, што е особено значајно при надолна промена на циклусот во економијата и во кризни услови, кога овие слоеви од сопствените средства може да се искористат за справување со различните предизвици.

Во првиот квартал од 2020 година, показателите за ликвидноста на банкарскиот систем забележаа умерени надолни поместувања, со што ликвидносните показатели се задржаа во задоволителни рамки. Така, учествата на ликвидната актива во вкупната актива, во депозитите од домаќинствата и во краткорочните обврски се намалија за по 2,2, 4,9 и 3,9 процентни поени, соодветно, и на

31.3.2020 година изнесуваат и натаму солидни 29,7%, 57,3% и 51%, соодветно. Извесното влошување на показателите за ликвидноста на банкарскиот систем е последица на кварталниот пад на ликвидната актива (за 6,9%), најмногу условен од вообичаеното сезонско намалување на депозитите (пред сè, од нефинансиските друштва) на почетокот од годината. Во текот на март 2020 година, ликвидноста на банкарскиот систем беше, делумно, под влијание и на пандемијата предизвикана од корона-вирусот, кога се забележаа повремени, краткотрајни повлекувања на депозитите, иако до крајот на истиот месец движењата во депозитна база на банките се консолидираа и депозитите од нефинансискиот сектор забележаа дури и месечен раст (0,6%). Депозитите од нефинансиските субјекти растеа и во февруари (0,5%), но ниту февруарскиот и мартовскиот раст на депозитите не беше доволен да се анулира ефектот од нивното сезонско намалување во јануари 2020 година, со што на квартална основа, депозитната база на банкарскиот систем се намали за 0,2% (во истиот период од минатата година, депозитите од нефинансискиот сектор беа речиси непроменети).

Во првите пет месеци од 2020 година, Народната банка презеде повеќе мерки и активности заради ослободување дополнителна ликвидност на банките, со крајна цел да се обезбеди поддршка на македонската економија, преку поддршка на кредитирањето на најпогодените сектори во економијата и главно преку одржување на кредитните текови и на кредитниот циклус од страна на банкарскиот систем. Имено, основната каматна стапка беше намалена во три наврати до нивото од 1,5% (од 2,25% во декември 2019 година), а во два чекора се намали и понудата на благајничките записи, како основен инструмент на монетарната политика. Покрај тоа, Народната банка направи измени кај задолжителната резерва со коишто се ослободува дополнителна ликвидност, пред сè за поддршка на кредитирањето на најпогодените сектори во економијата и го прошири опфатот на хартиите од вредност коишто може да ги прифати од домашните банки како инструменти за обезбедување денарска ликвидност во банкарскиот систем. Согласно со резултатите од Анкетата за кредитната активност спроведена за првиот квартал од годината, банките пријавија нето-олеснување на вкупните кредитни услови, како за кредитите на претпријатијата, така и за кредитите на домаќинствата и најавија дека очекуваат натамошно олеснување на условите за кредитирање и на двата сектора, во вториот квартал од годината. Во првото тримесечје од 2020 година, кредитната активност на банките се зголеми за 0,6% и беше целосно насочена кон домаќинствата, што е многу слично како и во првото тримесечје од 2019 година, кога кредитите пораснаа за 0,8%, исто така, целосно насочени кон населението.

Кредитниот ризик и натаму е најзастапениот ризик во севкупниот профил на ризици на банките и забележа извесно остварување во првиот квартал од 2020 година. Имено, на квартална основа, нефункционалните кредити се зголемија за 5,2%, со што и учеството во вкупните кредити се зголеми за 0,2 процентни поена, до нивото од 5%. Анализирани по одделни сектори, растот на нефункционалните кредити беше целосно концентриран кај корпоративниот сектор, каде што овие кредити се зголемија за 6,1%, со што нивното учество во вкупните кредити се зголеми за 0,6 процентни поени, до нивото од 8,2%. Анализирани по одделни дејности, најголемиот дел од растот на нефункционалните кредити произлегува од клиентите коишто се занимаваат со производство на метали, машини, алати и опрема, со трговска дејност и од текстилната индустрија. Влошувањето на кредитоспособноста на клиентите може да биде последица и

на појавата и ширењето на корона-вирусот, на почетокот од годината, чиишто негативни ефекти се почувствуваа во одредени економски дејности уште пред здравствената криза да се прошири и во нашата земја (заради нарушување на синцирите на снабдување, намалување на цените на примарните производи, промени во потрошувачките и други навики на субјектите од зафатените региони, итн.). Нефункционалните кредити на домаќинствата беа речиси непроменети, на квартална основа (се намалија за минимален 0,1%), а нивното учество во вкупните кредити го задржа нивото од 2%. Покриеноста на нефункционалните кредити со исправка на вредноста се подобри за 1 процентен поен, на квартална основа, и се одржа на релативно високо ниво (68,7%), што заедно со задоволителниот обем и квалитет на сопствените средства, ги ограничува потенцијалните негативни ефекти врз солвентноста на банките од евентуалната целосна ненаплатливост на нефункционалните кредити.

Задоволителните нивоа на ликвидност и солвентност на банките им овозможија полесно да им излезат во пресрет на потребите на своите клиенти, во услови на силен шок. Така, уште во март 2020 година, банките пристапија кон масовно реструктурирање на кредитите на населението и корпоративниот сектор, преку обезбедување грејс-периоди и други промени на договорните услови. На тој начин се создадоа услови за привремено олеснување на кредитниот товар на кредитокорисниците во претстојните месеци заради полесно надминување на оваа кризна епизода. Соодветен придонес за ова имаше регулаторната флексибилност којашто ја обезбеди Народната банка во однос на третманот на овие реструктурирања, а притоа задржувајќи ја претпазливоста, преку ограничување на можноста за дополнителни ризици за билансите на банките. Сепак, потребно е будно следење на состојбите, како од страна на банките, така и од Народната банка, бидејќи по изминувањето на договорениот период на пролонгација на обврските на кредитокорисниците, ќе следи период на можно „признавање“ на влошената кредитоспособност на клиентите во билансите на банките, што соодветно ќе се одрази врз нивната профитабилност и последователно врз солвентноста.

Изложеноста на банкарскиот систем на валутниот ризик е ниска, што се должи на прифатливиот и главно низок сооднос на отворените девизни позиции на банките со сопствените средства. Во првиот квартал од 2020 година, на агрегирано ниво, банкарскиот систем, невообичаено, оствари кратка отворена девизна позиција, иако од прилично мал обем (-0,6% од сопствените средства), што е најмногу последица на повисокиот раст на пасивата со валутна компонента (пред сè, депозитите од нефинансиски субјекти), споредено со растот на активата со валутна компонента. Еврото е најзастапената валута во валутната структура на билансите на банките, што во услови на де факто фиксен номинален девизен курс на денарот во однос на еврото, ја ограничува веројатноста за остварување не само на директната, туку и на индиректната изложеност на банките на валутниот ризик. **Изложеноста на банките на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности и понатаму е на ниско ниво (изнесува 6,7% од сопствените средства).**

Домашниот банкарски систем во првиот квартал од 2020 година продолжи со профитабилно работење, но со значително (за 39,6%) помала добивка. Следствено, показателите за повратот на капиталот и активата позначително се намалија, во споредба со првиот квартал од 2019 година, и достигнаа нивоа од 7,5% и 0,8%,

соодветно. Намалувањето на добивката е најмногу последица на повисоките трошоци за исправка на вредноста (пред сè, за нефункционалните кредити), коишто започнаа да растат уште во првиот месец од годината. Зголемувањето на оперативните трошоци е уште еден фактор за намалената добивка во првото тримесечје од 2020 година. Нето каматниот приход, како најзначајна компонента од вкупните приходи на банкарскиот систем, забележа мал раст, а нето каматната маргина минимално се намали до нивото од 3,3%. Во наредниот период, пред банките останува предизвикот да го надоместат намаленото значење на нето каматниот приход за нивните добивки. Секако, и последиците од корона-вирусот во значителна мера ќе го определат финансиски резултат на банките, меѓу другото и поради очекуваното зголемување на трошоците за исправка на вредноста, врз основа на (очекувањата за) зголемување на стапката на ненаплата кај кредитите.

I. Структура на банкарскиот систем

1. Број на банки и сопственичка структура на банкарскиот систем

На 31.3.2020 година, во Република Северна Македонија функционираат петнаесет банки, што е непроменет број во споредба со претходниот квартал. Бројот на банки во претежна странска сопственост (единаесет банки) и бројот на подружници на странски банки (шест банки) исто така е непроменет.

Табела бр. 1

Структура на поважните позиции од билансите, според претежната сопственост на банките (со состојба на 31.3.2020 година)

во милиони денари и во проценти

Тип на сопственост	Број на банки	Капитал и резерви		Актива		Кредити на нефинансиски сектор		Депозити од нефинансиски сектор		Вкупни приходи*		Финансиски резултат*	
		Износ	Во %	Износ	Во %	Износ	Во %	Износ	Во %	Износ	Во %	Износ	Во %
Банки во претежна сопственост на странски акционери	11	45.571	73,5%	395.219	71,9%	274.066	80,2%	283.779	70,1%	17.889	76,5%	4.191	70,6%
- подружници на странски банки	6	39.752	64,1%	323.813	58,9%	221.558	64,8%	236.082	58,3%	15.089	64,5%	5.372	90,5%
- Австрија	2	6.730	10,9%	64.667	11,8%	47.125	13,8%	39.376	9,7%	2.627	11,2%	438	7,4%
- Бугарија	1	1.214	2,0%	10.567	1,9%	6.900	2,0%	7.199	1,8%	378	1,6%	28	0,5%
- Грција	1	12.887	20,8%	99.939	18,2%	70.143	20,5%	80.753	19,9%	5.409	23,1%	2.378	40,1%
- Словенија	1	11.561	18,6%	89.484	16,3%	58.871	17,2%	72.663	17,9%	4.507	19,3%	1.858	31,3%
- Турција	1	7.359	11,9%	59.156	10,8%	38.519	11,3%	36.091	8,9%	2.168	9,3%	669	11,3%
- останати банки во претежна странска сопственост	5	5.819	9,4%	71.406	13,0%	52.508	15,4%	47.697	11,8%	2.800	12,0%	-1.181	-19,9%
- Бугарија	2	2.564	4,1%	25.540	4,6%	18.407	5,4%	17.725	4,4%	1.207	5,2%	257	4,3%
- Германија	1	2.583	4,2%	30.638	5,6%	23.294	6,8%	17.916	4,4%	908	3,9%	162	2,7%
- Швајцарија	2	672	1,1%	15.228	2,8%	10.807	3,2%	12.056	3,0%	684	2,9%	-1.601	-27,0%
Банки во претежна сопственост на домашни акционери	4	16.426	26,5%	154.620	28,1%	67.689	19,8%	121.185	29,9%	5.495	23,5%	1.743	29,4%
- приватна сопственост	3	13.807	22,3%	144.437	26,3%	67.610	19,8%	121.185	29,9%	5.390	23,0%	1.710	28,8%
- државна сопственост	1	2.619	4,2%	10.183	1,9%	79	0,0%	0	0,0%	105	0,4%	33	0,6%
Вкупно:	15	61.997	100,0%	549.840	100,0%	341.755	100,0%	404.964	100,0%	23.384	100,0%	5.934	100,0%

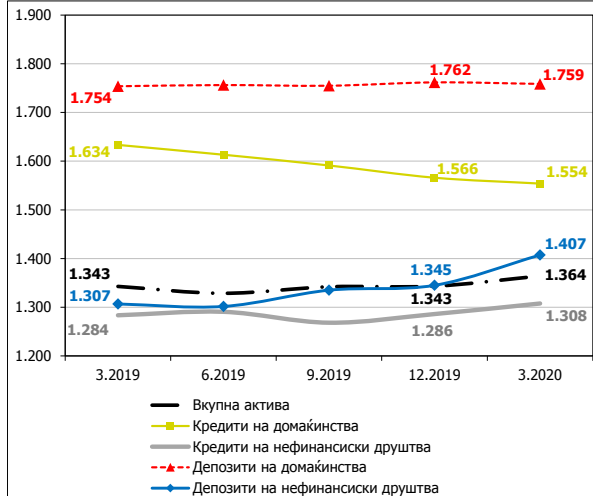
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

*Вкупните приходи и финансискиот резултат се пресметани за последните дванаесет месеци (31.3.2019-31.3.2020 година).

Главната улога на банките со претежна странска сопственост во банкарскиот систем се задржа и во првиот квартал од 2020 година, при што не беа забележани позначителни промени. Кај сите категории активности преовладува учеството на банките со претежна странска сопственост, коешто е највисоко кај кредитите на нефинансиските субјекти (80,2%). Највисока квартална

Графикон бр. 1
Херфиндалов индекс
во индексни поени

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

промена на учеството на банките во претежна странска сопственост се забележува кај капиталот и резервите, каде што учеството на овие банки бележи раст за 0,8 процентни поени.

Со состојба на 31.3.2020 година, сите вредности на Херфиндаловиот индекс¹ се во рамките на прифатливите вредности². Во споредба со претходниот квартал, се забележува извесно намалување на Херфиндаловиот индекс кај кредитите и депозитите на домаќинствата, наспроти видливото зголемување на индексот кај вкупната актива, кредитите и депозитите на нефинансиските друштва. Во услови на квартален пад на кредитите и депозитите на нефинансиските друштва, покаченото ниво на концентрација во овие сегменти од активностите на банките е последица на зголеменото учество на банките со веќе високи пазарни учества во вкупните кредити и депозити на/од нефинансиските друштва, при истовремено намалено учество на оние банки со пониски пазарни учества во овие сегменти.

Табела бр. 2
Показатели за концентрацијата на
поважните позиции од билансите кај
трите и петте најголеми банки
во проценти

Позиција	31.3.2020		31.12.2019	
	CR3	CR5	CR3	CR5
Вкупна актива	57,1	75,4	56,6	74,7
Кредити на домаќинства	58,6	76,8	58,9	77,1
Кредити на нефинансиски друштва	49,4	74,5	48,6	73,5
Депозити на домаќинства	69,4	80,2	69,4	80,2
Депозити на нефинансиски друштва	53,5	78,6	51,0	77,2
Финансиски резултат*	98,2	114,0	90,2	104,5
Вкупни приходи*	61,4	77,7	60,9	77,6

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

*Вкупните приходи и финансискиот резултат се пресметани за последните дванаесет месеци (31.3.2019 - 31.3.2020 година).

Вкупните приходи на категоријата резултат се анализира (на пример: вкупна актива, вкупни депозити итн.), а n е вкупниот број банки во системот.

² Кога индексот се движи во интервал од 1.000 до 1.800 поени, нивото на концентрација се смета за прифатливо.

На квартална основа, показателите за учеството на трите и петте најголеми банки во банкарскиот систем во одделните категории активности го потврдуваат трендот на зголемување на концентрацијата, којшто е најизразен кај финансискиот резултат. Исклучок претставуваат показателите за концентрацијата на кредитите на

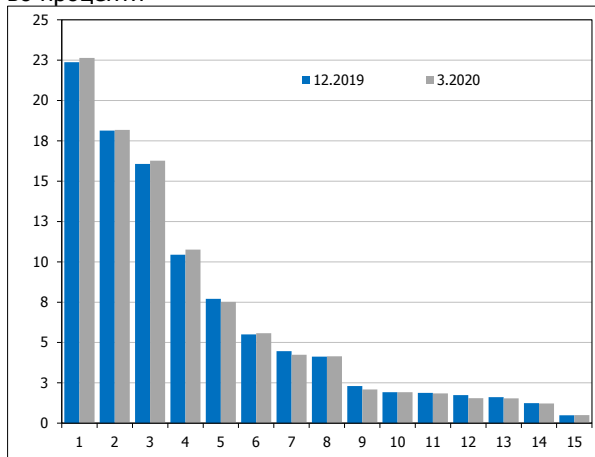
$$HI = \sum_{j=1}^n (S_j)^2$$

каде што S е учеството на секоја банка во

домаќинствата, коишто на квартална основа бележат намалување и показателите за концентрацијата на депозитите од домаќинства, коишто без непроменети.

Графикон бр. 2
Учества на поединечните банки во вкупната актива на банкарскиот систем во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Разликата во износот на активата помеѓу банките и натаму е висока, при што распонот помеѓу банката со највисоко (22,6%) и банката со најниско (0,5%) учество во системот се зголеми, на квартална основа, за минимални 0,2 процентни поена. Пазарното учество во вкупната актива на трите најголеми банки во системот се зголеми за половина процентен поен, што беше распоредено кај секоја од трите најголеми банки. Три средни банки бележат намалување на пазарните учества, додека кај сите останати банки, пазарните учества малку се намалија или останаа речиси исти како и на 31.12.2019 година. Петте најмали банки во системот го намалија пазарното учество во вкупната актива, за 0,3 процентен поен, до нивото од 6,7% на 31.3.2020 година. Десет банки во системот имаат поединечни пазарни учества помали од 6% (нивното заедничко пазарно учество изнесува 24,6%).

II. Ризици во банкарското работење

1. Кредитен ризик

Во првиот квартал од 2020 година, дојде до извесно остварување на кредитниот ризик, отсликано преку позначителниот раст на нефункционалните кредити, за 5,2%, наспроти нивното надолното поместување (-0,3%) во последниот квартал од 2019 година. Со тоа и стапката на нефункционални кредити на нефинансискиот сектор, квартално, се помести од историски најниското ниво од 4,8%, на 5,0%. Сепак, ова учество и натаму не е високо, бидејќи 95% од кредитите на банките се отплаќаат редовно или со задоцнување најмногу до 90 дена. Од секторски аспект, кварталниот раст на нефункционалните кредити во целост произлегува од корпоративниот сектор. Не е исклучено дека дел од новите нефункционални кредити се должат и на негативните ефекти од здравствената криза уште пред да се прошири и во нашата земја, заради нарушување на синџирите на снабдување, намалување на цените на примарните производи, промени во потрошувачките и други навики на субјектите од зафатените региони, со што некои кредитни изложености на претпријатијата веќе заклучно со март добиле нефункционален статус. Учесството на нефункционалните во вкупните кредити на нефинансиските друштва се зголеми за 0,6 процентни поени во првиот квартал и на 31.3.2020 година изнесува 8,2%. Во сегментот на домаќинствата, малото намалување на нефункционалните кредити е главно поради задолжителните отписи, но одредено остварување на кредитниот ризик се забележува кај потрошувачките кредити. При малку забавена кредитна поддршка на овој сектор, соодносот меѓу нефункционалните и вкупните кредити на домаќинствата сепак се задржа на нивото од 2,0%.

Покриеноста на нефункционалните кредити со исправка на вредноста за нив се одржува на релативно високо ниво (68,7%), што заедно со задоволителниот обем и квалитет на сопствените средства, ги ограничува негативните ефекти врз солвентноста на банките од нивна евентуална целосна ненаплатливост.

Реално е да се очекува дека негативните ефекти од пандемијата ќе се одразат врз кредитоспособноста на клиентите, и тоа не само на правните лица, туку и на физичките лица, и тоа најпрво на оние со нестабилни/неизвесни месечни примања. Регулаторните измени за привремено олеснување на кредитниот товар на кредитокорисниците имаа за цел да овозможат нивно полесно справување со негативните притисоци од здравствената криза. Со оглед на продолженото изразено присуство на вирусот, а со тоа и на негативните ефекти врз домашната економија и реалниот сектор, Народната банка, доколку оцени дека постои потреба, соодветно ќе ги преземе потребните чекори, за што од клучно значење ќе бидат случувањата во третиот квартал од 2020 година.

Мерки за ублажување на последиците од епидемијата на ковид-19

Заради олеснување на финансискиот товар на домаќинствата и претпријатијата, Народната банка, во рамките на своите надлежности, донесе регулаторни измени, проследени со соодветна уредба донесена од страна на Владата во вонредната состојба, коишто обезбедуваат услови според кои банките можат да понудат поповолни договорни услови за субјектите коишто се погодени со

корона-кризата, без притоа да се наруши стабилноста на поединечните банки и севкупната финансиска стабилност. Измените во регулативата на Народната банка, во доменот на управување со кредитниот ризик, овозможуваат привремено олеснување на кредитниот товар на кредитокорисниците заради полесно надминување на оваа кризна епизода, не само преку одложување на наплатата на кредитите, туку и промена на другите договорни услови на постојните кредити (каматната стапка, вкупниот рок на достасување на кредитот итн.). Овие олеснувања се однесуваат на кредитните изложености класифицирани во категориите на ризик „А“, „Б“ или „В“ на 29 февруари) и оние коишто се одобрени во периодот од 1 до 24 март (до стапувањето на сила на оваа регулатива).

Со Уредбата на Владата со законска сила за начинот на промена на договорните услови на банките и штедилниците („Службен весник на РСМ“ бр. 80/20 од 27.3.2020 година), донесена во време на вонредната состојба³, се овозможува побрза и поедноставна промена на договорните услови за кредитите, без да се загрози јавното здравје, односно без да се посетат експозитурите и филијалите заради потпишување анекси кон договорите. Согласно со оваа уредба, банките објавија јавна понуда за (не)прифаќање на променетите договорни услови за конкретни кредитни производи наменети за физичките лица, додека кај повеќето правни лица, банките применија индивидуален пристап, при што олеснувањата на кредитните услови се усогласуваа според потребите на поединечните правни лица и според оцените на банките. Овие одложувања на наплатата од аспект на банките значат привремено откажување од приливите што требало да ги наплатат во овој период, со што индиректно се поддржува економијата.

Заклучно со 31.5.2020 година, кредитите со одобрен грејс-период согласно со регулаторните измени заради ковид-19 зафаќаат 46,7% од вкупните редовни кредити на нефинансискиот сектор. Од аспект на структурата, околу две третини од овие кредити отпаѓаат на физичките лица, 33,9% на претпријатијата и незначителни 0,2% на трговците на мало. Анализирани по сектори, кај 59,5% од вкупните кредитите на домаќинствата⁴ и 30,7% на нефинансиските друштва⁵ е извршено привремено одложување на отплатата на обврските за кредитот. Според одделните продукти на домаќинствата, застапеноста на кредитите со одобрен грејс-период заради ковид-19 е највисоко кај потрошувачките кредити (68,4%), додека кај кредитните картички и пречекорувањата на трансакциските сметки и станбените кредити овие кредити бележат слично учество од околу 48%. Според одделните дејности на претпријатијата, кредитите со одобрен грејс-период имаат особено високо учество во вкупните кредити на клиентите од „дејностите на здравствена и социјална заштита“ (77,9%), угостителската дејност (71,0%) и „стручните, научните и техничките дејности“ (52,4%). Кај традиционално најзначајните економски дејности, учеството на кредитите со одобрен грејс-период заради ковид-19 во просек изнесува околу 31%⁶. По одделна банка учеството на кредитите на домаќинствата со одобрен грејс-период се движи во интервал од 28,4% до 72,0%, при што само кај три банки ова учество е под 50%. Во сегментот на нефинансиските друштва, застапеноста на кредитите со одобрен грејс-период е помеѓу 15,8% и 52,7% по одделна банка и само кај две банки надминува 50%.

Исто така, се направи одредено олеснување околу признавањето на нефункционалниот статус на кредитите, преку поместување на прагот за стекнување нефункционален статус, од 90 на 150 дена. Ова олеснување може да доведе до забавување, па дури и намалување на растот на нефункционалните кредити во текот на вториот и третиот квартал од 2020 година. Но, банките се

³ Вонредната состојба во Република Северна Македонија поради пандемијата од вирусот ковид-19 беше прогласена на 18 март 2020 година и оттогаш беше продолжувана во неколку наврати, а заврши кон средината на јуни 2020 година.

⁴ Во структурата на кредитите на домаќинствата со одобрен грејс-период заради ковид-19, најголемо учество од 64,2% бележат потрошувачките кредити, по кои следат станбените кредити со учество од 25,1% и кредитните картички и негативните салда на тековни сметки со 8,6%.

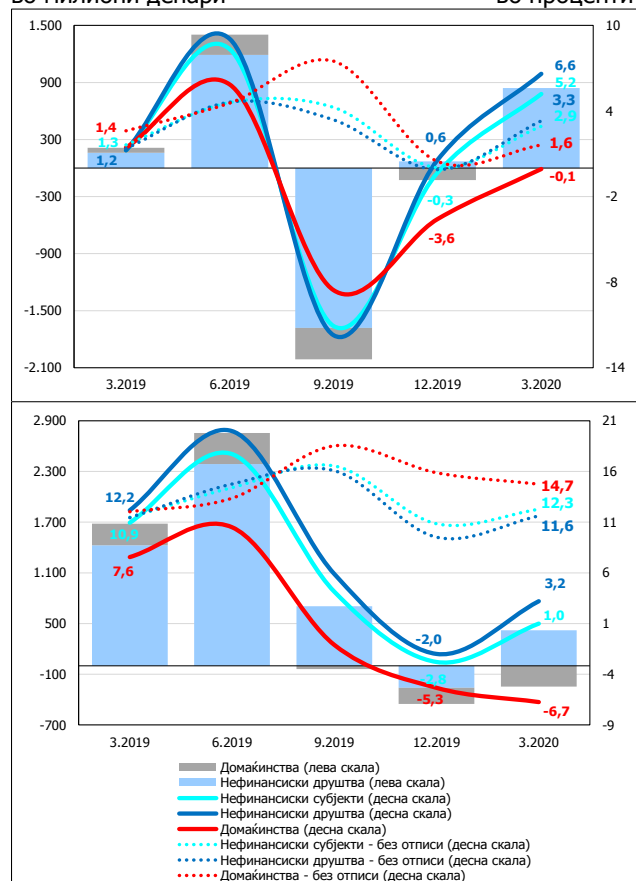
⁵ Во структурата на кредитите на нефинансиските друштва со одобрен грејс-период, најголемо учество, од 27,1% и 24,6%, бележат кредитите одобрени на клиенти од „индустријата“ и трговската дејност, соодветно, по кои следи градежниот сектор со малку пониско учество од 17,0%. Значително, но едноцифрено, учество бележат и кредитите со одобрен грејс-период на претпријатија од угостителската дејност (7,7%) и „транспортот и складирањето“ (7,4%).

⁶ По одделни дејности, кредитите со одобрен грејс-период заради ковид-19 зафаќаат 34,6%, 32,7% и 25,4% од редовните кредити на градежниот сектор, „индустријата“ и трговската дејност, соодветно.

должни, по 30.9.2020 година до крајот на 2020 година, да ги применат вообичаените правила (според сите критериуми пропишани со регулативата) за утврдување на кредитните изложености како нефункционални и соодветно да ги признаат потребните исправки на вредноста на овие изложености, со цел да бидат соодветно опфатени во финансискиот резултат за годината.

Графикон бр. 3
Квартална (горе) и годишна (долу) промена на нефункционалните кредити на нефинансиските субјекти во милиони денари во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

*Забелешка: На линиите со точки е прикажан растот на нефункционалните кредити со изземање на ефектот од сите задолжителни отписи извршени во периодот 1.1.2016 –

1.1 Остварување на кредитниот ризик во билансите на банките

Во првиот квартал од 2020 година, вкупните нефункционални кредити на нефинансискиот сектор се зголемија за 5,2% (или за 839 милиони денари), по нивното мало надолно поместување во последниот квартал од 2019 година. Со изземање на ефектот од задолжителните⁷ нето-отписи⁸, нефункционалните кредити на нефинансискиот сектор, во првиот квартал од 2020 година, бележат раст од 2,9%.

Зголемувањето на обемот на нефункционалните кредити во целост произлегува од нивното зголемување кај претпријатијата (за 841 милион денар, или 6,6%). Според одделните дејности, најголемо зголемување забележаа нефункционалните кредити на клиентите од „индустријата“ (за 695 милиони денари, или 17,1%) и трговската дејност (за 240 милиони денари, или 7,4%). Имено, новите нефункционални кредити кај трговската дејност се главно поради неисполнувањето на кредитните обврски на повеќе клиенти на поединечни индустриски гранки⁹ има премин во нефункционален статус на неколку малку поголеми клиенти. Растот на нефункционалните кредити на правните

⁷ Почнувајќи од 1.7.2019 година, банките се должни да ги пренесат на вонбилансна евиденција (отпис) кредитните изложености коишто се целосно покриени со исправка на вредноста/поседна резерва најмалку една година (најмалку две години, во периодот 1.1.2016-30.6.2019 година).

⁸ Задолжителните нето-отписи ги опфаќаат износот на задолжителните отписи намалени за износот на наплатени претходно отпишани кредити по оваа основа. Податоците за задолжителните отписи се расположливи од јануари 2016 година, додека податоците за наплатата на овие отпишани кредити се расположливи од декември 2019 година.

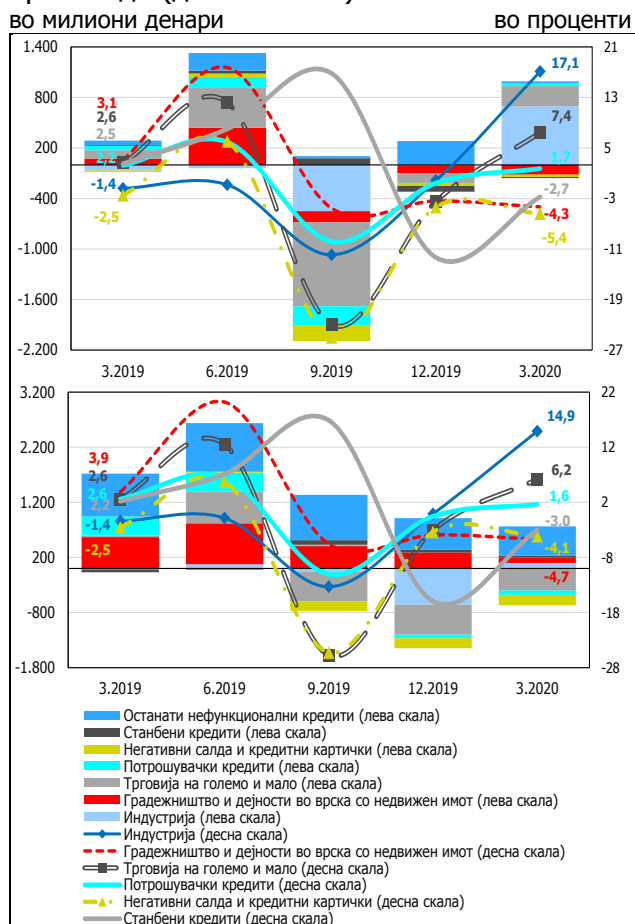
⁹ Зголемувањето е најизразено кај „производството на метали, машини, алати и опрема“ (за 370 милиони денари, односно за трипати повисоко ниво на нефункционалните кредити во споредба со крајот на 2019 година), „останатата преработувачка индустрија“ (за 227 милиони денари, или 26,0%) и „текстилната индустрија“ (за 125 милиони денари, или 34,9%). Со исклучок на намалувањето на нефункционалните кредити кај „снабдувањето со електрична енергија, гас, пареа и климатизација“, кај останатите индустриски гранки не се забележуваат позначајни промени.

31.3.2020 година. Почнувајќи од декември 2019 година податокот ги содржи и наплатените задолжително отпишани кредити.

Графикон бр. 4

Квартална (горе) и годишна (долу) промена на нефункционалните кредити по одделни дејности (нефинансиски друштва) и кредитни производи (домаќинства)

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

лица може да е поврзан и со дефиницијата за нефункционална кредитна изложеност¹⁰, којашто е во целост усогласена со европските регулативи во овој домен. Воедно, не е исклучена можноста дека дел од новите нефункционални кредити се последица на неможноста на клиентите за справување со негативните ефекти и притисоци од епидемијата на ковид-19, коишто последователно се одразиле врз нивната кредитоспособност уште во март¹¹ (пред да бидат донесени измените во регулативата со кои им се овозможи на банките да им го олеснат товарот за отплаќање на долгот на клиентите, а тоа да не добие третман на реструктурирање).

И покрај зголемувањето на нефункционалните кредити на ниво на корпоративниот сектор, сепак кај одделни дејности и клиенти се забележува намалување на нефункционалните кредити, што е најизразено кај градежниот сектор и главно произлегува од спроведените задолжителни отписи, но во одредени случаи се должи и на наплати (најчесто преку преземање на залогот¹²). Без ефектот од задолжителните отписи, вкупните нефункционални кредити на нефинансиските друштва бележат квартален раст од 3,3% (наспроти нивното речиси непроменето ниво на крајот на претходниот квартал).

Нефункционалните кредити на домаќинствата останаа речиси исти,

¹⁰ Почнувајќи од 1.7.2019 година, сите изложености кон одредено правно лице стануваат нефункционални, доколку билансната кредитна изложеност кон тоа лице којашто не е наплатена подолго од 90 дена, надминува 20% од неговата вкупна билансна изложеност. Покрај тоа, од 1.7.2019 година, банките се должни да оценуваат и т.н. неможност за наплата од клиентот како критериум кредитните изложености да добијат нефункционален статус. Народната банка не располага со податок за овие износи.

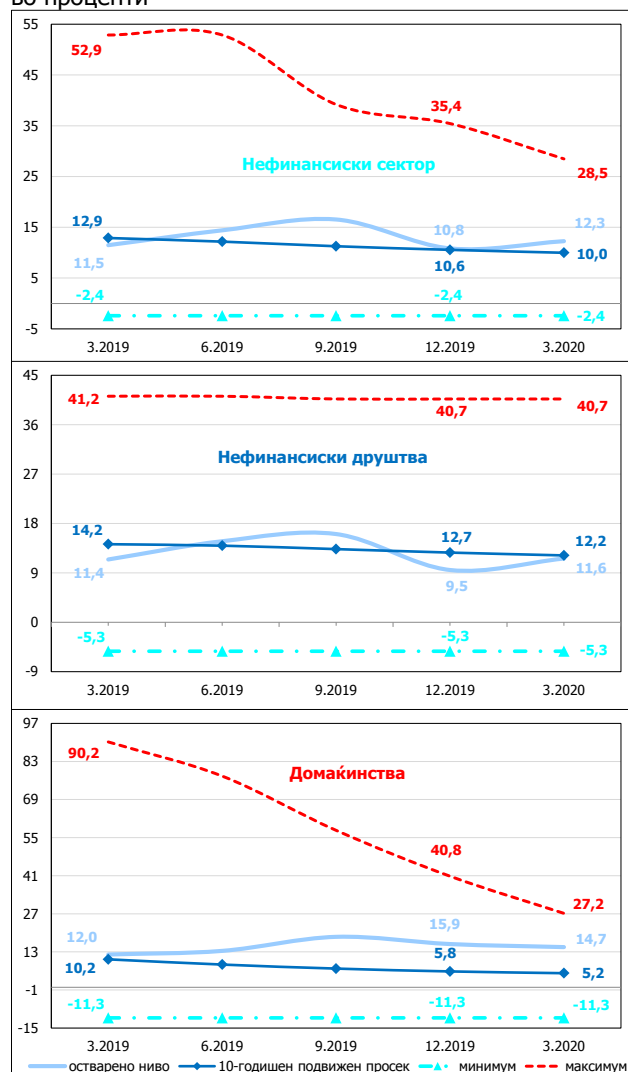
¹¹ Влошувањето на кредитоспособноста може да биде последица и на појавата и ширењето на корона-вирусот на европска почва, на почетокот од годината, чишто негативни ефекти се почувствуваа во одредени економски дејности уште пред здравствената криза да се прошири и во нашата земја кон средината на март (заради нарушување на синцирите на снабдување, намалување на цените на примарните производи, промени во потрошувачките и други навиките на субјектите од зафатените региони итн.).

¹² По подолг период на надолно поместување, бруто преземиот имот врз основа на ненаплатени побарувања бележи квартален раст за 4,1%, најмногу како резултат на преземиот имот од еден поголем клиент од градежниот сектор.

Графикон бр. 5

Годишна стапка на раст на нефункционалните кредити: остварена, 10-годишен подвижен просек, максимално и минимално ниво, по одделните сектори во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

*Забелешка: Исклучен е ефектот од сите задолжителни отписи извршени во периодот 1.1.2016 - 31.3.2020 година. Почнувајќи од декември 2019 година податокот содржи и наплатени задолжително отпишани кредити.

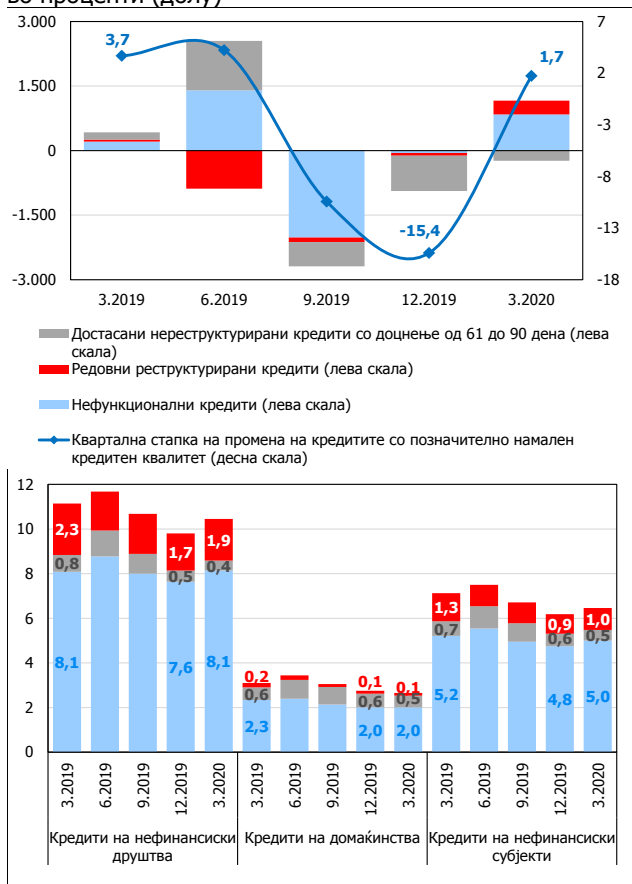
односно се намалија за само **0,1%**, или за **2 милиона денари** (намалување за 3,6% во претходниот квартал). Во кредитното портфолио составено од домаќинствата, нефункционалните кредити бележат различни движења кај одделните кредитни производи, и тоа зголемување единствено кај потрошувачките, а надолно поместување кај преостанатите продукти. Намалувањето на вкупните нефункционални кредити на домаќинствата се должи главно на задолжителните отписи. Кај потрошувачките кредити, токму задолжителните отписи овозможуваат само мал раст на нефункционалните потрошувачки кредити (за 37 милиони денари, или 1,7%), анулирајќи го во голема мера присутниот раст на нефункционалните кредити кај овој кредитен производ. Умерен пад бележат нефункционалните кредитни картички и негативни салда на тековни сметки (за 28 милиони денари, или 5,4%) и нефункционалните станбени кредити (за 13 милиони денари, или 2,7%). Доколку се из земе ефектот од задолжителните нето-отписи, тогаш нефункционалните кредити на домаќинствата бележат раст од 1,6%, што претставува забрзување во однос на растот во претходниот квартал (0,5%).

Годишната стапка на раст на нефункционалните кредити на домаќинствата и на вкупниот нефинансиски сектор, во првиот квартал од 2020 година, го надминува нејзиниот десетгодишен подвижен просек. Кај претпријатијата, остварениот годишен раст во последните два квартала, е под десетгодишниот подвижен просек¹³, а притоа максималната вредност на показателот е

¹³ При утврдувањето на десетгодишниот просек на годишните стапки на раст е изземен ефектот од задолжителните отписи.

Графикон бр. 6
Нефункционални кредити и редовни кредити на нефинансиските субјекти со намален кредитен квалитет, квартална промена (горе) и учество во вкупните кредити на нефинансиските субјекти (десно) во милиони денари во проценти (долу)

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

непроменета. Повисокиот годишен раст на нефункционалните кредити на домаќинствата во споредба со десетгодишниот просек се должи пред сè на побрзиот раст на нефункционалните кредити на домаќинствата во последните години, но влијаат и негативните стапки на годишен раст за одредени минати квартални датуми. Притоа се забележува значително намалување на максималната вредност на показателот¹⁴.

Редовните кредити со намален кредитен квалитет¹⁵, според својата природа, на краток рок, можат да бидат извор на нови нефункционални кредити. Сепак, тие бележат мало зголемување, од 1,7%, во првиот квартал од 2020 година (наспроти поизразеното намалување за 15,4% на 31.12.2019 година¹⁶), коешто пред сè се должи на реструктурираните кредити. Сепак, учеството на овие кредити во вкупното портфолио не е големо и не е забележано позначително остварување на кредитниот ризик од нив, поради што не преставуваат извор за позначителен раст на нефункционалните кредити на краток рок. Имено, овие кредити зафаќаат 1,5% од вкупните кредити на нефинансискиот сектор (идентично како и во претходниот квартал). Само 0,3% од кредитите кај кои има задоцнување од 61 до 90 дена добиле нефункционален статус во април 2020

¹⁴ Заживувањето на кредитната активност кон домаќинствата започна да се засилува пред малку повеќе од десет години (во периодот пред големата финансиска криза), при што, во отсуство на позначителни износи на нефункционални кредити, остварените годишни стапки на раст беа исклучително високи. Во анализираниот десетгодишен период (30.6.2009 – 31.3.2020 година), годишниот раст на кредитите на домаќинствата е највисок во вториот квартал од 2009 и изнесува 90,2%, од кога почна постепено да се намалува.

¹⁵ За потребите на оваа анализа, како редовни кредити со намален кредитен квалитет се сметаат редовните реструктурирани кредити и достасаните редовни нереструктурирани кредити каде што доцнењето во наплатата се движи меѓу 61 и 90 дена (евентуалното продолжено доцнење во наплатата на овие редовни кредити за уште дополнителни 1-30 дена би водело кон нивен премин во нефункционален статус). Редовните реструктурирани кредити најверојатно би добиле нефункционален статус, доколку банките не им ги промениле кредитните услови на клиентите коишто се соочуваат со финансиски тешкотии.

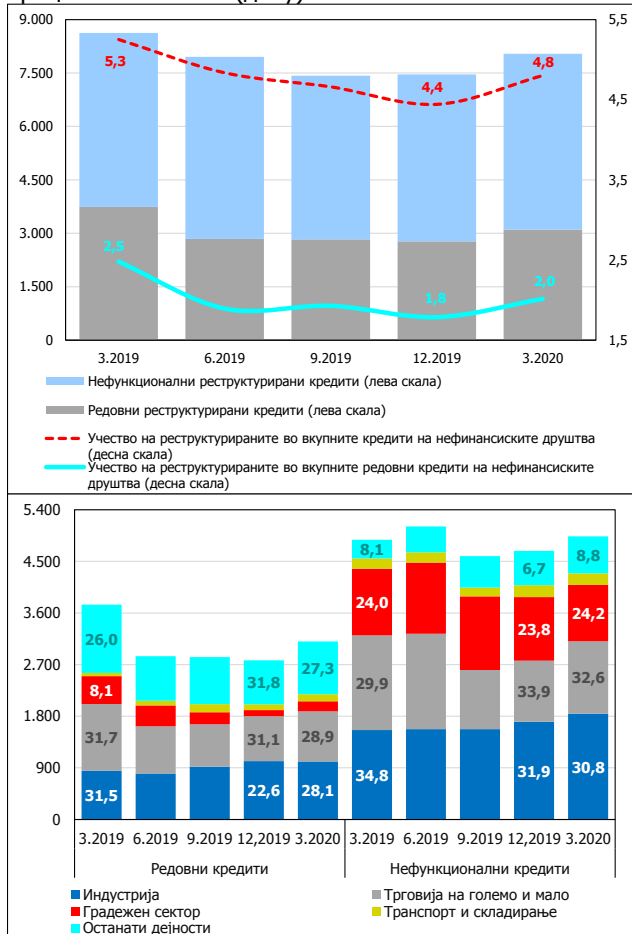
¹⁶ Вообичаено, секој декември од годината, поради исплати на две плати и други награди и бонуси пред новогодишните празници, се намалуваат кредитите поради отплата, што пред сè е видливо кај кредитите каде што доцнењето во наплатата се движи меѓу 61 и 90 дена.

Графикон бр. 7

Реструктурирани кредити на нефинансиските друштва (горе) и структура по одделни дејности според статусот (долу)

во милиони денари во проценти (горе)
износи во милиони денари прикажани во столбови и проценти во ознаки (долу)

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

година¹⁷, што е показател за солидна наплата на овие достасани кредити. Учеството на реструктурираните кредити во вкупните кредити е исто така мало (2,5% во првиот квартал од 2020 година, наспроти 2,3% на крајот на 2019 година).

Вкупните реструктурирани кредити забележаа зголемување од 581 милион денари, или 7,4% што во поголем дел (55,4%) е последица на зголемувањето на редовните реструктурирани кредити, но значителен придонес (од 44,6%) бележат и нефункционалните реструктурирани кредити¹⁸. Речиси целото реструктурирано кредитно портфолио (околу 95%) се состои од правни лица, при што овие кредити зафаќаат 4,8% од вкупните корпоративни кредити. Може да се очекува дека во следните неколку квартала, растот на реструктурираните кредити ќе биде минимален, со оглед на регулаторните измени за олеснување на кредитните услови (објаснети во текстот во рамка на почетокот на оваа анализа), за време на пандемијата (бидејќи промените на договорните услови кај редовните кредити во овој период не се сметаат за реструктурирање).

¹⁷ Кај домаќинствата овој процент изнесува 0,5%, додека за нефинансиските друштва изнесува 0,3%.

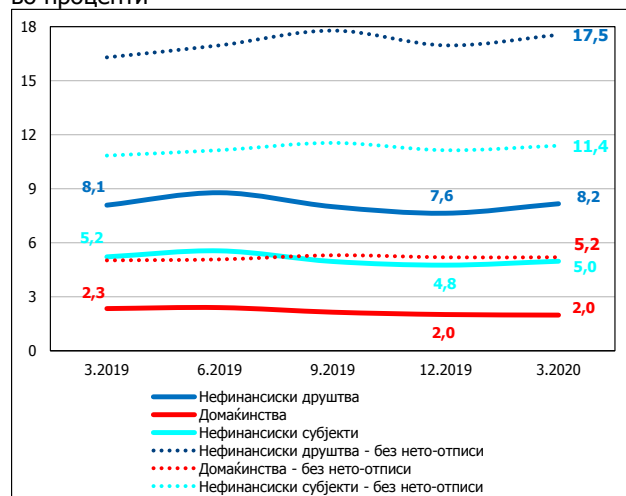
¹⁸ Растот на нефункционалните реструктурирани кредити произлегува од „градежништвото“, трговската дејност, „текстилната индустрија“, „останатата преработувачка индустрија“ и угостителската дејност.

Графикон бр. 8

Стапка на нефункционалните кредити на нефинансиските субјекти, по одделни сектори

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

На линиите со точки е прикажана стапката со изземање на ефектот од задолжителните нето-отписи.

Квалитетот на кредитното портфолио на банките, мерен преку учеството на нефункционалните во вкупните кредити на нефинансискиот сектор минимално се влоши, за 0,2 процентни поена, во првиот квартал од 2020 година. На 31.3.2020 година, оваа стапка изнесува 5,0%, откако на крајот на 2019 година го достигна историски најниското ниво (од 4,8%). Без ефектот од задолжителните нето-отписи, учеството на нефункционалните во вкупните кредити изнесува 11,4% и е повисоко за 0,3 процентни поени во однос на претходниот квартал и само малку отстапува од 10-годишниот подвижен просек (11,0%).

Малку поизразено влошување на соодносот меѓу нефункционалните и вкупните кредити (за 0,6 процентни поени) имаше **во портфолиото на нефинансиските друштва**, каде што на 31.3.2020 година, **8,2% од вкупните кредити се нефункционални**. Зголемувањето на оваа стапка е резултат и на намалената кредитна поддршка на овој сектор¹⁹, но пред сè должи на растот на нефункционалните кредити, којшто, пак, произлегува од растот на нефункционалните реструктурирани кредити на претпријатијата²⁰. Според одделните дејности, соодносот меѓу нефункционалните и вкупните кредити се зголеми кај „индустријата“ и трговската дејност, две од трите најзначајни дејности

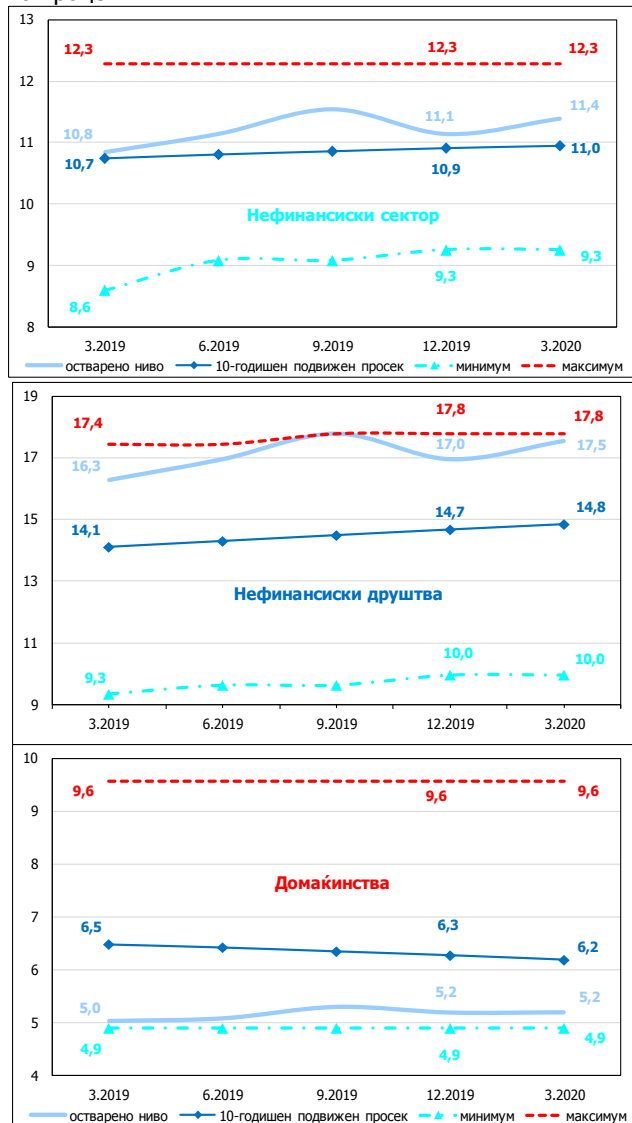
¹⁹ Во првиот квартал од 2020 година вкупните кредити на нефинансиските друштва се намалија за 446 милиони денари, или за 0,3%, наспроти растот од 8.468 милиони денари, или 5,4% во последниот квартал од 2019 година.

²⁰ Со оглед на карактеристиките на реструктурираните кредити (кредити кон клиенти коишто се соочуваат со финансиски потешкотии) и прецизните пропишани правила кога реструктурираните кредити стануваат нефункционални, стапката на нефункционални реструктурирани кредити на нефинансиските друштва и покрај малото квартално намалување, е прилично висока и изнесува 61,4% на 31.3.2020 година (62,8% на 31.12.2019 година). Исто така, годишната стапка на ненаплатливост на редовните реструктурирани кредити на претпријатијата изнесува 35,5% (33,3% на 31.12.2019 година) и е повисока за двапати од просечната резервираност на редовните реструктурирани кредити, којашто изнесува 16,2% (15,3% на крајот на 2019 година). Пониската резервираност отколку остварената годишна стапка на ненаплатливост на редовните реструктурирани кредити ја потврдува повисоката ризичност на овој мал сегмент од корпоративното кредитно портфолио, но и потреба за поголема внимателност од страна на банките при признавањето на очекуваните кредитни загуби од овие кредити.

Графикон бр. 9

Стапка на нефункционалните кредити, 10-годишен подвижен просек и максимално и минимално ниво*, по одделни сектори во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Исклучен е ефектот од сите задолжителни отписи извршени во периодот 1.1.2016 - 31.3.2020 година. Почнувајќи од декември 2019 година податокот содржи и наплатени задолжително отпишани кредити.

за домашната економија²¹, како и за банкарскиот систем, коишто воедно зафаќаат над 60% од нефункционалното (како и од вкупното) кредитно портфолио на корпоративниот сектор. Зголемувањето на овој показател беше најизразено кај „индустријата“, каде што стапката на нефункционалните кредити достигна 9,0% (од 7,9% на 31.12.2019 година), додека најниско ниво од 6,6% бележи трговската дејност (и покрај зголемувањето за 0,6 процентни поени во однос на крајот на 2019 година). Доколку се из земе ефектот од задолжителните нето-отписи, стапката на нефункционалните кредити на претпријатијата изнесува 17,5% и е повисока за 0,5 процентни поени во однос на претходниот квартал. Стапката на нефункционалните корпоративни кредити (без ефектот од нето-отписите) е над 10-годишниот подвижен просек на оваа стапка (14,8%) и во првиот квартал бележи зголемување и приближување кон максималната вредност (17,8%).

Во кредитното портфолио на домаќинствата, учеството на нефункционалните во вкупните кредити се одржа на историски најниското ниво од 2,0%. При забавена кредитна поддршка на овој сектор и незначително намалување на „лошите“ кредити, стапката на нефункционалните кредити остана иста. Без ефектот од отписите, оваа стапка е непроменета во однос на претходниот квартал и изнесува 5,2%. Стапката на нефункционалните

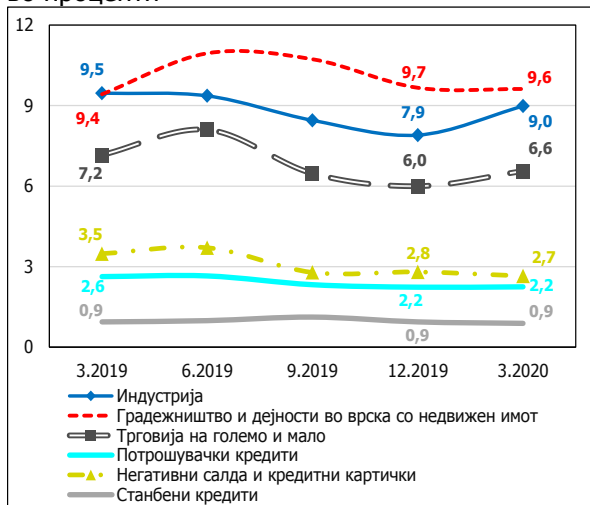
²¹ Трите најзначајни економски дејности се однесуваат на вкупната индустрија, трговската дејност и градежниот сектор. Овие дејности зафаќаат околу 80% од вкупното и нефункционалното кредитно портфолио на претпријатијата.

кредити на домаќинствата (без ефектот од задолжителните нето-отписи) е под нејзиниот 10-годишен подвижен просек и близу до нејзината минимална вредност.

Графикон бр. 10

Стапка на нефункционалните кредити по одделни дејности и кредитни производи во проценти

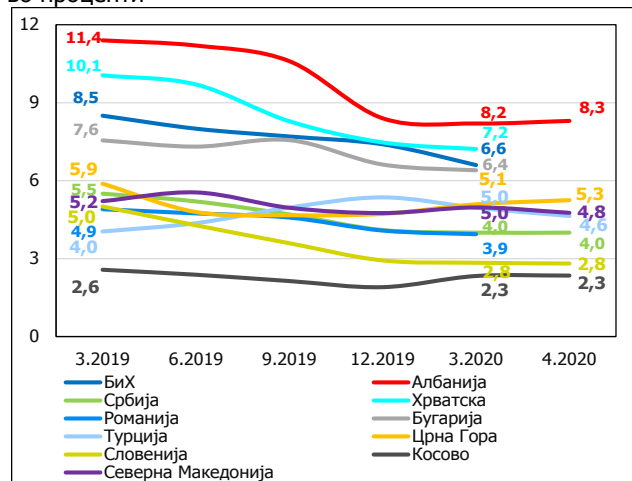

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Споредбената анализа со земјите од Западен Балкан и земјите од непосредното окружување покажува дека стапката на нефункционални кредити (во март 2020 година) за банкарскиот систем на Северна Македонија е на средината на листата земји. Во првиот квартал од 2020 година, оваа стапка главно бележи надолно поместување кај повеќето земји, со исклучок на Република Северна Македонија, Црна Гора и Косово. Во април 2020 година, кога негативните економски последици од ковид-19 повеќе почнаа да доаѓаат до израз, стапката на нефункционалните кредити минимално се зголеми во Црна Гора и Албанија, додека во Република Северна Македонија и Турција се намали.

Графикон бр. 11

Стапка на нефункционалните кредити на нефинансиските субјекти, за избрани земји во проценти

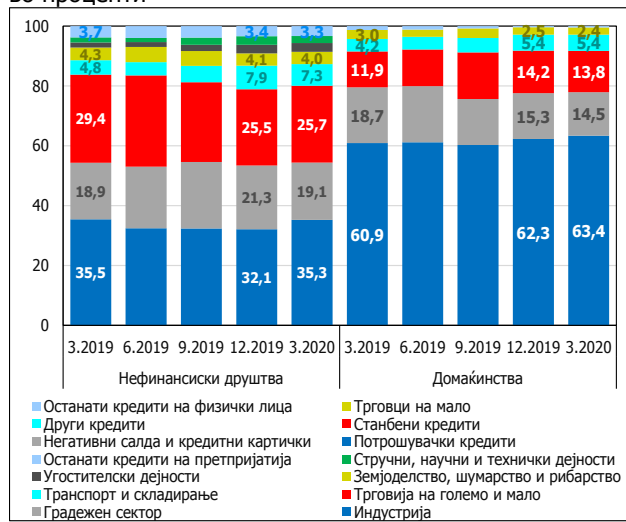
Извор: Интернет-страниците на одделните централни банки и Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Кредитите на нефинансиските друштва зафаќаат најголем дел (речиси 80%) од нефункционалното кредитно портфолио на банките, чие учество дополнително се зголеми во првиот квартал од 2020 година (за 1,1 процентен поен). Околу 35% од нефункционалните кредити на претпријатијата отпаѓаат на „индустијата“, чија застапеност се зголеми (од 32,1% на 31.12.2019 година) поради растот на нефункционалните кредити кај оваа дејност, додека учеството на градежниот сектор и „транспортот и

Графикон бр. 12

Структура на нефункционалните кредити на банкарскиот систем, по одделни дејности (нефинансиски друштва) и кредитни производи (домаќинства) во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

складирањето²² се намали²². Наспроти ова, трговската дејност слично како и во претходниот квартал зафаќа една четвртина од нефункционалните кредити на претпријатијата. Во портфолиото на домаќинствата, потрошувачките кредити имаат највисоко учество од 63,4% во нефункционалните кредити, по кои следат кредитните картички и негативните салда на тековни сметки и станбените кредити со слични учества од 14,5% и 13,8%, соодветно.

Обемот на неочекувани загуби, односно негативните ефекти од евентуалната целосна ненаплатливост на нефункционалните кредити имаат ограничено влијание врз солвентноста на банкарскиот систем. Имено, нефункционалните кредити се во добар обем покриени со исправка на вредноста (68,7%). Нерезервирааниот износ на нефункционалните кредити претставува 8,0% од сопствените средства на банкарскиот систем и при претпоставка за негова целосна ненаплатливост, не би била загрозувана солвентноста на системот.

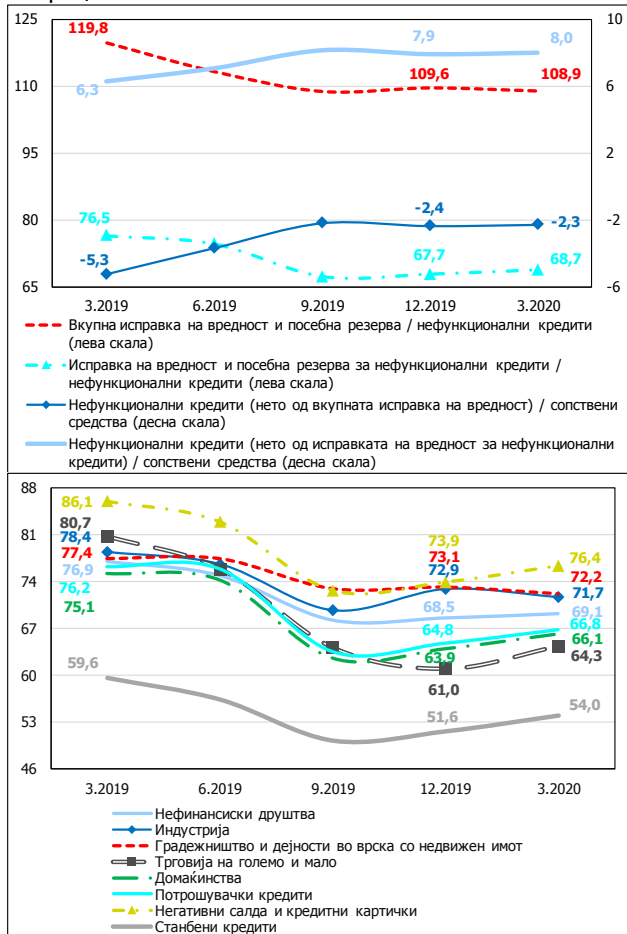
Покрај високата покриеност на нефункционалните кредити со резервации, банките традиционално одржуваат и висок процент на обезбеденост на кредитите, којшто е особено изразен кај претпријатијата (за 96,5% од нефункционалните кредити и 98,4% од редовните кредити на претпријатијата е воспоставено

²² Во структурата на нефункционалните кредити на претпријатијата учеството на кредитите од градежниот сектор се намали на 19,1% (21,3% на 31.12.2019 година), а на „транспортот и складирањето“ на 7,3% (7,9% на 31.12.2019 година).

Графикон бр. 13

Покриеност на нефункционалните кредити со исправка на вредноста (горе) и по одделни дејности и кредитни производи (долу) во проценти

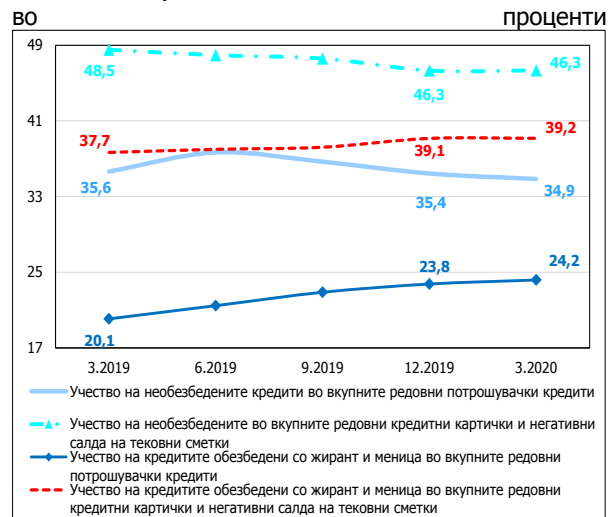
Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

обезбедување²³). Притоа, банките го обезбедуваат повисокиот кредитен ризик од корпоративното кредитирање и со примена на релативно конзервативен сооднос помеѓу висината на кредитот и проценетата вредност на обезбедувањето (којшто изнесува 50,7% за редовните, односно 54,1% за нефункционалните кредити).

Кај домаќинствата, процентот на обезбеденост на кредитите е помал (75,7% за редовните и 65,7% за нефункционалните кредити), главно поради кредитните картички и негативните салда на тековните сметки, но и на потрошувачките кредити. Имено, за околу една третина од потрошувачките кредити, не е воспоставено обезбедување. Сепак, т.н. извршна клаузула²⁴ содржана во голем дел од кредитните договори им овозможува на банките релативно брза наплата на кредитите со продажба на обезбедувањето.

Графикон бр. 29

Потрошувачки кредити и кредитни картички и негативни салда на тековни сметки, без обезбедување и обезбедени само со жирант и меница

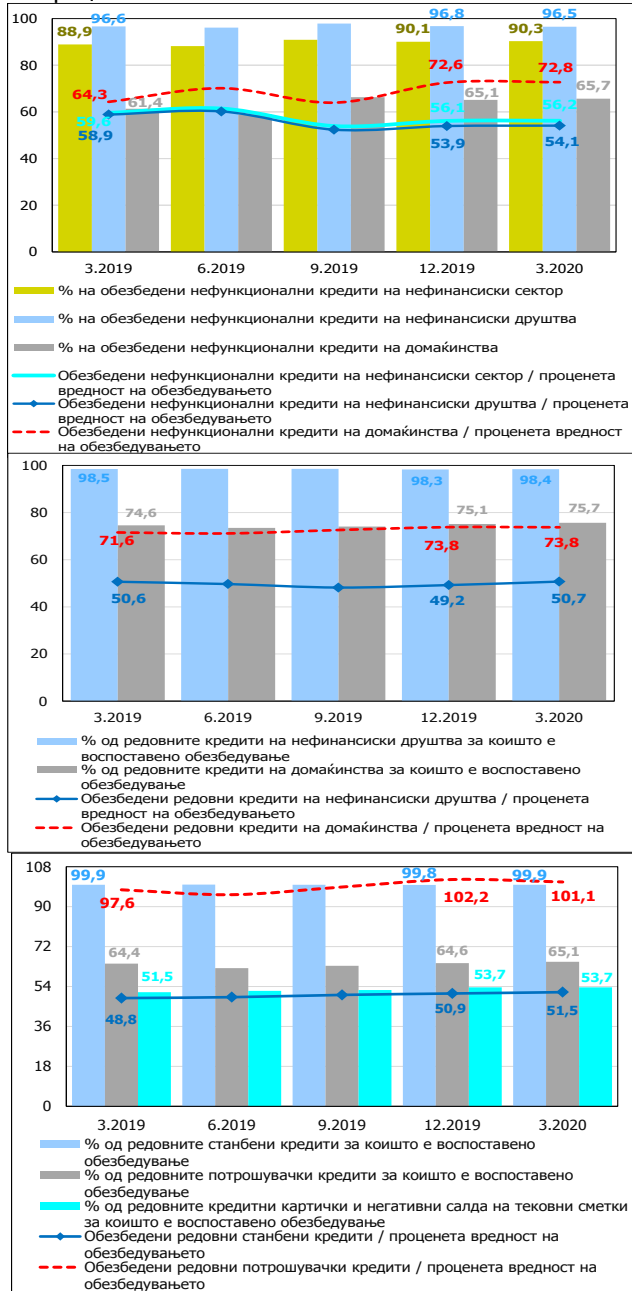

²³ Најчесто во форма на опрема, машини, производствени капацитети, деловен и магацински простор и слично.

²⁴ Согласно со Законот за извршување и Законот за нотаријат, Народната банка не располага со податок за износот на кредитите во чии договори е содржана ваква клаузула.

Графикон бр. 14
Нефункционални кредити (горе) и редовни кредити (средина и долу) за коишто е воспоставено обезбедување и показател ЛТВ, по одделни сектори во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

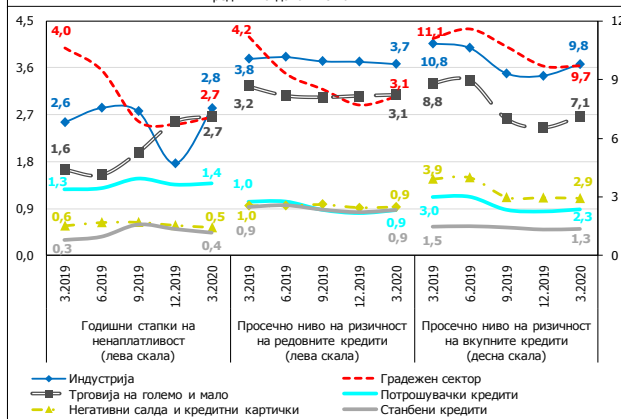
Годишната стапка на ненаплатливост на редовната кредитна изложеност на нефинансиските друштва и на севкупниот нефинансиски сектор бележи влошување (зголемување), додека кај домаќинствата оваа стапка се намали. Понискиот процент на резервираност на редовното кредитно портфолио на домаќинствата се должи на понискиот инхерентен ризик поради неговата значителна дисперзираност по поединечни клиенти. Во првиот квартал од 2020 година, просечната резервираност на редовните кредити на домаќинствата се изедначи со остварената стапка на ненаплатливост. По одделни продукти, само кај потрошувачките кредити се издвоени помалку резервации (за 0,5 процентни поени) отколку остварената годишна стапка на ненаплатливост на редовните кредити, што посочува дека е потребно внимателно следење на квалитетот на овој сегмент од кредитното портфолио на банките, особено на кредитите одобрени на подолги рокови.

Во првиот квартал од 2020 година, банките отпишаа 534 милиони денари, односно 3,3% од вкупните нефункционални кредити на крајот на претходниот квартал. Овој износ на отписи е на слично ниво со последниот квартал од 2019 година и во него преовладуваат задолжителните отписи.

Графикон бр. 15

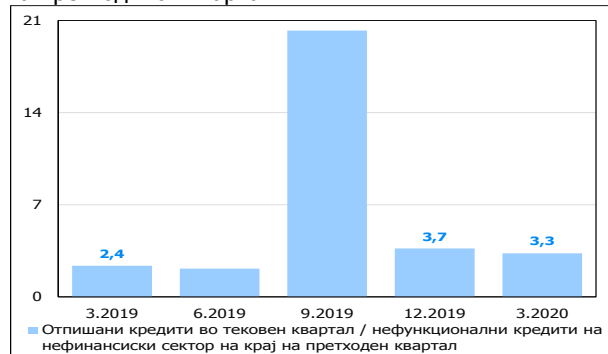
Годишни стапки на ненаплатливост и просечно ниво на ризици на редовните и вкупните кредити, по одделни сектори (горе) и избрани дејности и кредитни производи (долу) во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 16

Отпишани нефункционални кредити во проценти од нефункционалните кредити на крајот на претходниот квартал

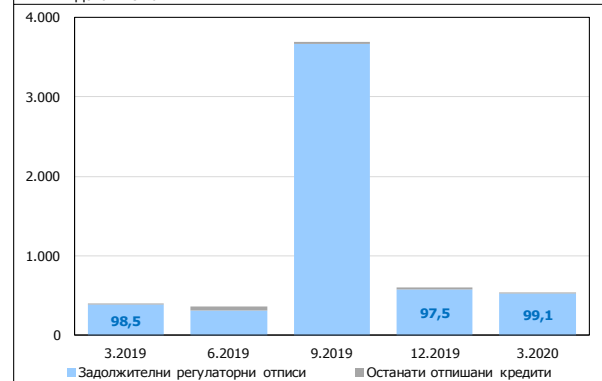
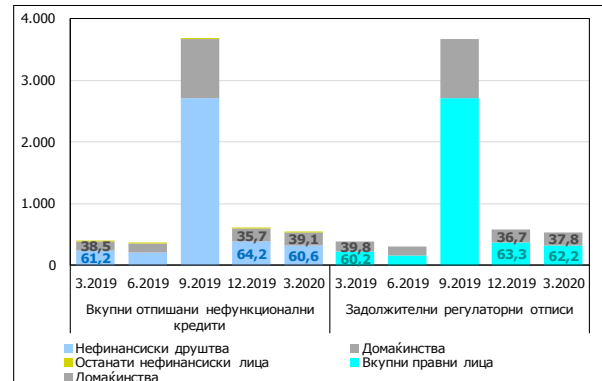

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Задолжителните отписи на нефункционалните кредити ќе продолжи и во наредниот период, со оглед на фактот дека на 31.3.2020 година, 25% од нефункционалните кредити се целосно покриени со исправка на вредноста и во следната најмногу една година ќе бидат отпишани, освен доколку во меѓувреме не се наплатат.

Графикон бр. 30

Структура на отпишаните нефункционални побарувања според видот на отпис и според секторот (горе) и видот на отпис (долу) износи прикажани во столбови и проценти во ознаки

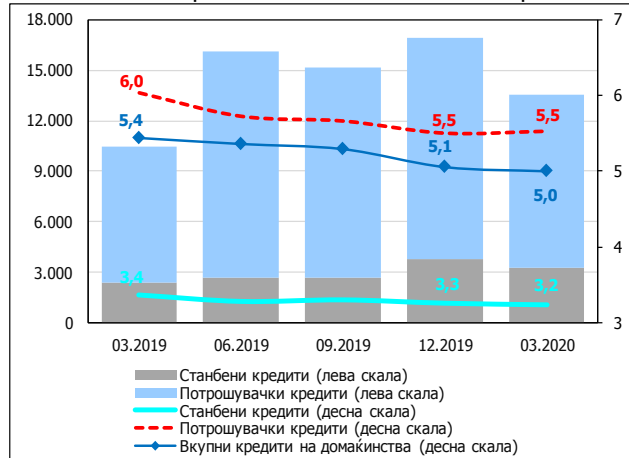

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 17

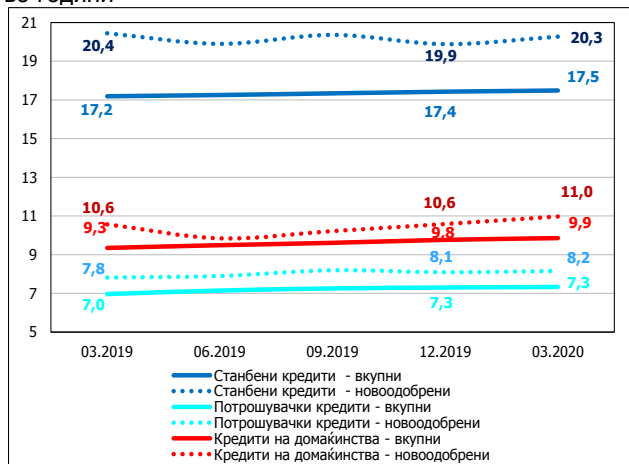
Новоодобрените кредити и висина на каматна стапка на новоодобрените кредити за избрани кредитни производи во милиони денари во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 18

Просечна пондерирани рачност на вкупните и новоодобрените кредити за избрани кредитни производи на домаќинствата во години

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

1.2 Потенцијални извори на идно остварување на кредитниот ризик

Одредени структурни карактеристики и неповолни трендови кај домаќинствата можат да бидат потенцијални извори на нови нефункционални кредити, и покрај добриот квалитет и слабо остварување на кредитниот ризик кај ова кредитно портфолио.

Ова пред сè се однесува на постојаниот, но малку послаб, раст на долгот на домаќинствата, и тоа претежно на подолги рокови во кои е понеизвесна кредитоспособноста на клиентите за редовно намиравање на достасаните обврски. На крајот на првиот квартал од 2020 година, долгорочните кредити на домаќинствата учествуваат со 92,1% во вкупните кредити на домаќинствата²⁵. Сепак, показателите за квалитетот на овие кредити се на задоволително ниво.

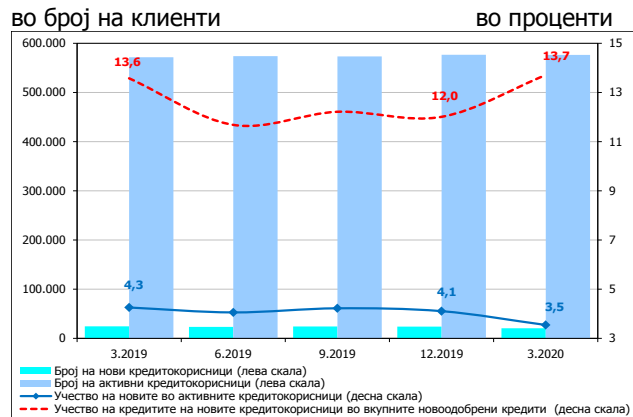
Друг потенцијален извор на влошување на квалитетот на портфолиото на домаќинствата е фактот дека најголемиот дел од новите кредити на домаќинствата им се одобруваат на постојни кредитокорисници. Во овој сегмент од кредитното портфолио, само 13,7% од

²⁵ Заради покривање на неочекуваните загуби од долгиот рок на отплата на потрошувачките кредити, Народната банка уште од 2016 година вовела повисоко капитално барање за потрошувачките кредити одобрени на рокови еднакви или подолги од 8 години (пондер на ризичност од 150% наместо 75% или 100%), што овозможи создавање на дополнителен износ на капитал за покривање на ризиците од ова кредитирање (во висина од 3,7% од вкупните сопствени средства).

Графикон бр. 19

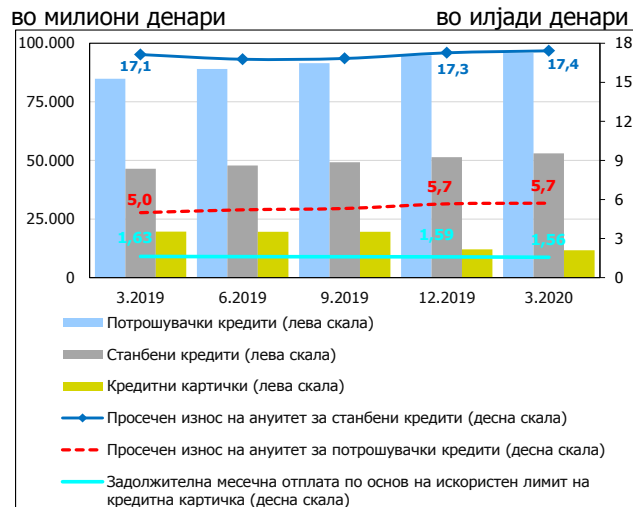
Нови кредитокорисници и учество на кредитите одобрени на овие клиенти во вкупните новоодобрени кредити на секторот „домаќинства“

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 20

Потрошувачки, станбени кредити и кредитни картички, состојба и просечен ануитет

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

новоодобрените кредити (12,0% во последниот квартал од 2019 година) им се одобрени на нови кредитокорисници²⁶. Притоа, кај станбените кредити новите кредитокорисници се повеќе застапени со 25%, додека само 8,8% од новоодобрените потрошувачките кредити во првиот квартал се наменети за нови корисници. Обемот на задолженост на целиот сектор „домаќинства“ е предмет на редовно следење од страна на Народната банка, но засега нема знаци на негова преголема задолженост којашто може да влијае врз кредитната способност на секторот. Соодносот меѓу вкупните месечни отплати на долгот на клиентите и нивните месечни примања тековно е на прудентно ниво од 55 до 60%. Со ова се намалува можноста за превисока задолженост на клиентите и воедно, се намалува опасноста од исцрпување на нивната финансиска моќ за враќање на зголемениот долг. Притоа, има постојано олабавување на кредитните стандарди, вклучително и намалување на каматните стапки²⁷.

Поради претежното кредитирање на постојните кредитокорисници, и покрај зголемувањето на просечната пондерирана преостаната рочност на вкупните и на новоодобрените кредити, **расте и месечната обврска за отплата по кредитокорисник**. Така, кај потрошувачките кредити просечниот ануитет на годишна основа се зголеми за 14,6%, или за речиси 750 денари, додека кај станбените кредити овој раст е значително послаб и изнесува 1,7%, или речиси 300 денари. Во споредба со

²⁶ Како нови се сметаат кредитокорисниците коишто се задолжени кај банките на крајот на анализираниот период, а не биле кредитокорисници на крајот на претходниот квартал, што не значи дека не биле кредитокорисници во некој период претходно.

²⁷ Во првиот квартал од 2020 година, каматната стапка на новоодобрените станбени, потрошувачки и вкупни кредити на домаќинствата се сведе на 3,2%, 5,5% и 5,0% соодветно, наспроти повисоките нивоа во истиот квартал од претходната година (3,4%, 6,0% и 5,4% соодветно). Надолно поместување бележи и каматната стапка на вкупните редовни кредити којашто изнесува 4,1%, 6,3% и 6,0% за станбените, потрошувачките и вкупните кредити на домаќинствата (наспроти повисоките нивоа од 4,3%, 6,8% и 6,4% за наведените кредитни производи соодветно, во првиот квартал од 2019 година). Во однос на претходниот квартал, каматните стапки се речиси непроменети.

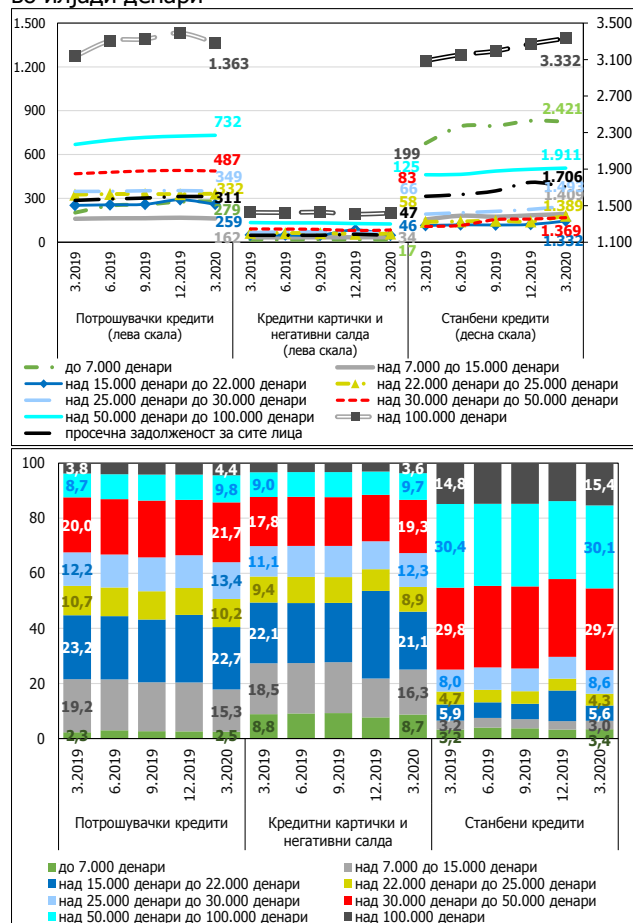

Извештај за ризиците во банкарскиот систем во првиот квартал од 2020 година

За потребите на оваа анализа, задолжителната месечна отплата врз основа на кредитна картичка е поставена на 5%, иако одделните банки имаат поинакви лимити.

Графикон бр. 21

Просечна задолженост по домаќинство (горе) и структура на кредитната изложеност (долу) врз основа на потрошувачки, станбени кредити и кредитни картички и негативни салда на тековни сметки, според висината на месечните примања во илјади денари

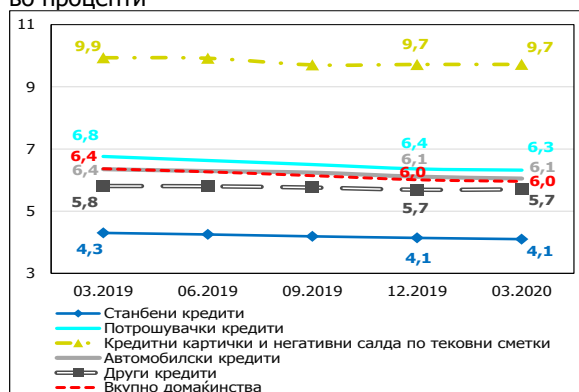

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

претходниот квартал, речиси и да нема промени во висината на ануитетите.

Графикон бр. 31

Просечна пондерирана каматна стапка на редовни кредити за избрани кредитни производи на домаќинствата во проценти

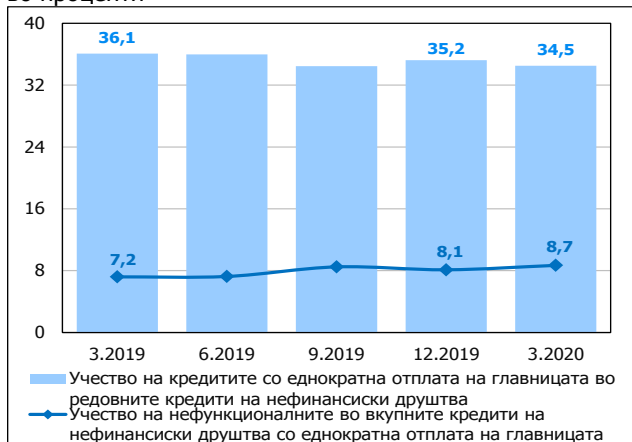
Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Во првиот квартал од 2020 година се забележуваат позначајни позитивни промени од аспект на кредитната изложеност кон домаќинствата според нивните месечни примања. Имено, 41,4% од вкупната кредитна изложеност на домаќинствата е сконцентрирана кај домаќинствата со нето-плата еднаква или помала од просечната нето-плата за првиот квартал од 2020 година (што е пониско во споредба со 46,7% во последниот квартал од 2019 година). Сепак, соодветно со обемот на месечните примања, оваа категорија кредитокорисници има најниска просечна задолженост по лице, а нивниот долг е наменет главно за потрошувачки цели (потрошувачки кредити и кредитните картички и негативните салда на тековни

Графикон бр. 22

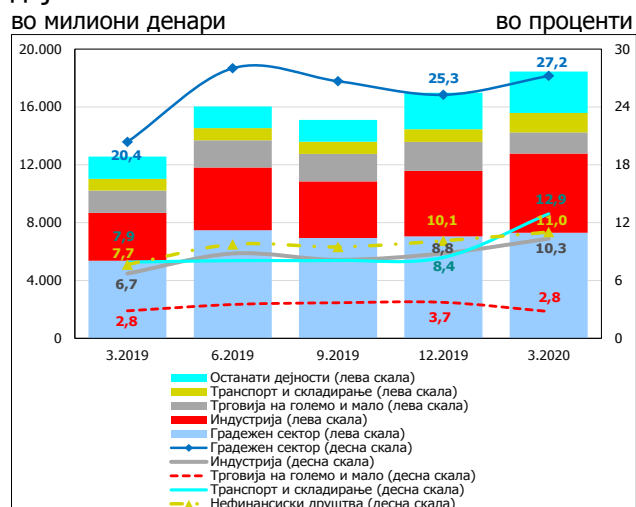
Кредити на нефинансиските друштва со еднократна отплата на главница во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 23

Кредити на нефинансиските друштва за финансирање проекти и нивно учество во вкупните кредити за избрани економски дејности

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

сметки), а станбените кредити се помалку застапени. На домаќинствата со нетоплата еднаква или помала од просечната плата, отпаѓаат 55% од кредитите врз основа на кредитни картички и негативни салда на тековни сметки (61,5% на 31.12.2019 година), 50,7% од потрошувачките кредити (54,6% на крајот на 2019 година) и 16,3% од станбените кредити (21,7% на 31.12.2019 година).

Нивото на концентрација на кредитното портфолио на нефинансиските друштва претставува значајна структурна карактеристика, којашто може да има влијание врз остварувањето на ризиците поврзани со овој сегмент од кредитната активност на банките. Нивото на концентрација на кредитите на претпријатијата, од аспект на одделните дејности во голема мера соодветствува со структурните карактеристики на домашната економија. Имено, околу 80% од вкупните кредити на нефинансиските друштва отпаѓаат на три дејности („индустија“, „трговија на големо и мало и „градежништво и дејности во врска со недвижен имот“), чии деловни остварувања се особено значајни за степенот на квалитет на кредитното портфолио на банките. Всушност, токму кај кредитното портфолио составено од клиенти на банките од овие дејности²⁸ се највисоки учествата на нефункционалните во вкупните кредити, а воедно за нив банките издвоиле и највисок износ на исправка на вредноста, а со тоа и овозможиле највисока покриеност со

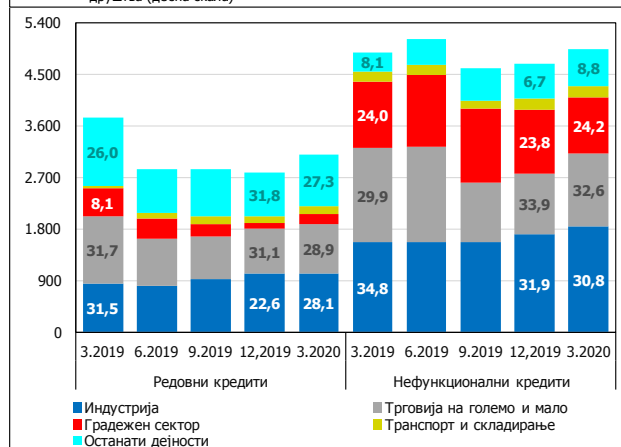
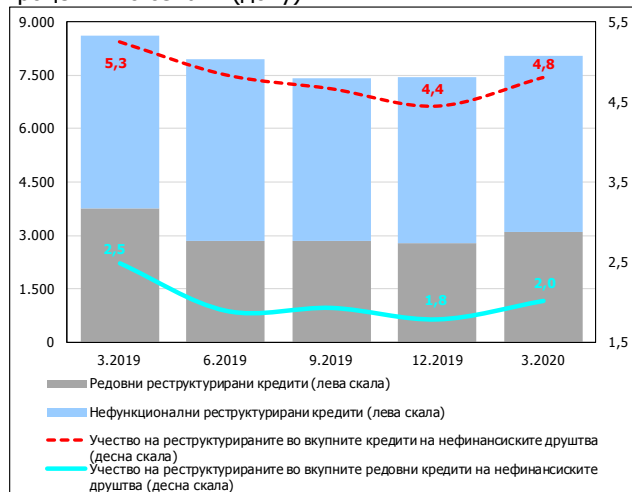
²⁸ Учеството на нефункционалните во вкупните кредити е највисоко кај одделни индустриски гранки, и тоа „снабдување со електрична енергија, гас, пареа и климатизација“ (17,6%), „останата преработувачка индустрија“ (11,9%), „текстилна индустрија“ (10,8%), но и кај земјоделската дејност (12,5%), „градежништвото“ (10,2%) и „транспортот и складирањето“ (9,4%).

Графикон бр. 24

Пролонгирани кредити на нефинансиските друштва (горе) и по одделни дејности, според статусот (долу)

во милиони денари (лево) и во проценти (горе)
износи во милиони денари прикажани во столбови и проценти во ознаки (долу)

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

резервации²⁹.

Друга карактеристика на кредитите на нефинансиските друштва којашто треба **внимателно да се следи е обемот и квалитетот на кредитите со еднократна отплата на главницата**. Учеството на овие кредити е релативно високо, но малку пониско на 31 март 2020 година (34,5% од редовните кредити на нефинансиските друштва и 35,2% на крајот на 2019 година). Нивото на остварување на кредитниот ризик од кредитите со еднократна отплата на главницата бележи влошување во однос на претходниот квартал (од 8,1% на 8,7% на 31.3.2020 година), при што е повисоко во споредба со вкупните кредити на нефинансиските друштва³⁰ најмногу поради клиентите од градежниот сектор³¹, но и од „индустријата“ и трговската дејност.

Во првиот квартал од 2020 година, **кредитите одобрени за финансирање проекти** бележат поголема застапеност во вкупното кредитно портфолио на нефинансиските друштва, коешто изнесува 11,0% (10,1% на крајот на 2019 година), при што околу 40% од овие кредити им се одобрени на клиенти од градежниот сектор и речиси 30% на клиенти од трговската дејност. Квалитетот на овие кредити во голема мера е условен од (не)остварувањето на проектираните парични текови од проектите, во планираниот обем и/или динамика.

На кредитите со пролонгирана рочност отпаѓаат нешто помалку од 10%

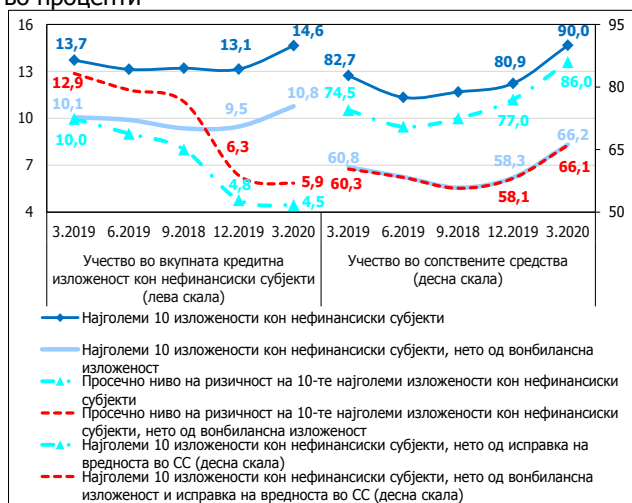
²⁹ Покриеноста на нефункционалните кредити со исправка на вредноста е повисока кај градежниот сектор (за 3 процентни поени) и „индустријата“ (за 2,6 процентни поени), но пониска кај трговската дејност (за 4,8 процентни поени) во однос на покриеноста за вкупниот сектор „нефинансиски друштва“.

³⁰ Стапката на нефункционални кредити за кредитите со еднократна отплата на главница е на повисоко ниво единствено кај градежниот сектор и изнесува 13,5% наспроти 9,6% за вкупните кредити на клиентите од оваа дејност. Кај „индустријата“ (7,3%) и трговската дејност (6,2%) показателот е на пониско ниво во однос на вкупното кредитно портфолио составено од клиенти од овие дејности (9,0% и 6,6%, соодветно).

³¹ Растот на нефункционалните кредити со еднократна отплата на главница на градежниот сектор придонесе за поизразено зголемување на стапката на нефункционалните кредити, за 2,4 процентни поени.

Графикон бр. 25
Концентрација на кредитната изложеност
кон нефинансиските субјекти
во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

од вкупните редовни кредити на нефинансиските друштва. Согласно со регулативата, станува збор за кредити каде што нема влошена финансиска состојба на клиентите. Во првиот квартал, кредитите со пролонгирана рочност бележат раст како кај редовното³², така и кај нефункционалното кредитно портфолио³³, со поизразен раст кај нефункционалното кредитно портфолио на нефинансиските друштва. Ова придонесе за натамошно влошување на квалитетот на овие кредити, мерен преку учеството на нефункционалните во вкупните пролонгирани кредити коешто достигна 14,5% (13,4% на 31.12.2019 година) и е видно повисок во однос на вкупното корпоративно кредитно портфолио (8,2%). Годишната стапка на ненаплатливост на пролонгираните кредити на нефинансиските друштва изнесува 5,1% (4,0% на 31.12.2019 година) и е повисока во споредба со вкупните редовни кредити на претпријатијата (2,8%). Во првиот квартал од 2020 година, просечната резервираност на редовните пролонгирани кредити на претпријатијата од 3,2% (3,8% на крајот на 2019 година) е под остварената годишна стапка на ненаплатливост. Ова упатува на потреба од внимателно следење на квалитетот на овој сегмент од корпоративното кредитирање, којшто може да биде и извор на нови нефункционални кредити.

Изложеноста на банките кон десетте најголеми изложености кон клиенти од нефинансискиот сектор (на секоја банка) учествува со 14,6% во вкупната кредитна изложеност на банкарскиот систем (13,1% на 31.12.2019 година). Овие кредити зафаќаат 90% од сопствените

³² Пролонгациите на рочноста во текот на првиот квартал од 2020 година во најголем дел се однесуваат на клиенти од „индустријата“.

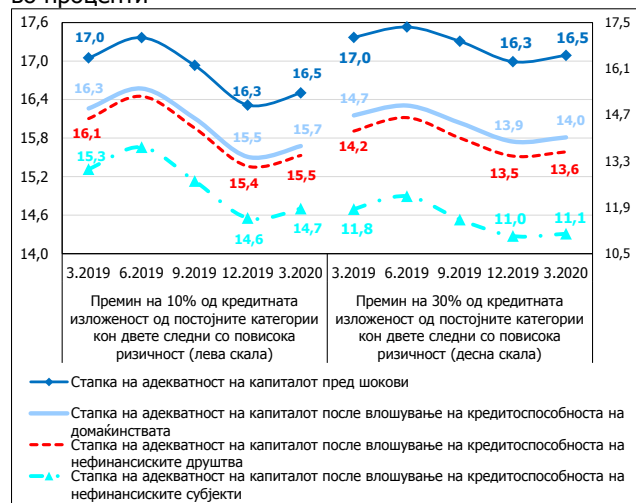
³³ Во првиот квартал, околу од 40% растот на нефункционалните пролонгирани кредити произлегува од „индустријата“, додека придонес по околу 20% бележат градежниот сектор и трговската дејност.

средства на банкарскиот систем³⁴ (од 45,2% до 440,7%, по одделна банка³⁵). Зголемената концентрација на банките кон десетте најголеми клиенти од нефинансискиот сектор произлегува од поизразениот раст на збирот на овие изложености на секоја банка³⁶, во однос на растот на вкупната кредитна изложеност и сопствените средства на банкарскиот систем. Притоа, во просек, банките ги резервирале овие изложености со 4,5% (4,8% на 31.12.2019 година). Доколку десетте најголеми изложености се намалат за вонбилансната изложеност, тогаш овие изложености зафаќаат две третини од сопствените средства, а за нив банките обезбедиле покриеност со резервации од 5,9% (6,3% на 31.12.2019 година).

Графикон бр. 26

Стапка на адекватност на капиталот пред и по хипотетички шокови на одделни сегменти од кредитната изложеност во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Значајна структурна карактеристика на двата сегмента од нефинансискиот сектор којашто може да биде потенцијален извор на индиректен кредитен ризик е и високото (но опаѓачко) учество на кредитите со валутна компонента и на кредитите со променлива и прилагодлива каматна стапка. Анализата од овој аспект е опфатена во деловите за валутен ризик и за ризикот од промената на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности.

1.3 Стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем на зголемување на кредитниот ризик

Резултатите од спроведеното стрес-тестирање покажуваат подобра отпорност на банкарскиот систем на

³⁴ Согласно со регулативата, вкупниот износ на големи изложености не смее да го надмине осумкратниот износ на сопствените средства на банката.

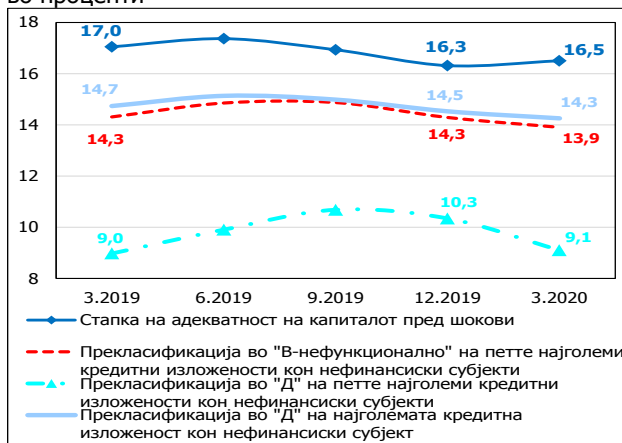
³⁵ При определувањето на најниското и највисокото учество на 10-те најголеми изложености во сопствените средства на одделните банки не е вклучена „Развојна банка на Северна Македонија“ АД Скопје поради малата кредитна изложеност на оваа банка кон нефинансискиот сектор.

³⁶ Во првиот квартал од 2020 година, збирот од десетте најголеми изложености кон клиенти од нефинансискиот сектор на секоја банка забележаа раст од 12,2%, наспроти само малото зголемување на вкупната кредитна изложеност и сопствените средства на банкарскиот систем за 0,7% и 0,8%, соодветно.

Графикон бр. 27

Ефекти врз стапката на адекватност на капиталот од прекласификација на најголемите кредитни изложености кон нефинансиските субјекти (вклучително и поврзаните лица) во категорија со повисока ризичност во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

симулираните шокови во споредба со претходниот квартал.

Стапката на адекватност на капиталот на банкарскиот систем не се намалува под 8% при одделните хипотетички шокови, иако по одделни банки се јавува потреба за докапитализација. Под претпоставка за премин на 30% од кредитната изложеност кон нефинансиските субјекти, од постојната кон следните две категории со повисока ризичност, стапката на адекватност на капиталот на банкарскиот систем се намалува на 11,1% (за 5,4 п.п., во однос на почетното ниво на стапката на адекватност на капиталот, што е речиси идентичен резултат во споредба со претходниот квартал, кога намалувањето во однос на почетното ниво изнесуваше 5,3 п.п.). Според одделните дејности, најголем ефект врз стапката на адекватност на капиталот има претпоставеното влошување на квалитетот на кредитната изложеност кон оние дејности каде што концентрацијата на вкупната кредитна изложеност е најголема. Според одделните кредитни продукти на домаќинствата, најголемо негативно влијание врз стапката на адекватност на капиталот има изложеноста врз основа на потрошувачките кредити, како најзастапен кредитен производ. Резултатите од стрес-тест симулациите за концентрацијата во кредитното портфолио кон нефинансискиот сектор покажуваат дека банките се почувствителни на остварувањето на ризикот од концентрација во ова кредитно портфолио. Имено, малку послабите резултати во споредба со претходниот квартал произлегуваат од поизразеното зголемување на нивото на концентрација во кредитното портфолио кон нефинансискиот сектор³⁷, во однос на

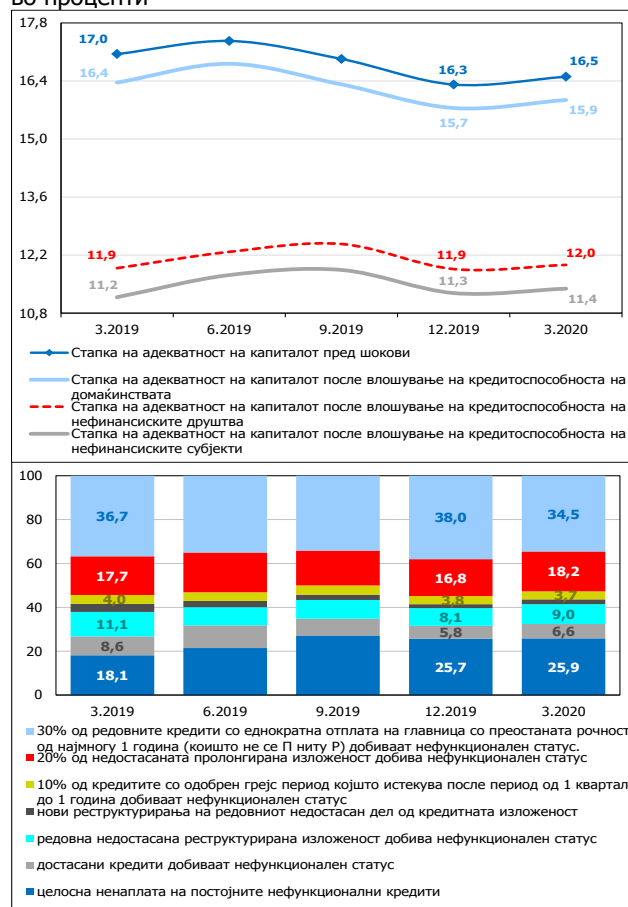
³⁷ Сogleдано преку повисокото учество на петте најголеми кредитни изложености кон нефинансискиот сектор во сопствените средства и во вкупната кредитна изложеност кон нефинансискиот сектор од 52,3% и 8,5%, соодветно во првиот квартал од 2020 година (наспроти учествата од 51,2% и 8,3%, соодветно на крајот на 2019 година). Покрај ова,

Графикон бр. 28

Стапка на адекватност на капиталот пред и по хипотетички комбинирани шокови на различни сегменти од кредитната изложеност (горе) и придонес на одделните шокови врз намалувањето на стапката на адекватност на капиталот (долу)

во проценти

Извор: Кредитен регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

зголемувањето на адекватноста на капиталот пред спроведувањето на симулациите.

Отпорноста на банкарскиот систем се испитува и преку спроведување екстремна симулација којашто се заснова на комбинација од седум хипотетички шокови на влошување на квалитетот на кредитното портфолио кон нефинансискиот сектор³⁸. И при оваа екстремна симулација адекватноста на банкарскиот систем не се намалува под пропишаниот минимум. Имено, по оваа симулација, стапката на адекватност на капиталот се намалува за 5,1 процентен поен, до нивото од 11,4%, што претставува сличен резултат како и во претходниот квартал (11,3%, односно намалување во однос на почетното ниво на адекватност на капиталот од 5,0 процентни поени). Најголем ефект врз стапката на адекватност има претпоставеното влошување на квалитетот на кредитите со еднократна отплата, коешто придонесува за речиси 35% од вкупното намалување на адекватноста на капиталот при комбинираниот шок. Покрај тоа, високо е негативното влијание од претпоставената целосна ненаплата на нефункционалните кредити на нефинансискиот сектор (25,9% од вкупниот пад на адекватноста на капиталот при комбинираниот шок), како и хипотетичко влошување на квалитетот на пролонгираните кредити (на кое отпаѓаат 18,2% од вкупното намалување на

петте најголеми кредитни изложености кон нефинансискиот сектор забележаа раст од 3,0%, наспроти само малото зголемување на сопствените средства за 0,8%.

³⁸ Седумте хипотетички шокови се следниве: 1. целосна ненаплата на постојните нефункционални кредити; 2. вкупните достасани нефункционални кредити добиваат нефункционален статус; 3. вкупната редовна недостасана реструктурирана изложеност добива нефункционален статус; 4. банките спроведуваат нови реструктурирања на редовниот недостасан дел од кредитната изложеност коишто според обемот соодветствуваат со износот на реструктурираните изложености коишто добиле нефункционален статус од претходната точка; 5. 10% од кредитите со одобрен грејс-период којшто истекува по период од еден квартал до една година добиваат нефункционален статус; 6. 20% од недостасаната пролонгирана изложеност добива нефункционален статус; 7. 30% од редовните кредити со еднократна отплата на главница со преостаната рочност од најмногу една година (коишто воедно не се пролонгирани, ниту реструктурирани) добиваат нефункционален статус.

Извештај за ризиците во банкарскиот систем во првиот квартал од 2020 година

стапката на адекватност на капиталот на банкарскиот систем), коишто бележат зголемен придонес во однос на претходниот квартал.

2. Ликвидносен ризик

Во првиот квартал од 2020 година, ликвидните средства на банкарскиот систем забележаа намалување, коешто беше најмногу изразено во првите два месеца од годината, а произлегува, најмногу, од одобрувањето позначителен износ на кредит на државата од страна на неколку банки³⁹, но и од вообичаеното сезонско намалување на депозитите на почетокот од годината. Во текот на март 2020 година, ликвидноста на македонскиот банкарски систем беше, делумно, под влијание и на пандемијата предизвикана од вирусот ковид-19, кога се забележаа повремени, краткотрајни повлекувања на депозитите. До крајот на истиот месец, движењата во депозитна база на банките се консолидираа и депозитите од нефинансискиот сектор забележаа дури и солиден месечен раст. Сепак, негативните ефекти од продолженото траење на пандемијата на новиот вирус, и покрај тоа што се предвидуваше дека врвот на пандемијата и нејзините економски ефекти ќе бидат концентрирани во вториот квартал од годината, многу е веројатно дека ќе бидат изразени најмалку до крајот на 2020 година. Како и кризните епизоди од минатото, така и глобалната здравствена криза покажа дека за справување со негативните последици од кризните епизоди, високата ликвидност на банките и брзата и ефикасна реакција од Народната банка се од клучно значење. Така, Народната банка многу брзо и успешно изреагира на овој неочекуван шок, преку олабавување на монетарната политика и донесување мерки за намалување на каматната стапка на благајничките записи (а во вториот квартал, и за намалување на понудата на благајнички записи), насочени кон креирање ликвидност во системот и поддршка на кредитирањето. Од друга страна, ликвидните средства со кои располагаа македонските банки, и покрај намалувањето во првиот квартал од годината, беа во солиден обем, што им овозможи соодветно управување со ликвидносниот ризик. Така, во овој период, токму структурниот вишок на ликвидноста на домашните банки, придонесува за нивниот солиден капацитет и подготвеност да им излезат во пресрет на потребите на своите клиенти.

Во структурата на ликвидните средства, носител на кварталното намалување беа, пред сè, намалените пласмани на банките во расположливи депозити во Народната банка преку ноќ, додека намалувањето на краткорочните девизни средства во странски банки беше значително помало. Ваквите движења имаа одраз и врз показателите за ликвидноста (особено на денарската ликвидност), коишто забележаа извесно влошување, но и врз составот на средствата и на обврските, според нивната преостаната договорна рочност, каде што се забележува продлабочување на јазовите во повеќето рочни сегменти. Сепак, надолните поместувања на показателите преку кои се следи и се оценува ликвидноста не беа драстични и се задржаа во рамките на нивните вообичаени, задоволителни нивоа, а јазот меѓу средствата и обврските со преостаната договорна рочност до една година забележа

³⁹ Станува збор за кредит за државата одобрен од шест банки, на вкупен износ од 8.173 милиони денари. Кредитот е краткорочен и е наменет за отплата/рефинансирање на дел од долгорочен кредит на државата кон меѓународна финансиска институција.

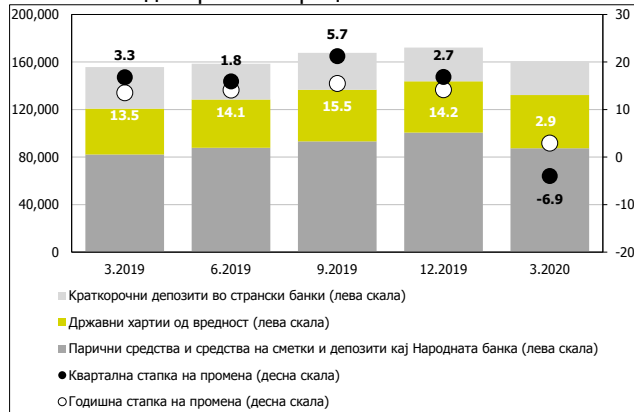

стеснување. Силните ликвидносни позиции на домашните банки упатуваат на доволен потенцијал за апсорбирање на евентуалните ликвидносни одливи, но и за обезбедување натамошна напечена кредитна поддршка на домаќинствата и корпоративниот сектор. Потврда за задоволителниот обем на ликвидни средства којшто им овозможува на банките непречено извршување на нивните деловни активности се и резултатите од симулациите за комбинирани ликвидносни шокови. Тие упатуваат на соодветно управување со ликвидносниот ризик од страна на банките и задоволителна отпорност на претпоставените екстремни ликвидносни одливи.

Пандемијата сè уште не е завршена. Народната банка, како и досега, постојано го следи развојот на настаните, како и потенцијалните ризици за домашната економија од окружувањето, заради соодветна реакција преку приспособување на политиките и преземање други, дополнителни мерки, доколку тоа е неопходно. Оперативната рамка на монетарната политика и понатаму е поставена на флексибилна основа, којашто ќе овозможи стабилна ликвидност и рамнотежа на девизниот пазар.

Графикон бр. 32
Ликвидни средства, структура и промена
во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

2.1. Динамика и состав на ликвидните средства

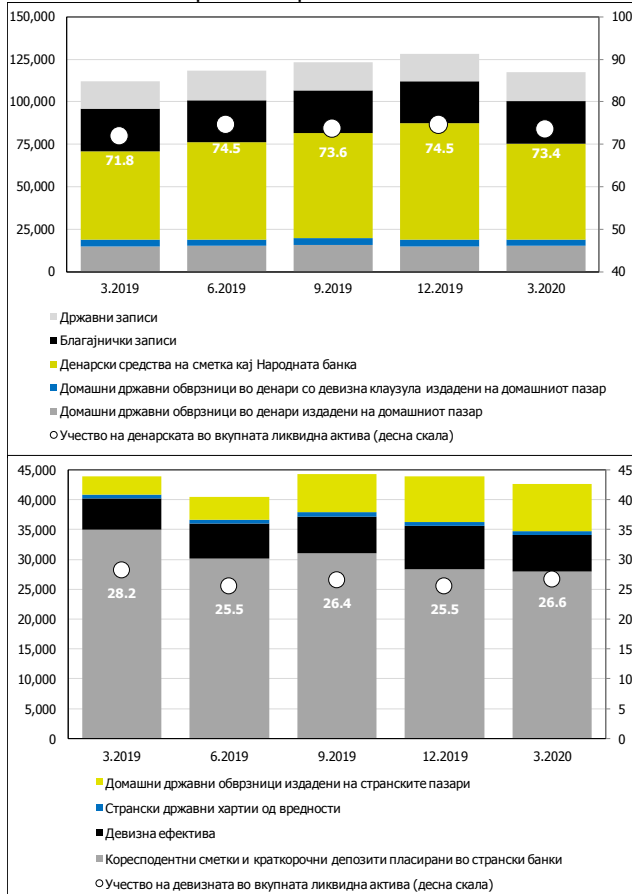
На крајот на првиот квартал од 2020 година, ликвидните средства⁴⁰ на ниво на банкарскиот систем изнесуваа 160.240 милиони денари, и во споредба со крајот на 2019 година, забележаа пад за 6,9%, односно за 11.905 милиони денари. Ваквото намалување на ликвидноста на банките, анализирано според одделните финансиски инструменти што ги сочинуваат ликвидните средства, беше најизразено кај паричните средства и средствата на банките кај Народната банка. Значително помало е намалувањето на краткорочните девизни средства во странски банки, додека пласманите на банките во домашни хартии од вредност пораснаа.

Паричните средства и средствата на банките кај Народната банка (вклучително и благајничките записи) и натаму се најзастапени во структурата на ликвидните средства на банките, со учество од 54,5%, на крајот на првиот квартал од 2020 година. Сепак, на квартална основа, вкупните парични средства и средствата на банките пласирани кај Народната банка значително опаднаа (за 13.190 милиони денари, или за 13,1%), и тоа во целост како последица на намалените пласмани на банките во расположливи депозити во

⁴⁰ Ликвидните средства ги опфаќаат: 1) паричните средства и побарувањата од Народната банка, каде што се вклучени ефективните парични средства, паричните средства на сметките на банките во Народната банка, расположливите депозити кај Народната банка и благајничките записи; 2) краткорочните депозити кај странски банки, вклучително и средствата на банките на нивните кореспондентни сметки во странство и 3) сметководствената вредност на пласманите во хартии од вредност издадени од централни влади, т.е. државни хартии од вредност издадени од Република Северна Македонија и издадени од странски држави. За потребите на анализата на ликвидносниот ризик, средствата и обврските во денари со девизна клаузула се сметаат како денарски.

Графикон бр. 33
Структура на денарската (горе) и девизната (долу) ликвидна актива
во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците

Народната банка преку ноќ⁴¹. Имено, одобрувањето на позначителен износ на кредит за државата од страна на неколку банки, заедно со вообичаеното сезонско намалување на депозитите од нефинансиските друштва во првиот месец од годината, најмногу придонесоа за намалувањето на ликвидните средства на банките. Истовремено, кварталното намалување на депозитите не беше надолнето со некој друг, недепозитен извор на средства.

Во текот на првиот квартал од 2020 година, Народната банка и натаму нудеше благајнички записи во непроменет износ (25.000 милиони денари) и фиксно утврдена каматна стапка (којашто во текот на овој квартал беше намалена за вкупно 0,50 процентни поени⁴²), при што вложувањата на банките во благајничките записи останаа исти. Сепак, веќе во април 2020 година, Народната банка го намали понудениот износ на благајничките записи коишто банките можат да ги запишат кај централната банка, а во мај 2020 година изврши и дополнително намалување на

⁴¹ Согласно со Одлуката за расположливите депозити („Службен весник на Република Македонија“ бр. 49/12, 18/13, 50/13, 166/13 и 35/15), банките можат да пласираат средства во депозити кај Народната банка секој работен ден со рок на достасување од еден работен ден (преку ноќ) и еднаш неделно со рок на достасување од седум дена. Овие депозити се пласираат без можност за делумно или целосно предвременно повлекување. Каматните стапки на овие депозити во текот на 2019 година беа непроменети (од последната промена во март 2018 година) и изнесуваат 0,15% за расположливите депозити преку ноќ и 0,30% за расположливите депозити на седум дена.

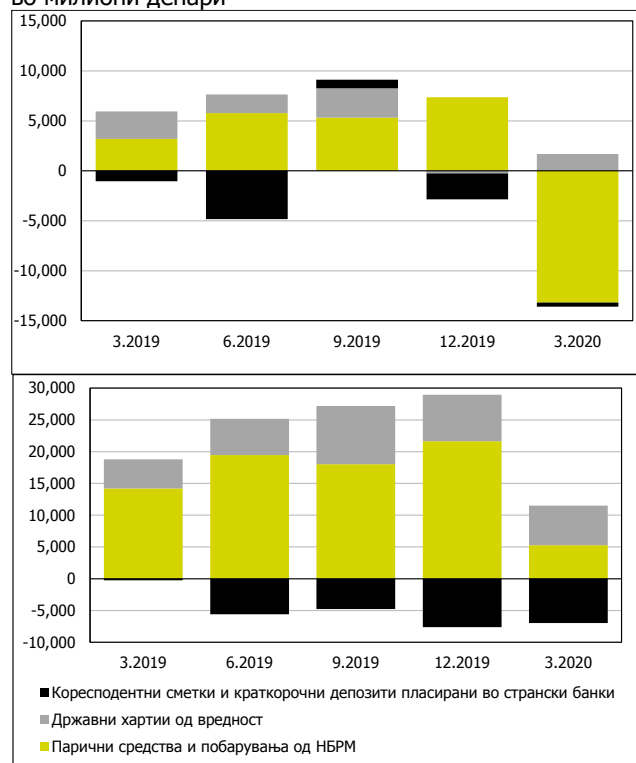
⁴² Во првиот квартал од 2020 година, Народната банка изврши намалување на основната каматна стапка во два наврата: во јануари, кога врз основа на оцената на постојните економски и финансиски услови, како и на присутните ризици, беше оценето дека постои простор за натамошно олабавување на монетарната политика и беше одлучено основната каматна стапка да се намали за 0,25 процентни поени, на 2,00%; и во март, кога во услови на високи девизни резерви и ниски инфлационски движења, а при глобални ризици, вклучително и од ширењето на вирусната инфекција ковид-19 (корона-вирус), во вонредни околности беше донесена одлука за олабавување на монетарната политика со уште едно дополнително намалување на основната каматна стапка за 0,25 процентни поени, на ниво од 1,75% (ефективна од 15.4.2020 година). Потребата од оваа последно вонредно намалување произлезе од брзото ширење на вирусната инфекција ковид-19 во глобални рамки, со што се продлабочија ризиците и во домашната економија.

доставени од страна на банките.

Графикон бр. 34
Квартална (горе) и годишна (долу) промена
на ликвидните средства

во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

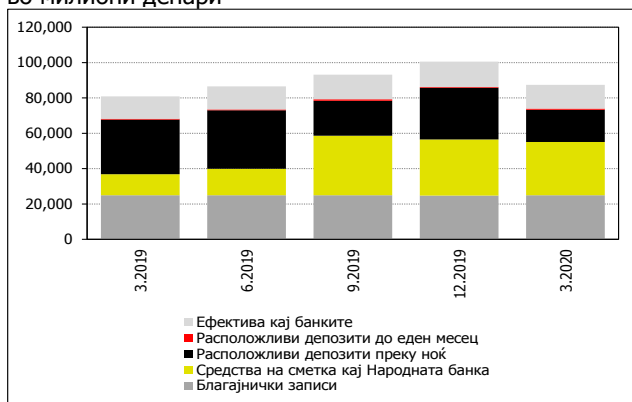
каматната стапка⁴³. Средствата ослободени со намалената понуда кај благајничките записи би овозможиле натамошна поддршка на македонската економија преку одржување на кредитните текови и на кредитниот циклус од страна на банкарскиот систем. Се очекува дека олабавувањето на монетарната политика ќе придонесе и за намалување на цената на финансирање преку кредити од банките, како и за обезбедување дополнителна ликвидност во банкарскиот систем, којашто банките ќе може соодветно да ја искористат за поддршка на домашната економија преку натамошно зголемување на кредитната активност и ублажување на ефектите од негативниот шок врз домашната економија. Веќе во мај 2020 година, кредитите на нефинансиските друштва и на домаќинствата се зголемија за 0,9% и 0,7%, соодветно (за споредба, во март 2020 година, кредитите на нефинансиските друштва остварија месечен пад од 0,1%, додека кредитите на домаќинствата пораснаа за само 0,1%).

Вложувањата во државни хартии од вредност се значајна опција за банките при оперативното управување со нивната ликвидност. Во текот на првиот квартал од 2020 година, вложувањата на банките во државни хартии од вредност пораснаа (за 1.685 милиони денари, или за 3,9%), и тоа најмногу како резултат на зголемените вложувања на банките во

⁴³ По намалувањето на основната каматна стапка во јануари и март 2020 година, во мај 2020 година Народната банка донесе одлука за нејзино повторно намалување за 0,25 процентни поени, со што таа се сведе на историски најниското ниво од 1,5%. Промените во висината на каматната стапка на благајничките записи, беа проследени и со неколкукратни измени во висината на понудениот износ на благајничките записи, и тоа: во април 2020 година, со намалување од 25.000 милиони денари на 17.000 милиони денари, а во мај 2020 година со намалување за нови 7.000 милиони денари, на 10.000 милиони денари. Одлуката за натамошно монетарно олабавување беше донесена врз основа на стабилизирањето на очекувањата и довербата на економските субјекти во последниот период, што е видливо преку подобрениите движења на девизниот пазар и кај депозитите во банкарскиот систем. Овие околности, при истовремено комфортно ниво на девизните резерви и умерена инфлација, а при оцена за неповолни ефекти од здравствената криза врз економската активност на краток рок, отвораат простор за натамошна поддршка преку монетарната политика.

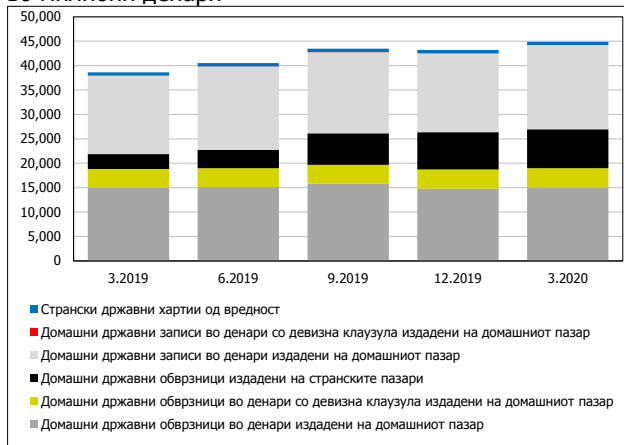

Графикон бр. 35
Парични средства и побарувања на банките од Народната банка, по одделни инструменти, во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 36
Вложувања на банките во државни хартии од вредност во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

државни записи (за 1.106 милиони денари, или за 6,8%). Од друга страна, растот на вложувањата на банките во македонски еврообврзници⁴⁴, како и во денарските државни обврзници и во државните обврзници со девизна клаузула (издадени на домашниот пазар) беше помал (за 4,2%, 1,7% и 0,3%, соодветно). Сепак, државните обврзници и натаму преовладуваат во вкупниот износ на државни хартии од вредност поседувани од банките (со учество од речиси 60%), во чии рамки најзастапени се државни обврзници во денари⁴⁵. Пласманите во странски државни хартии од вредност (обврзници) останаа речиси исти и имаат скромно учество од само 1,5% од вкупното портфолио на државни хартии од вредност на банките. Учеството на банките на примарниот пазар на државни хартии од вредност минимално порасна (од 32,6% во декември 2019 година, на 32,8% во март 2020 година), каде што вкупниот нето издаден износ⁴⁶ на државни хартии од вредност на квартална основа се зголеми за 3.200 милиони денари.

⁴⁴ Согласно со Одлуката за премин во втората фаза на асоцијација меѓу Република Македонија и Европската заедница и нејзините земји членки („Службен весник на Република Македонија“ бр. 17/19) од 25.1.2019 година, на домашните банки им се овозможи слободно да купуваат и да тргуваат со домашни државни еврообврзници.

⁴⁵ Во овој контекст, треба да се има предвид дека, во мај 2020 година, се прошири опфатот на хартиите од вредност коишто Народната банка може да ги прифати од домашните банки како инструменти за обезбедување денарска ликвидност во банкарскиот систем. Така, при спроведувањето на монетарните операции за откуп на хартии од вредност на привремена или дефинитивна основа, Народната банка ќе може да ги прифаќа и домашните државни обврзници со најдолга рочност (15 и 30 години), како и еврообврзниците издадени од страна на државата на меѓународните финансиски пазари, коишто се во сопственост на домашните деловни банки. Поконкретно, со овие промени, централната банка ќе им овозможи на банките поголем пристап до ликвидност, доколку во следниот период се појави таква потреба, што индиректно отвора и дополнителен простор за зголемена кредитна поддршка на економијата.

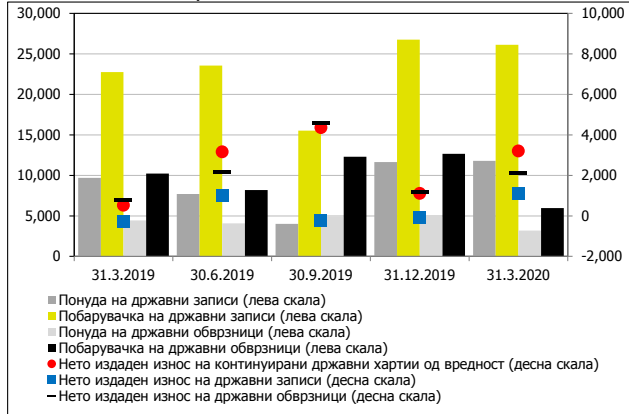
⁴⁶ Нето издадениот износ на државни хартии од вредност се добива како разлика меѓу издадениот износ на аукциите на државни хартии од вредност за определен временски период и износот на државни хартии од вредност што достасува во истиот временски период.

Графикон бр. 37

Нето издаден износ и понуда и побарувачка на државни хартии од вредност на домашниот пазар на континуирани хартии од вредност

во милиони денари

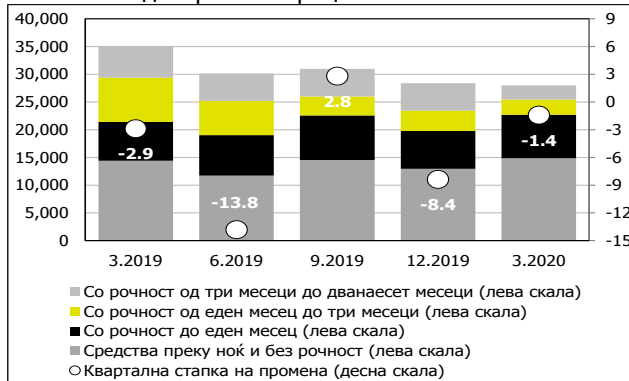

Извор: Министерство за финансии и Народната банка.

Графикон бр. 38

Сметки и краткорочни депозити кај странски банки, структура и раст

во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Краткорочните средства пласирани во странски банки и натаму го претставуваат главниот дел од девизната компонента на ликвидните средства⁴⁷ на банките (65,6%)⁴⁸, и покрај тоа што овие средства на квартална основа бележат намалување, втор квартал по ред. Сепак, во првиот квартал од 2020 година, краткорочните средства вложени кај странските банки, во споредба со претходниот квартал се помали за само 400 милиони денари, или за 1,4% (за споредба, намалувањето на овие средства во претходниот квартал беше значително поголемо, или за 8,4%). Со учество од 17,5% (16,5% на 31.12.2019 година), краткорочните средства пласирани во странски банки и натаму се значајна компонента од вкупната ликвидна актива за потребите на управувањето со ликвидносниот и валутниот ризик, а најголемиот дел од нив и понатаму се средства на кореспондентните сметки на домашните банки во странство.

Еден од клучните мотиви на банките за насочување на своите ликвидни средства во финансиски инструменти е приносот којшто го

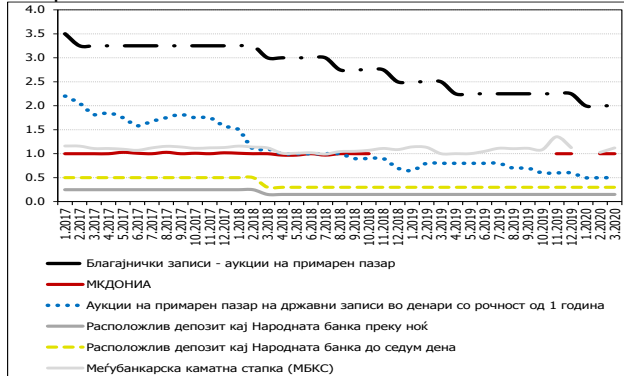
⁴⁷ Девизните ликвидни средства ги сочинуваат краткорочните депозити кај странски банки, вклучително и средствата на кореспондентните сметки, вложувањата во странски државни хартии од вредност и домашни државни еврообврзници издадени на странските пазари, девизната ефективна, девизната сметка кај Народната банка и пласманите во девизни депозити кај Народната банка.

⁴⁸ За споредба, на крајот на 2019 година, учеството на овие средства во вкупната девизна ликвидна актива изнесуваше 64,7%.

Графикон бр. 39

Движење на домашните каматни стапки во проценти

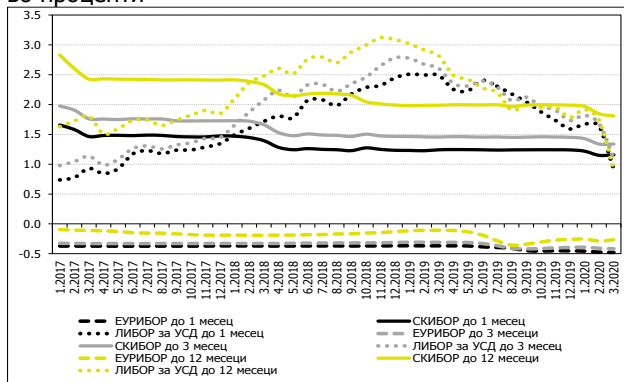

Извор: Народната банка.

Зебелешка: Од почетокот на ноември 2018 година заклучно со октомври 2019 година, како и во јануари 2020 година, со оглед на помалиот број на референтни банки коишто учествуваат во пресметката на СКИБОР и МКДОНИА и при висока денарска ликвидност, на меѓубанкарскиот пазар на необезбедени депозити не се извршени трансакции за пресметка на МКДОНИА.

Графикон бр. 40

Движење на основните меѓубанкарски каматни стапки СКИБОР, ЕУРИБОР и ЛИБОР за САД-долар во проценти

Извор: Народната банка и интернет-страницата на Европскиот институт за пазарот на пари за Еурибор и

нудат одделните инструменти, што првенствено зависи од движењата на основните каматни стапки. Во првиот квартал на 2020 година, при намалување на основната каматна стапка на Народната банка од 2,25% на 1,75%, меѓубанкарската каматна стапка на пазарот на депозити се намали, а надолни поместувања беа забележани и кај индикативните каматни стапки за меѓубанкарско тргување со депозити (СКИБОР⁴⁹). Каматната стапка на меѓубанкарскиот пазар на депозити (МБКС⁵⁰) е помала и во просек за првиот квартал изнесуваше 1,1% (1,2% во претходниот квартал). Народната банка внимателно ги следи трендовите и потенцијалните ризици од домашното и надворешното окружување заради соодветно приспособување на поставеноста на монетарната политика.

Во првиот квартал од 2020 година, монетарната политика во развиените земји беше стимулативна во поголем обем, заради ублажување на негативните ефекти од новата вирусна инфекција. Централните банки во глобални рамки, исто така, многу брзо реагираа на овој неочекуван шок, преку олабавување на монетарната политика, со намалување на каматните стапки и обезбедување дополнителна ликвидност. Така, ФЕД во два наврата ја намали каматната стапка во март 2020 година, за вкупно 150 базични поени, сведувајќи ја на интервал од 0% до 0,25%. По подолго време на непроменета монетарна политика (од август 2018 година), во март 2020 година и Банката на Англија во два наврата ја

⁴⁹ СКИБОР (Skopje Interbank Offered Rate) е референтна каматна стапка на пазарот на пари во денари и претставува меѓубанкарска каматна стапка по која една референтна банка е подготвена да продаде денарска ликвидност на друга референтна банка. Согласно со Правилата за избор и обврски на референтните банки коишто поставуваат котации на каматните стапки за пресметка на СКИБОР и за процесот на пресметување на СКИБОР, усвоени на 22 август 2018 година од страна на Македонската банкарска асоцијација, а коишто започнаа да се применуваат од 1 октомври 2018 година, референтните банки се должни да котираат каматни стапки за: една недела, еден месец, три месеци, шест месеци и дванаесет месеци.

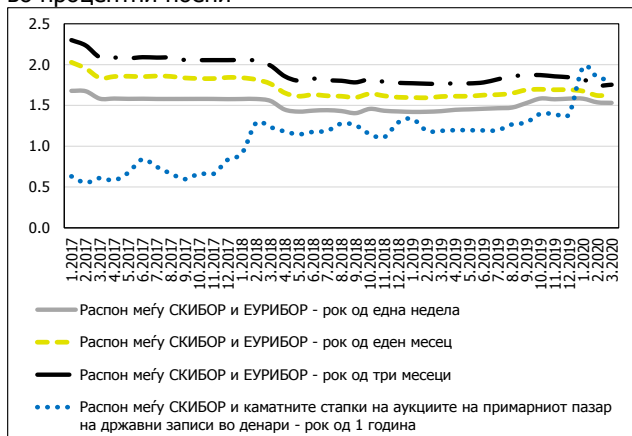
⁵⁰ МБКС е меѓубанкарска каматна стапка за тргување на меѓубанкарскиот пазар на депозити.

интернет-страницата на Банката на федералните резерви од Сент Луис (т.н. ФРЕД) за ЛИБОР за американски долари.

Графикон бр. 41

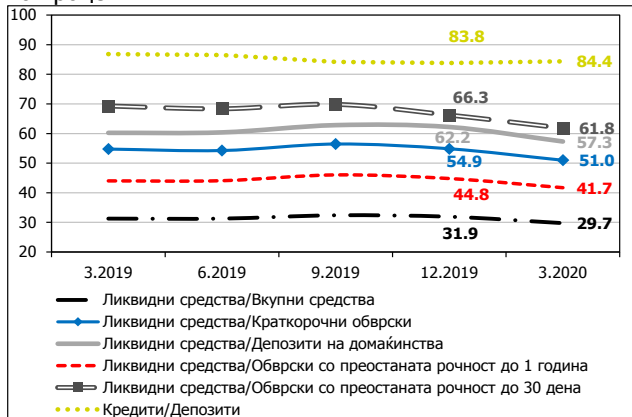
Движење на распонот на СКИБОР во однос на ЕУРИБОР, за избрани рочности во процентни поени

Извор: Народната банка и интернет-страницата на Европскиот институт за пазарот на пари за Еурибор и интернет-страницата на Банката на федералните резерви од Сент Луис (т.н. ФРЕД) за ЛИБОР за американски долари.

Графикон бр. 42

Показатели за ликвидноста на банкарскиот систем во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

намали каматната стапка, севкупно од 0,75% на 0,1%, додека ЕЦБ ја задржа истата каматна стапка на депозитите преку ноќ од последната промена во септември 2019 година (кога беше намалена од -0,4% на -0,5%). И останатите основни каматни стапки на ЕЦБ (каматната стапка на основните операции за рефинансирање и на кредитот преку ноќ) се задржаа на истото ниво (од 0% и 0,25%, соодветно)⁵¹. Следствено на ваквата поставеност на монетарната политика, каматните стапки на меѓубанкарските пазари во еврозоната (ЕУРИБОР), и натаму се во негативната зона, а значително надолно придвижување беше забележано кај нивото на меѓународните меѓубанкарски стапки во американски долари (ЛИБОР за американски долари).

2.2. Показатели за ликвидноста

Во првиот квартал од 2020 година, паралелно со намалувањето на ликвидните средства на македонскиот банкарски систем, показателите за ликвидноста⁵² умерено се влошија, но се задржаа на задоволително ниво. И покрај тоа што, за првпат по подолг период, нивото на показателите преку кои се следи и се оценува ликвидноста се сведе под нивниот десетгодишен просек, тоа и понатаму упатува на соодветно управување со ликвидносниот ризик од страна на банките и одржување задоволителен обем на ликвидни средства, којшто им овозможува на

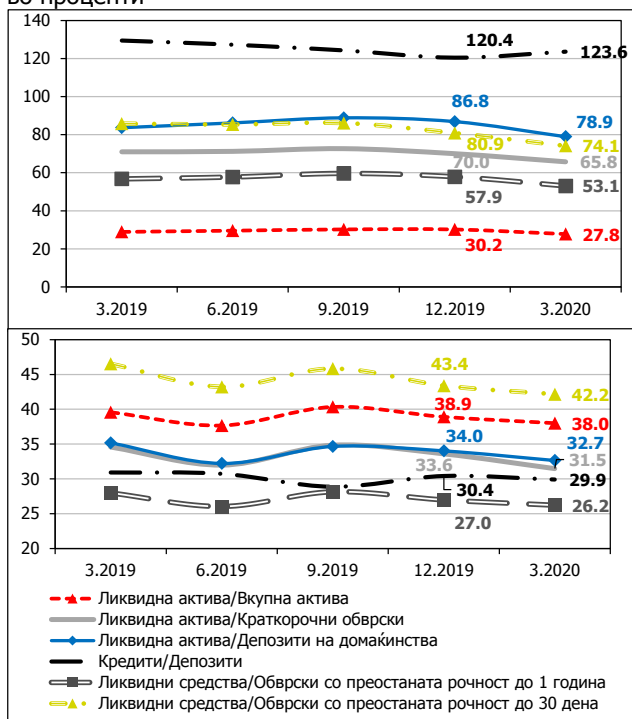
⁵¹ До моментот на пишување на овој извештај, единствената промена којашто ЕЦБ ја направи во поглед на каматните стапки се однесува на намалување на каматната стапка кај програмата на долгорочни операции за рефинансирање, во периодот од јуни 2020 година до јуни 2021 година, со тоа што каматната стапка ќе биде пониска за 50 базични поени од нивото на референтната каматна стапка за операциите за рефинансирање, односно од депозитната стапка, но во никој случај не повисока од -1%. Ова намалување е дел од пакетот мерки за поддршка на економијата и ублажување на потенцијалните неповолни ефекти предизвикани од појавата на новата вирусна инфекција (корона-вирус), коишто ЕЦБ ги донесе на состаноците одржани на 12 март и 30 април 2020 година.

⁵² При пресметката на показателите за ликвидноста на ниво на банкарскиот систем не се земени предвид резидентните меѓубанкарски средства и обврски.

Графикон бр. 43

Показатели за ликвидноста на банкарскиот систем според валутата – денари (горе) и девизи (долу) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

банките непречено извршување на своите деловни активности. Имено, учеството на ликвидните средства во вкупната актива и понатаму е релативно стабилно (на ниво од околу 30%), а задоволителна е и покриеноста на краткорочните обврски со ликвидни средства (којашто се задржа на нивото од околу 50%), како и на депозитите од домаќинства со ликвидните средства (којашто се намали малку под 60%)⁵³. Соодносот меѓу кредитите и депозитите на ниво на банкарскиот систем е сè уште под 100% (изнесува 84,4%), што исто така упатува на прифатливи рамки на ликвидносен ризик на кој се изложени банките и соодветно управување со ликвидноста од нивна страна.

Од аспект на валутните карактеристики на ликвидните средства и обврските, влошување има и кај показателите за денарската и кај показателите за девизната ликвидност, но е значително поизразено кај показателите за денарската ликвидност⁵⁴, со оглед на тоа што ликвидните средства во денари условија речиси 90% од вкупното квартално намалување на ликвидните средства во првиот квартал од 2020 година. Сепак, показателите за денарската ликвидност и натаму се на повисоко ниво во споредба со показателите за девизната ликвидност, што се должи на повисокото структурно учество на ликвидните средства во денари во вкупните ликвидни средства на банките. Пониското ниво на показателите за девизната ликвидност се „ублажува“ со можноста којашто ја имаат банките,

⁵³ По одделни банки, на 31.3.2020 година, учеството на ликвидните во вкупните средства е помеѓу 19,1% и 44,2%, со медијана од 26% (март 2019 година: помеѓу 20,1% и 50,1%). Покриеноста на краткорочните обврски со ликвидни средства е помеѓу 38,9% и 83,9%, со медијана од 51% (март 2019: помеѓу 41,5% и 89,6%), а покриеноста на депозитите од домаќинствата со ликвидни средства меѓу 28,4% и 95,7%, со медијана од 63,3% (март 2019: помеѓу 36,6% и 82%). „Развојна банка на Северна Македонија“ АД Скопје е исклучена од оваа анализа.

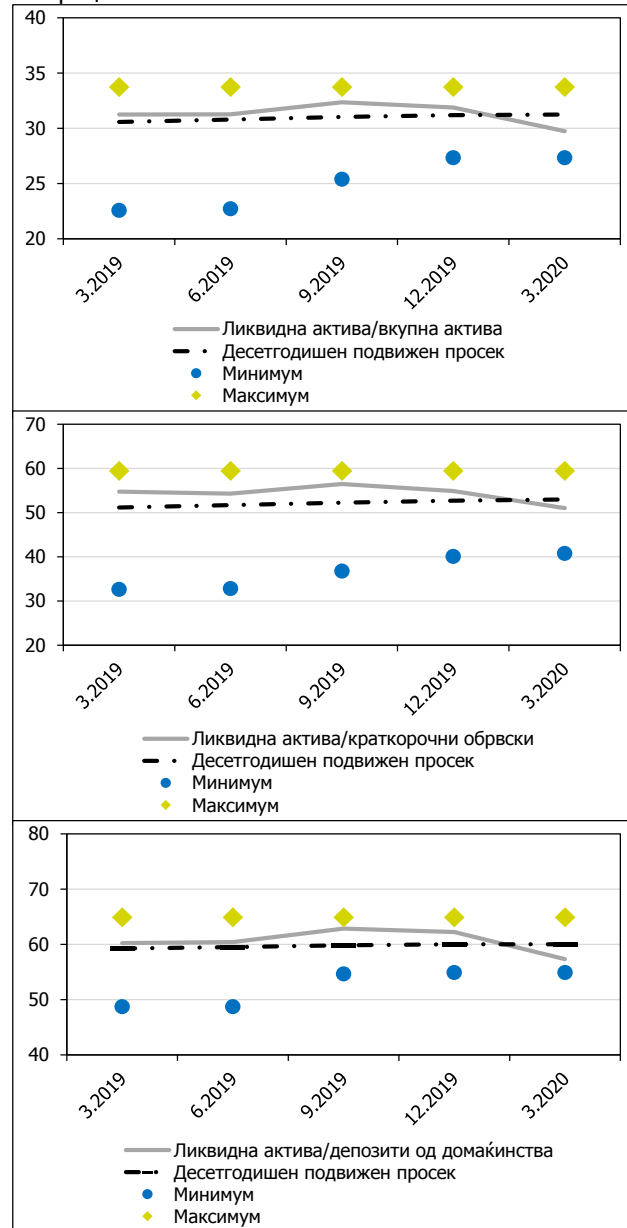
⁵⁴ Побарувањата и обврските со валутна клаузула се сметаат како денарски, бидејќи нивниот паричен тек е во денари.

Графикон бр. 44

Ликвидна актива/вкупна актива (горе),
ликвидна актива/краткорочни обврски
(средина) и ликвидна актива/депозити на
домаќинства (долу)

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

преку интервенциите на Народната банка на девизниот пазар, во секое време да ги обезбедат потребните девизни ликвидни средства.

Регулаторните стапки за ликвидноста на банкарскиот систем, претставени како сооднос меѓу средствата и обврските коишто достасуваат во следните 30 дена и 180 дена и во првиот квартал од 2020 година се над пропишаниот минимум од 1, со што се потврдува задоволителниот обем на ликвидност со кој располага македонскиот банкарски систем, којшто им овозможува на банките непречено да ги извршуваат обврските.

2.3. Рочна структура на средствата и обврските

Во првиот квартал од 2020 година, анализирано според договорната преостаната рочност, промените кај средствата и обврските се однесуваа на проширување на јазот меѓу средствата и обврските кај поголем дел од анализираните рочни сегменти. Сепак, јазот во рочниот сегмент од 6 месеци до 1 година е, за првпат, позитивен на крајот од првиот квартал од 2020 година, што овозможи стеснување на вкупниот јаз до 1 година. Причина за тоа е падот на депозитниот потенцијал на банките со рочност до 1 година (на страната на обврските)⁵⁵ при истовремено одржување на стабилно ниво на кредити во истиот рочен сегмент (на страната на средствата). Сепак, најголема неусогласеност меѓу средствата и обврските на банките

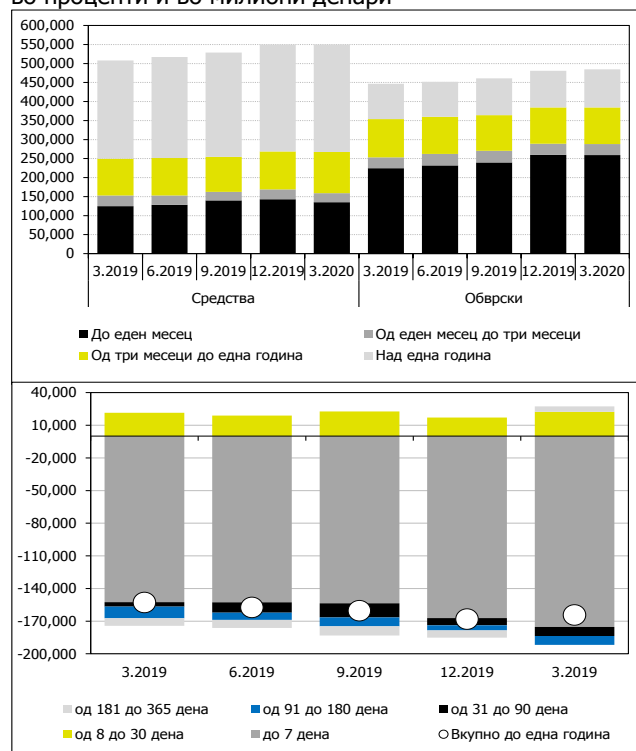
⁵⁵ И покрај тоа што динамиката на кредитната активност во овој квартал од годината беше под влијание на неочекуваниот негативен шок во домашната економија од брзото ширење на вирусната инфекција ковид-19 (воочливо преку стагнација на кредитната активност во март), сепак таа и понатаму расте, но забавено. Истовремено, како што беше споменато, банките одобрија познатителен износ на краткорочен кредит за државата. Спротивно на тоа, депозитите на нефинансиските субјекти остварија пад.

Графикон бр. 45

Состав на средствата и обврските на банките според нивната договорна преостаната рочност (горе) и на јазот меѓу средствата и обврските, со договорна преостаната рочност до една година (долу)

во проценти и во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

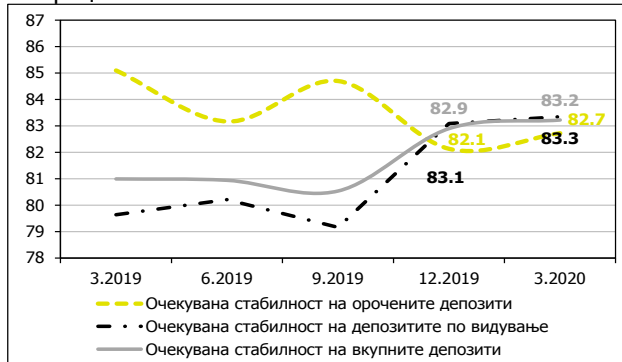
според нивната договорна преостаната рочност и понатаму има кај рочниот сегмент до седум дена (којашто и дополнително се продлабочи во првиот квартал од годината), што вообичаено произлегува од вклучувањето на обврските на банките по видување и без утврдена рочност (вклучително и трансакциските сметки) во овој рочен сегмент. Воедно, во првиот квартал од 2020 година, како последица на здравствената криза, депозитите по видување на нефинансиските субјекти се зголемуваат (за 0,7%, на квартална основа), наспроти падот на орочените депозити (за 0,9% на краткорочно орочените и за 1,3% на долгорочно орочените депозити). Вообичаено, позитивен јаз во договорната преостаната рочност на средствата и обврските се забележува единствено во рочниот сегмент од 8 дена до еден месец (главно поради фактот што вложувањата на банките во благајничките записи на Народната банка се класифицирани во овој рочен сегмент). Сепак, во овој квартал од годината, за првпат, позитивен јаз беше забележан и во рочниот сегмент од шест месеци до една година (најмногу заради претходно споменатиот одобрен краткорочен кредит на државата).

Според очекувањата на банките, збирниот јаз меѓу средствата и обврските во сите рочни сегменти е позитивен, што се потврдува и со очекувањата на банките за задржување на стабилноста на депозитите како главен извор на финансирање на нивните активности (повеќе детали во анексите на овој извештај). Имено, на крајот на првиот квартал од 2020 година, банките очекуваат висока стабилност на депозитите, односно дека 82,7% од орочените депозити со

Графикон бр. 46

Очекувана стабилност на депозитите со преостаната рочност до три месеци, од страна на банките во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

преостаната рочност до три месеци (82,1% на 31.12.2019 година) и понатаму ќе останат во банките, додека процентот на очекуваната стабилност за вкупните депозити и депозитите по видување е речиси идентичен (83,2% и 83,3%, соодветно). Натомошното задржување на високата склоност за штедење во банките е особено значајна, и во голема мера зависи од очекувањата за стабилизирање на состојбите во домашната економија во услови на пандемијата од корона-вирусот.

2.4. Стрес-симулации за ликвидносни шокови

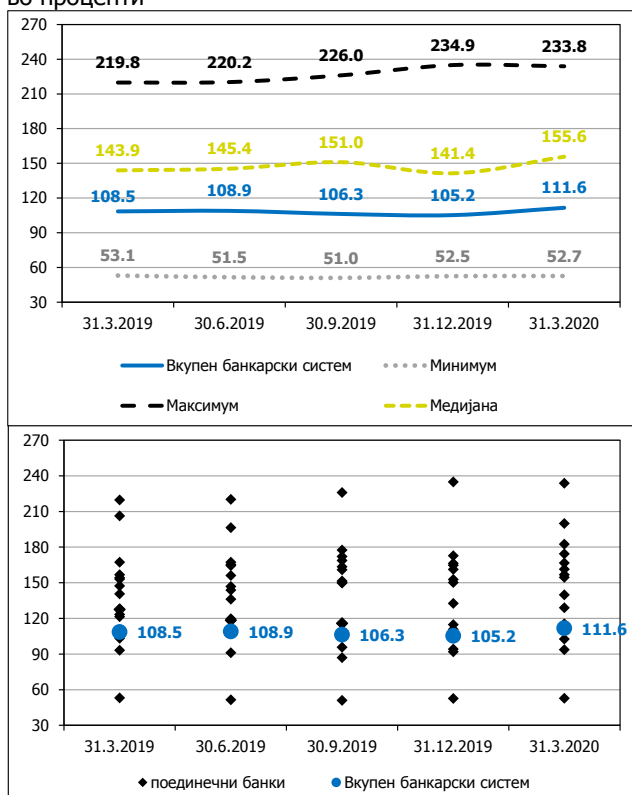
На 31 март 2020 година, спроведените стрес-симулации за ликвидносни шокови покажуваат дека, и во услови на неповолни шокови, банките можат да ја одржат ликвидноста на задоволително ниво и имаат доволно ликвидни средства за да ги отплатат симулираните парични одливи. Отпорноста на македонскиот банкарски систем на ликвидносни шокови се потврдува преку резултатите од сите поединечни симулации на ликвидносни шокови, а целосно искористување (111,6% на 31.3.2020 година) на ликвидните средства би настанало само при значително екстремната симулација на ликвидносен шок, којшто опфаќа комбинирани одливи⁵⁶ на средства од банките врз повеќе основи. Со оглед на екстремноста на претпоставката, за потребите на оваа симулација, вообичаениот опфат на ликвидните

⁵⁶ При симулацијата се претпоставува одлив на: депозитите на дваесетте најголеми депоненти, 20% од депозитите на домаќинствата, обврските кон матичните субјекти (обврските врз основа на субординирани инструменти и хибридни капитални инструменти се исклучени од симулацијата бидејќи, согласно со регулативата за пресметка на адекватноста на капиталот, нивната исплата е регулирана), 50% од обврските кон нерезидентите (со исклучок на обврските кон нерезидентните матични лица на банките, коишто се веќе опфатени со една од претходните симулации) и конверзија на определени вонбилансни обврски на банките (непокриени акредитиви, неотповикливи кредитни линии и неискористени лимити врз основа на кредитни картички и одобрени пречекорувања на трансакциските сметки) во билансни побарувања. При симулациите за ликвидносни шокови е изземена „Развојна банка на Северна Македонија“ АД Скопје.

Графикон бр. 47

Намалување на ликвидните средства по симулацијата за комбинирани ликвидносни шокови (по сите шокови), вкупен банкарски систем (горе) и по поединечна банка (долу) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

средства, дополнително, се проширува и со други финансиски инструменти⁵⁷ во сопственост на банките, за кои се цени дека банките брзо и лесно ќе ги наплатат или ќе ги претворат во парични средства. Во таков случај, банкарскиот систем би располагал со доволно ликвидни средства и би му останал на располагање одреден износ ликвидни средства.

При примена на поединечните симулации на ликвидносни шокови, високото ниво на ликвидни средства со кое располагаат македонските банки овозможува намирување на сите претпоставени екстремни ликвидносни одливи. Најголемо намалување на ликвидните средства се случува при одлив на депозитите на дваесетте најголеми депоненти, но значењето на оваа симулација за одделните банки е различно, со оглед на разликите во степенот на концентрацијата на депозитите. Спротивно на тоа, кај симулацијата на остварувањето на репутацискиот ризик и губењето на довербата на населението во банките претставена преку одлив на 20% од депозитите на домаќинствата има значително поголема сличност во резултатите за одделните банки, со што се потврдува важноста на депозитите за финансирањето на активностите на банките. Оттука, одржливоста на ликвидносна позиција на банките, како и потенцијалниот раст на нивните активности се во директна зависност од случувањата и настапот на банките на депозитниот пазар и одржувањето на довербата на домашните депоненти во македонските банки. При претпоставена конверзија на определени вонбилансни

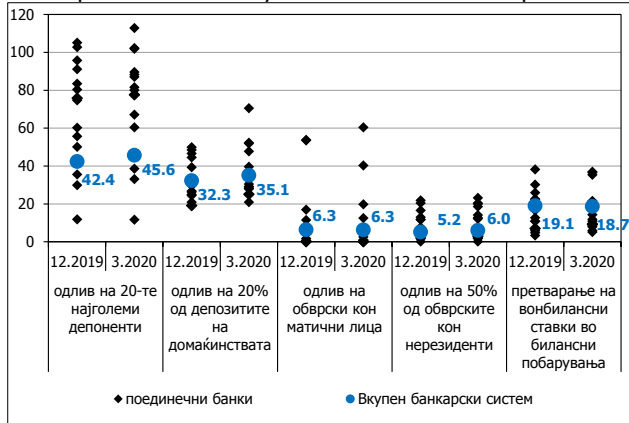
⁵⁷ Покрај финансиските инструменти што ги сочинуваат ликвидните средства, се додаваат и следниве финансиски инструменти: средствата во резервниот гарантен фонд кај КИБС, долгорочните депозити во странски банки, инструментите на пазарот на пари издадени од странски недржавни издавачи, кредитите со договорна преостаната рочност до 30 дена, како и ефектот од намалувањето на задолжителната резерва за девизните обврски на банките којашто е издвоена во девизи заради симулираниот одлив на девизните депозити на домаќинствата.

Графикон бр. 48

Придонес на одделните шокови во намалувањето на ликвидните средства при симулацијата за комбиниран ликвидносен шок, по банка

како процент на намалување на ликвидните средства

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

обврски на банките во билансни побарувања⁵⁸, банките би потрошиле нешто помалку од 20% од своите ликвидни средства, што иако е помалку во споредба со симулациите за одлив на депозити⁵⁹, сепак може да се смета за значително. Малото учество на обврските кон нерезидентите, како и кон матичните лица во структурата на вкупните извори на финансирање на банките предизвикува скромно влијание на шоките поврзани со нив, врз вкупниот резултат од оваа симулација.

⁵⁸ Се претпоставува одлив на средства како резултат на претворање на определени вонбилансни обврски на банките (непокриени акредитиви, неотповикливи кредитни линии и неискористените лимити врз основа на кредитни картички и одобрени пречекорувања на трансакциските сметки) во билансни побарувања.

⁵⁹ При симулацијата за одлив на депозитите од 20-те најголеми депоненти, ликвидните средства на банкарскиот систем се намалуваат за 42,4%, додека при претпоставен одлив на 20% од депозитите на домаќинства, ликвидните средства се намалуваат за 32,3%.

3. Валутен ризик

На 31.3.2020 година, директната изложеност на банките кон валутниот ризик е на најниското ниво во последните неколку години. Имено, соодносот на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента и сопствените средства на банките, како и на отворената девизна позиција и сопствените средства, се негативни на 31.3.2020 година (односно, банкарскиот систем има кратка девизна позиција, за разлика од вообичаено преовладувачката долга девизна позиција). Промената на овие показатели, од позитивни во негативни, произлегува од многу поголемиот раст на пасивата од растот на активата со валутна компонента. Притоа, учеството на пасивата со валутна компонента во вкупната пасива се зголеми, додека учеството на активата со валутна компонента во вкупната актива е непроменето.

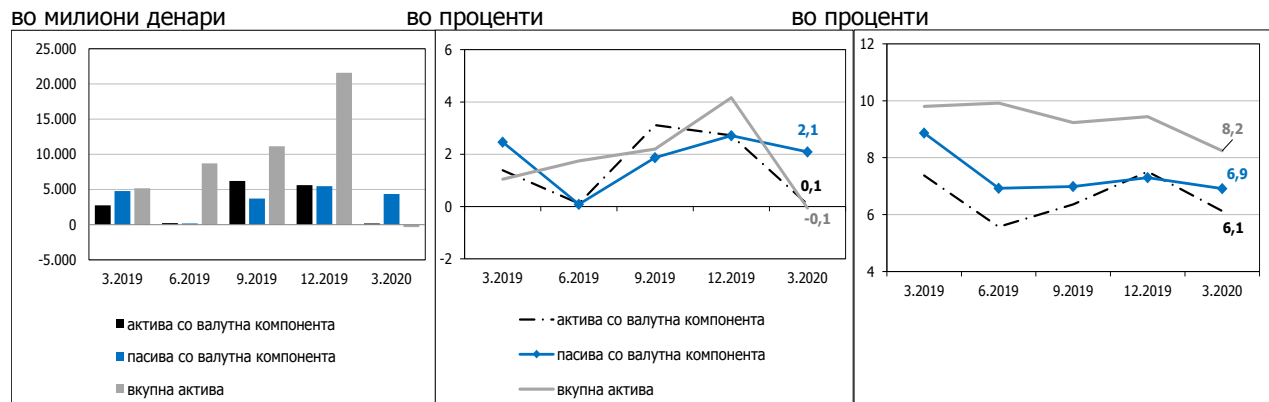
На 31.3.2020 година, една банка го надмина пропишаниот лимит од 30% за соодносот на агрегатната девизна позиција и сопствените средства. Банката, се усогласи со пропишаниот лимит веќе во следниот месец. Речиси сите од анализираните валути имаа свој придонес за намалувањето на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента, меѓутоа, во најголема мера оваа промена се должи на стеснувањето на позитивниот јаз на еврото, како и на стеснувањето на јазот на швајцарскиот франк, којшто од позитивен премина во негативен.

Застапеноста на кредитите со валутна компонента во кредитното портфолио на банкарскиот систем индиректно ги изложува банките на валутниот ризик на кој се изложени нивните клиенти, којшто, доколку се оствари, ги изложува банките на кредитен ризик. Сепак, имајќи предвид дека еврото е најзастапената валута во валутната структура на билансите на банките, вклучително и во кредитите со валутна компонента, во услови на примена на фиксен номинален девизен курс на денарот во однос на еврото, мала е веројатноста за остварување како на директниот, така и на индиректниот валутен ризик. Учеството на кредитите со валутна компонента во вкупните кредити иако незначително, сепак се намали, во првиот квартал од 2020 година.

Графикон бр. 49

Квартална (лево и средина) и годишна (десно) промена на активата и пасивата со валутна компонента*

Извор: Народната банка, односно извештајот за отворена девизна позиција врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Средствата се на нето-основа, намалени за исправката на вредноста за побарувањата коишто се класифицирани во категориите на ризик „В“, „Г“ и „Д“, согласно со Одлуката за валутен ризик. РБСМ АД Скопје не е вклучена во анализата.

На 31.3.2020 година, јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента е негативен, што произлегува од поголемиот раст на пасивата (којашто се зголеми за 4.344 милиони денари или за 2,1%)⁶⁰ во однос на активата (којашто се зголеми за 173 милиони денари или за 0,1%) со валутна компонента⁶¹. Овој негативен јаз изнесуваше 202 милиона денари и во сооднос со сопствените средства претставува 0,3% (на 31.12.2019 година, овој сооднос изнесуваше 6,3%), што е најниско ниво на крај на квартал во последните девет квартали. Соодносот меѓу отворената девизна позиција и сопствените средства, исто така, е негативен и изнесува 0,6% и е значително понизок од пресметаниот 10-годишен просек од 10,3%, за овој показател.

⁶⁰ Растот на пасивата со валутна компонента најмногу произлегува од растот на салдата на трансакциските сметки на физичките лица (1.843 милиони денари) и на приватните нефинансиски друштва (1.411 милиони денари) во странска валута, како и од депозитите на нефинансиските (847 милиони денари) и финансиските институции (803 милиони денари). Анализирани по одделни банки, овој раст најмногу произлегува од три банки, од кои едната банка постојано бележи поголема пасива во однос на активата со валутна компонента, односно негативен јаз меѓу активата и пасивата со валутна компонента.

⁶¹ Кај активата со валутна компонента се забележаа одредени структурни промени. Имено, кореспондентните сметки во странска валута во странски банки се зголемија за 2.075 милиони денари, а раст бележат и кредитите во странска валута за 454 милиони денари, како и вложувањата во еврообврзницата за 428 милиони денари. Од друга страна, орочените депозити во странска валута се намалија за 1.686 милиони денари, а намалување бележи и девизната благајна за 780 милиони денари. Кај останатите позиции, промените се помали.

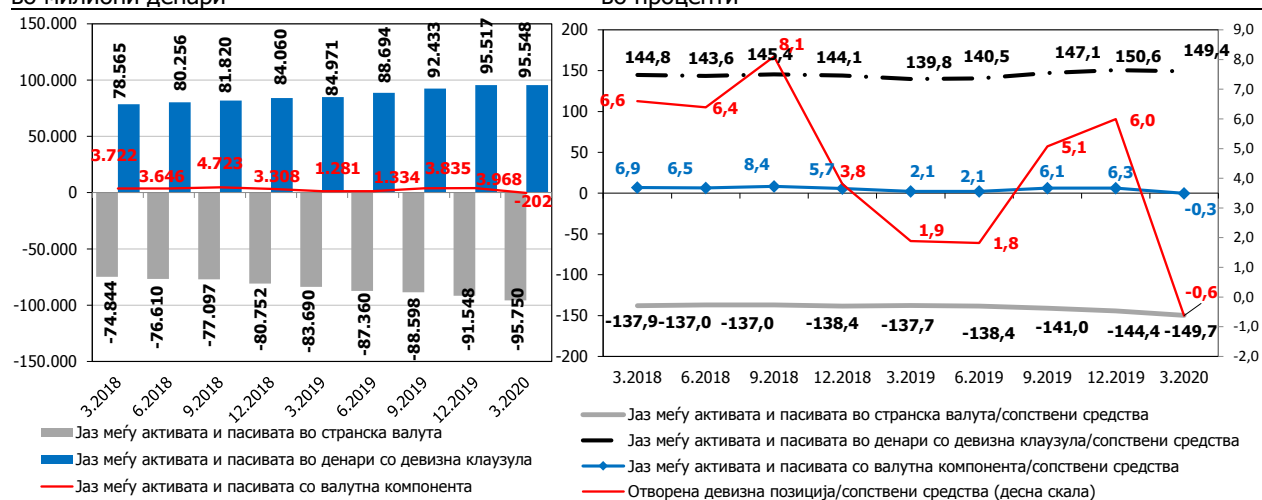

Графикон бр. 50

Структура на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента (лево) и учество на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента во сопствените средства (десно)

во милиони денари

во проценти

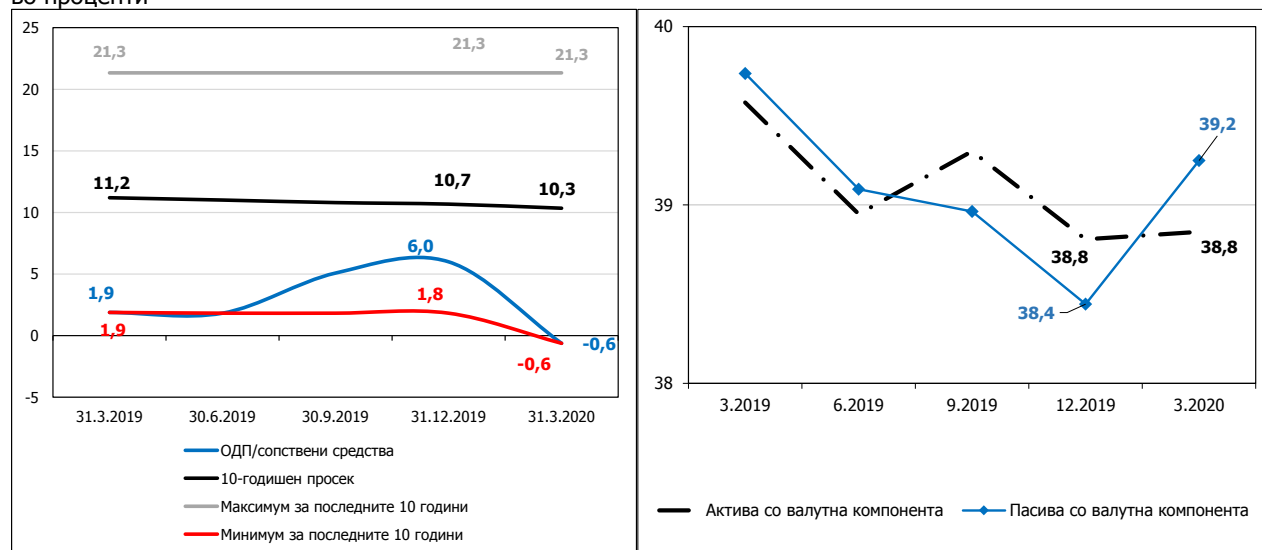

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 51

Десетгодишен просек, минимум и максимум од показателот ОДП/сопствени средства (лево) и учество на активата и пасивата со валутна компонента* во вкупната актива на банките (десно)

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Во рамките на активата, побарувањата се земени на нето-основа, односно се намалени за износот на извршената исправка на вредноста. Од анализата е исклучена „РБСМ“ АД Скопје.

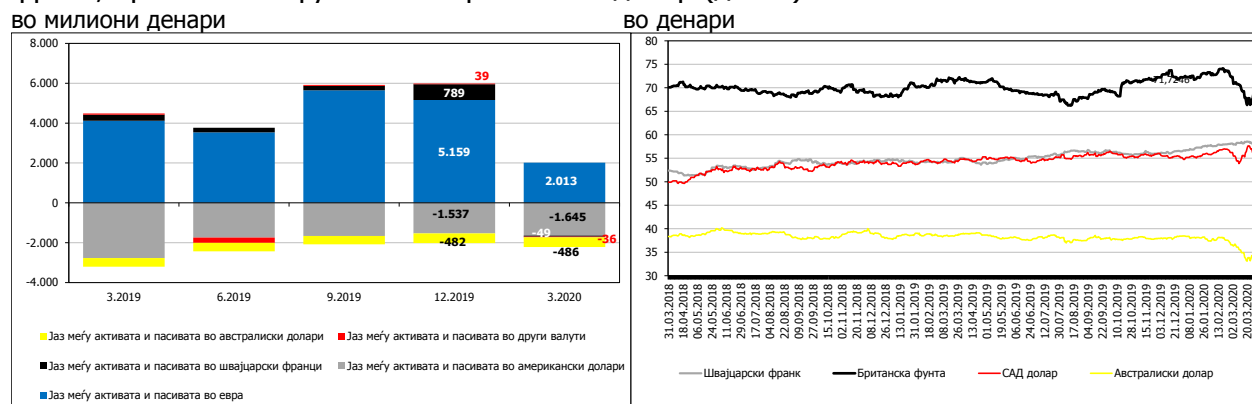
На крајот на првиот квартал од 2020 година, учеството на пасивата со валутна компонента во вкупната пасива се зголеми, со што го прекина надолното движење коешто беше присутно во последните три квартали, додека

учеството на активата со валутна компонента во вкупната актива остана на исто ниво. Растот на пасивата со валутна компонента при минимален пад на вкупната пасива⁶² овозможи раст на учеството на валутната компонента во вкупната пасива на банкарскиот систем за 0,8 процентни поени.

Графикон бр. 52

Динамика и структура на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента, по валути (лево) и движење на курсот на денарот во однос на американскиот долар, швајцарскиот франк, британската фунта и австралискиот долар (десно)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Анализирано по валути, речиси сите валути имаа свој придонес во намалувањето на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента, меѓутоа во најголема мера, оваа промена се должи на намалувањето на позитивниот јаз на еврото, како и на стеснувањето на јазот на швајцарскиот франк којшто од позитивен премина во негативен. Растот на пасивата во евра и еврокלאузула (којшто изнесува 4.736 милиони денари⁶³ или 2,6%) е поголем од растот на активата во евра и еврокלאузула (којшто изнесува 1.591 милион денари, или 0,8%)⁶⁴. Од друга страна, активата во швајцарски франк се намали (за 844 милиони денари)⁶⁵ при речиси непроменета пасива во швајцарски франк (којашто се намали за 5 милиони денари). Ниската директна изложеност на банкарскиот систем на валутниот ризик дополнително се релативизира, имајќи го предвид високото учество на еврото во валутната структура на средствата и обврските со валутна компонента, во услови на примена на монетарна стратегија на одржување стабилен номинален девизен курс на денарот во однос на еврото. Движењата на вредноста на останатите валути немаат значително влијание врз работењето на домашниот банкарски систем, поради нивната

⁶² Вкупната пасива се намали за само 253 илјади денари. За оваа пресметка се користени податоци од Извештајот за изложеност на валутен ризик по позиции, при што во пресметката не е вклучена РБСМ АД Скопје.

⁶³ Трансакциските сметки и други краткорочни обврски во евра се зголемија за 3.543 милиони денар, а раст, од вкупни 2.457 милиони денари, забележаа и депозитите во евра на нефинансиски (921 милион денари) и финансиски (883 милиони денари) институции, како и на нерезидентите (653 милиони денари). Од друга страна, останатата неспомната билансна пасива во евра се намали за 1.190 милиони денари.

⁶⁴ Позицијата „Парични средства, парични еквиваленти, злато и благородни метали“ од Извештајот за валутен ризик, којашто ги вклучува и трансакциските сметки, во евра се зголеми за 2.430 милиони денари. Раст бележат и кредитите во евра за 434 милиони денари и еврообврзницата во евра за 428 милион денари. Од друга страна, депозитите во евра се намалија за 1.448 милиони денари.

⁶⁵ Позицијата „Парични средства, парични еквиваленти, злато и благородни метали“ од Извештајот за валутен ризик, којашто ги вклучува и тековните сметки, во швајцарски франци се намали за 900 милиони денари,

мала застапеност во билансите на банките. Пандемијата со корона-вирусот принуди многу земји да применат строги карантински мерки што имаа негативни влијанија врз нивните економии. Неизвесноста околу времетраењето на пандемијата доведе до засилени движења и на меѓународните финансиски пазари, така што сите овие негативни ефекти од оваа здравствената криза ја зголемија променливоста на девизните курсеви на валутите, почнувајќи од крајот на февруари, 2020 година. Од анализираните валути, голем пад во однос на еврото (следствено и на денарот), бележи курсот на британската фунта и на австралискиот долар. Од друга страна, швајцарскиот франк зајакна, со што курсот на оваа валута во однос на еврото (и денарот) продолжи со растот забележан кон крајот на претходната година. Курсот на американскиот долар бележи променливи движења во првиот квартал од годината, главно задржувајќи го нивото од крајот на 2019 година.

Табела бр. 3

Валутна структура на активата и пасивата со валутна компонента во проценти

Валута	31.12.2019		31.3.2020	
	Актива	Пасива	Актива	Пасива
Евро	89,1	88,3	89,8	88,8
Американски долар	6,7	7,6	6,6	7,4
Швајцарски франк	1,8	1,5	1,4	1,4
Австралиски долар	0,8	1,0	0,7	0,9
Британска фунта	0,6	0,6	0,6	0,6
Останато	1,0	1,0	0,9	0,9
Вкупно	100,0	100,0	100,0	100,0

Извор: НБРСМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Табела бр. 4

Распределба на банките според учеството на отворената девизна позиција по одделни валути и агрегатната девизна позиција во сопствените средства

Опис	Број на банки										Агрегатна девизна позиција/ сопствени средства
	Отворена девизна позиција по одделни валути/ сопствени средства										
	Евро		Американски долар		Швајцарски франк		Австралиски долар		Останато		
	Долга	Кратка	Долга	Кратка	Долга	Кратка	Долга	Кратка	Долга	Кратка	
под 5%	6	1	8	6	8	5	2	7	10	4	6
од 5% до 10%	1	2									4
од 10% до 20%	1	2									3
од 20% до 30%											
над 30%	1										1

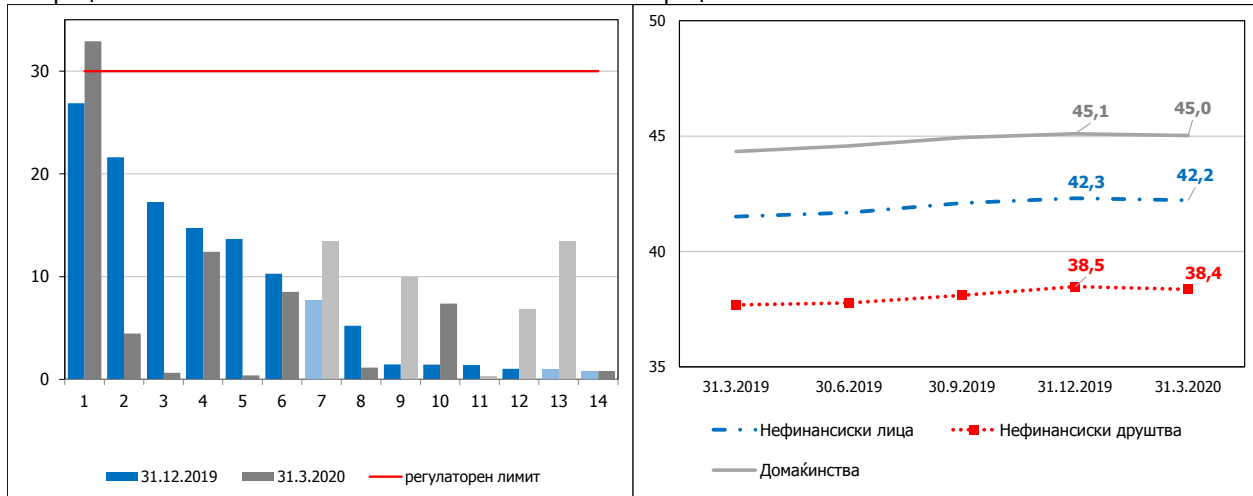
Извор: НБРСМ, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Со оглед на фактот што повеќе од 99% од кредитите со валутна компонента се номинирани во евра или се во денари со евроклаузула, веројатноста за остварување на индиректниот валутен ризик е исто така ниска. Исто така, на крајот на првиот квартал од 2020 година, учеството на кредитите со валутна компонента во вкупните кредити, иако незначително, сепак се намали, како кај домаќинствата, така и кај нефинансиските друштва, за по 0,1 процентен поен.

Графикон бр. 53

Сооднос на агрегатната девизна позиција и сопствените средства, по одделни банки* (лево) и учество на кредитите со валутна компонента во вкупните кредити (десно) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Столпчињата со посветли нијанси, се однесуваат на банките коишто имаат кратка девизна позиција, но прикажани во апсолутна вредност.

На 31.3.2020 година, една банка го надмина пропишаниот лимит од 30%⁶⁶ за соодносот на агрегатната девизна позиција и сопствените средства, којашто се усогласи со пропишаниот лимит до 30.4.2020 година. На 31.3.2020 година, девет банки имаа долга девизна позиција, наспроти пет банки коишто бележат кратка девизна позиција. По банката којашто го надмина лимитот, највисокиот сооднос на агрегатната девизна позиција со сопствените средства изнесуваше 13,5% и беше забележан кај две банки коишто имаа кратка девизна позиција. Најмалата стапка на овој показател изнесуваше 0,3%, исто така кај банка со кратка девизна позиција.

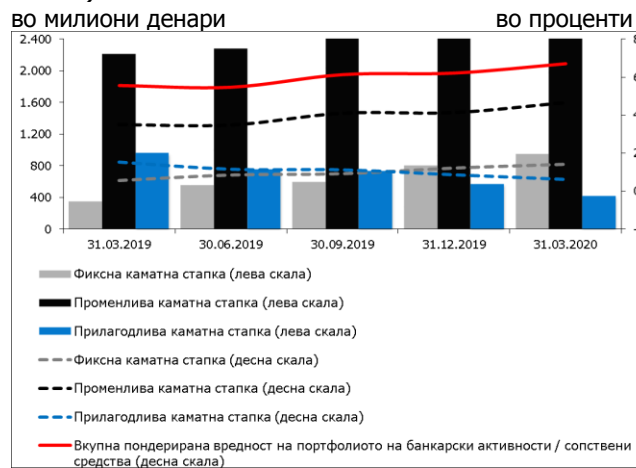
⁶⁶ Согласно со регулативата за управување со валутниот ризик, доколку банката го надмине пропишаното ограничување во два последователни дена, таа е должна наредниот ден да достави писмено образложение до Народна банка за причините коишто довеле до настанатото пречекорување, како и да ги наведе мерките за сведување во рамките на пропишаното ограничување. Народната банка може да ѝ наложи на одделна банка сведување во рамките на пропишаното ограничување во определен временски рок, со определување мерки за таа цел.

5. Ризик од промена на каматните стапки

Во првиот квартал од 2020 година, изложеноста на банкарскиот систем на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности се зголеми, поради растот на пондерираната вредност на портфолиото на банкарски активности во однос на 31.12.2019 година и следствено, растот на нејзиното учество во сопствените средства. Зголемувањето на вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности најмногу произлегува од разместувањето од пократките кон подолгите рочни блокови на јазовите на позициите со променлива и со фиксна каматна стапка, при што одредено влијание имаше и проширувањето на јазот меѓу средствата и обврските со променлива каматна стапка. Вкупниот (непондериран) јаз меѓу каматочувствителните средства и обврски забележа стеснување на квартална основа, но е сè уште позитивен, што го изложува банкарскиот систем на ризикот од намалување на каматните стапки. Значителното присуство на кредитите со прилагодливи и променливи каматни стапки, и покрај тоа што се намалува, сепак и натаму ги изложува банките на индиректен кредитен ризик од изложеноста на нивните клиенти на ризикот од зголемување на каматните стапки.

Графикон бр. 54 Вкупна пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности* според типот на каматната стапка, во апсолутен износ (лева скала) и во однос на сопствените средства (десна скала)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Вкупната пондерирана вредност на портфолиото на

Вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности забележа квартално зголемување од 362 милиона денари, или за 8,9%. Ова услови зголемување на соодносот меѓу пондерираната вредност на портфолиото на банкарски активности и сопствените средства, за 0,5 процентни поени, до нивото од 6,7%. По одделна банка, овој сооднос се движи во интервал од 0,1% до 13,5%, и е под нивото од пропишаните 20%⁶⁷. Според типот на каматната стапка, квартален раст бележат пондерираните вредности на портфолијата со променлива каматна стапка (за 375 милиони денари или за 13,8%) и со фиксна каматна стапка (за 142 милиона денари или за 17,7%), додека пондерираната вредност на портфолиото со прилагодлива каматна стапка се

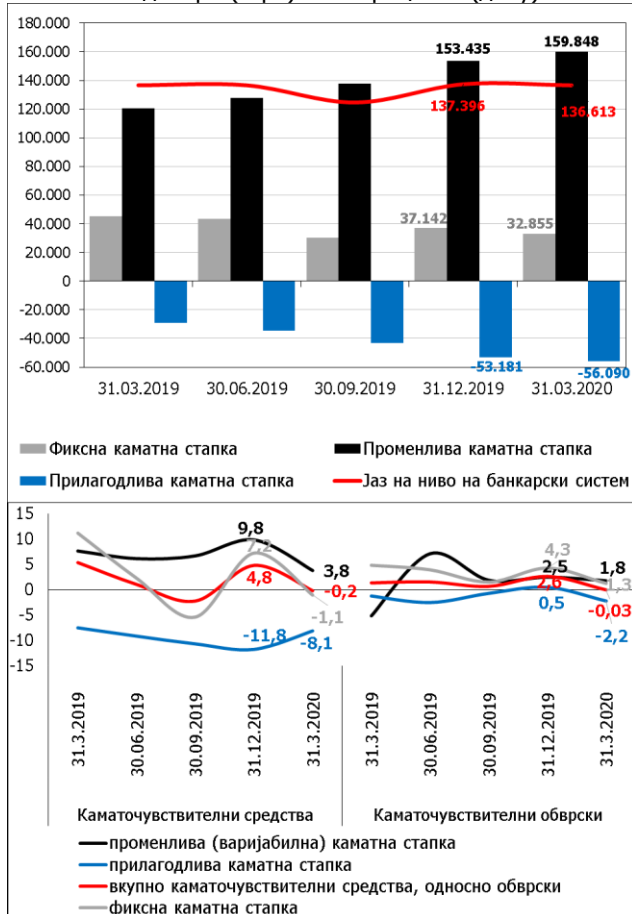
⁶⁷ Според регулативата, во случај кога односот помеѓу вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности и сопствените средства на банката надмине 20%, банката е должна да предложи мерки за намалување на овој однос, а Народната банка може да ѝ наложи и издвојување соодветен износ на капитал за покривање на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности.

банкарски активности ја означува потенцијалната загуба на економската вредност на ова портфолио, при претпоставен неповолен каматен шок од ± 2 процентни поена.

Графикон бр. 55

Каматочувствителни средства и обврски според тип на каматна стапка, јаз (горе) и квартална промена (долу) во милиони денари (горе) и во проценти (долу)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

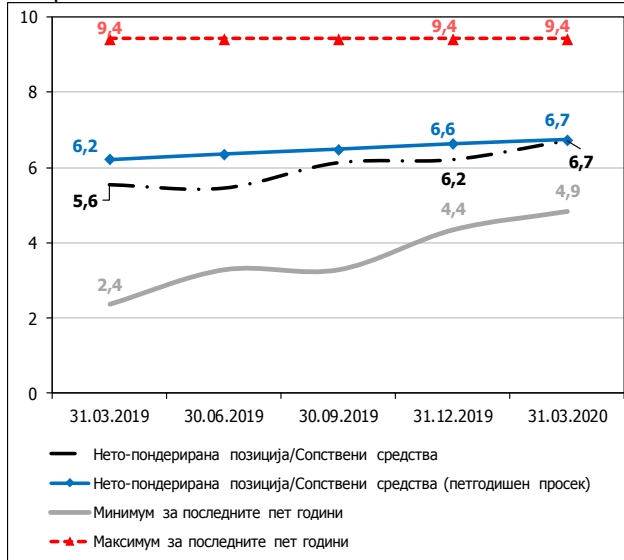
намалува и во овој квартал (за 155 милиони денари или за 27,2%). Растот на пондерираната вредност на портфолиото со променлива каматна стапка, е условен од растот на јазот меѓу средствата и обврските со овој тип каматна стапка, но и од поголемиот раст на јазовите кај подолгите рочни блокови (за чија пресметка се применуваат повисоки пондери). Растот, пак, на пондерираната вредност на портфолијата со фиксна каматна стапка произлегува исклучиво од структурните промени на јазот меѓу активните и пасивните позиции со овој тип каматна стапка, односно од прераспоредувањето во структурата на јазот, од пократките кон подолгите рочни блокови. Во услови на проширување на негативниот јаз меѓу позициите со прилагодлива каматна стапка, намалувањето на пондерираната вредност на портфолиото на банкарски активности со овој тип каматна стапка е резултат на промени во структурата на јазот со прилагодлива каматна стапка од подолг кон пократок временски период до следната преоцена на каматните стапки.

Вкупниот јаз, односно непондерираната позиција меѓу каматочувствителните средства и обврски забележа квартален пад за 0,6%, или за 783 милиони денари. Ова се должи пред сè на **стеснувањето на позитивниот јаз меѓу средствата и обврските со фиксна каматна стапка** (за 4.287 милиони денари, или за 11,5%) и проширувањето на негативниот јаз меѓу средствата и обврските со прилагодлива каматна стапка (за 2.909 милиони денари или за 5,5%). За стеснувањето на јазот меѓу средствата и обврските со фиксна каматна стапка речиси подеднаков придонес имаа намалувањето на каматноносните средства (за 2.175 милиони денари), како и растот на каматноносните обврски со овој тип каматна стапка (за

Графикон бр. 56

Нето пондерирана позиција/сопствени средства* во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

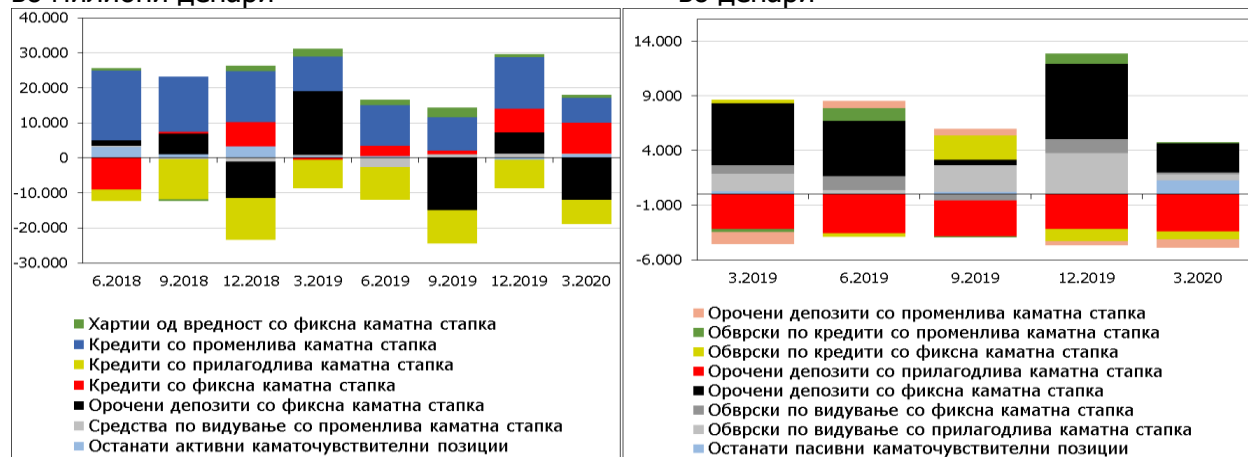
* Податоците за ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности се расположливи почнувајќи од 2010 година.

2.112 милиони денари). Имено, на страната на активата со фиксна каматна стапка, најголеми промени бележеа орочените депозити во други домашни и странски банки коишто се намалија за 11.909 милиони денари, при раст на кредитите за 8.822 милиона денари. Од друга страна, растот на обврските со фиксна каматна стапка се должи пред сè на растот на орочените депозити за 2.686 милиони денари, при истовремено намалување на обврските врз основа на кредити за 691 милион денари. **Негативниот јаз меѓу средствата и обврските со прилагодлива каматна стапка се прошири** пред сè поради намалувањето на кредитите со овој тип каматна стапка, за 6.902 милиона денари, или за 10,0%. Каматносните обврски со прилагодлива каматна стапка бележат, исто така, квартален пад (најмногу заради намалувањето на орочените депозити со прилагодлива каматна стапка за 3.398 милиони денари, или за 5,8%, при раст на обврските по видување со прилагодлива каматна стапка од 566 милиони денари, или за 0,9%). **Јазот меѓу позициите со променлива каматна стапка бележи квартален раст** од 4,2%, или за 6.413 милиони денари, најмногу заради растот на кредитите со овој тип каматна стапка, и тоа за 4,1%, или за 7.125 милиони денари.

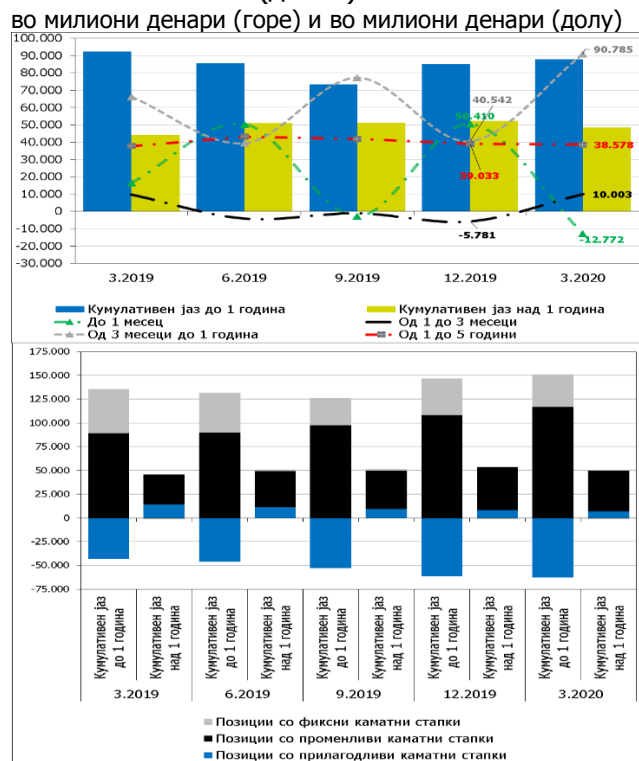
Графикон бр. 57

Квартални промени на каматочувствителните средства (лево) и обврски (десно), според типот на инструментот и типот на каматната стапка во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 58 Јаз меѓу активните и пасивните позиции, според периодот до следната преоцена на каматните стапки (лево) и структура на јазот според типот на каматната стапка (десно)

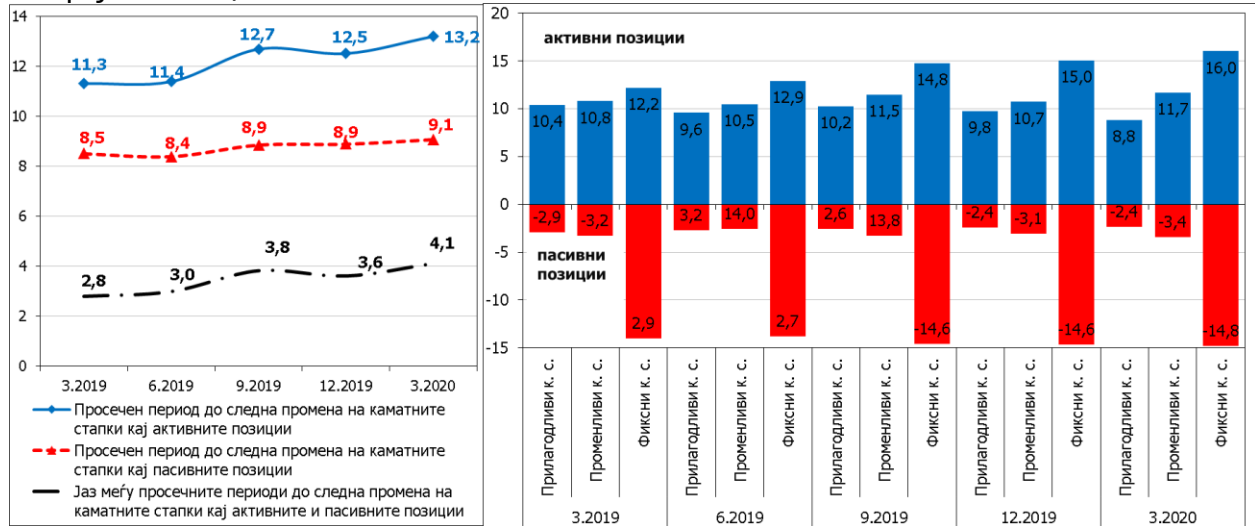

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Анализирано според временскиот период до следната преоцена на висината на каматните стапки, стеснувањето на вкупниот јаз меѓу каматочувствителните средства и обврски се должи на стеснувањето на јазот над 1 година за 3.627 милиони денари, наспроти проширувањето на јазот до 1 година за 2.845 милиони денари. Ваквите промени најмногу се должат на кредитите со променлива каматна стапка (коишто се намалија во рочниот блок од 1 до 2 години, а се зголемија во рочниот блок од 3 до 6 месеци).

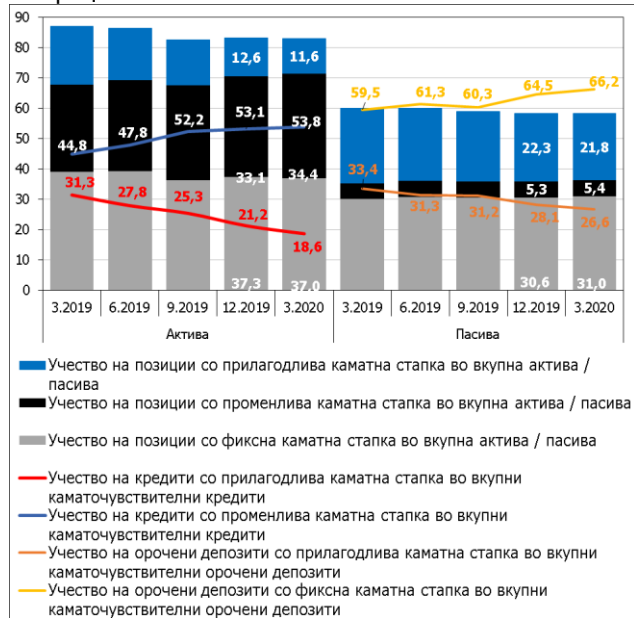
Графикон бр. 59 Просечен период до следна преоцена на каматните стапки*, вкупен (лево) и по тип на каматна стапка (десно) во број на месеци

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Просечниот период до следната преоцена на каматните стапки се пресметува како учество на износот на активната/пасивната позиција од секој од рочните блокови во вкупната каматочувствителна актива/пасива, помножено со рочноста од секој рочен блок, изразена во месеци. Кај позициите со фиксна каматна стапка, просечниот период до следната преоцена се однесува на просечниот преостанат рок на достасување.

Графикон бр. 60 Структура на активата и пасивата, според типот на каматна стапка во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Индиректната изложеност на ризикот од зголемување на каматните стапки којашто произлегува од присуството на кредити со прилагодливи и променливи каматни стапки е значителна, но се намалува.

На 31.3.2020 година, збирното учество на овие кредити во вкупните кредити изнесува 72,4% (што е помалку за 1,9 п.п. во споредба со 31.12.2019 година), при што 53,8% од вкупните кредити имаат променлива каматна стапка, додека 18,6% се со прилагодлива каматна стапка. Трендот на намалување на учеството на позициите со прилагодлива каматна стапка продолжи и во првиот квартал од 2020 година, како кај каматочувствителните средства, така и кај каматочувствителните обврски.

Повеќе детали околу структурата на каматочувствителните позиции на банките се дадени во анексите кон овој извештај.

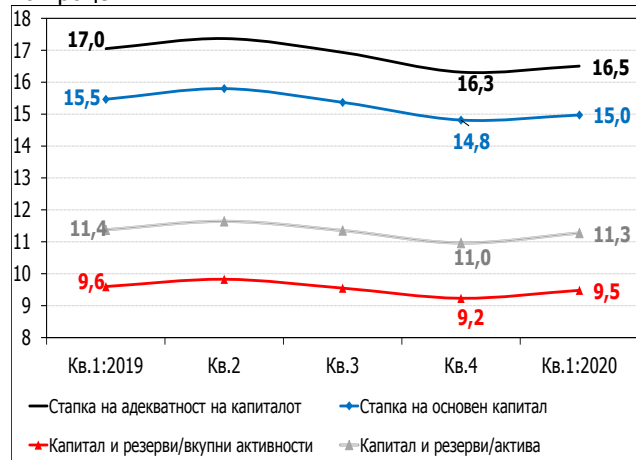
5. Ризик од несолвентност

Во првиот квартал од 2020 година, показателите за солвентноста и капитализираноста на банкарскиот систем забележаа зголемување, што најмногу произлезе од растот на сопствените средства како резултат на задржаната добивка и издавањето субординирани инструменти. Во услови на минимални промени кај активностите на банкарскиот систем, „слободниот“ капитал над утврдениот регулаторен и супервизорски минимум забележа квартален раст и го зголеми своето учество во сопствените средства, до нивото од 7,4% (од 6,6% на крајот од 2019 година). Спроведеното стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем на симулираните шокови покажа висока отпорност, слично како и на 31.12.2019 година.

6.1. Показатели за солвентноста и капитализираноста на банкарскиот систем и ниво на ризичност на активностите

Графикон бр. 61

Показатели за солвентноста во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

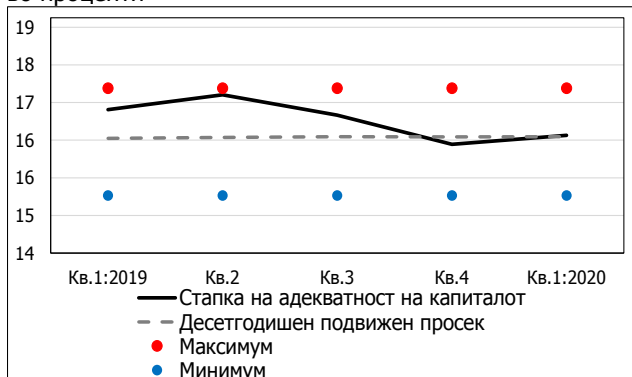
На крајот на првиот квартал од 2020 година, сите показатели за солвентноста на банкарскиот систем забележаа подобрување, што произлегува од солидните квартални стапки на раст на капиталните позиции, во споредба со активностите на банкарскиот систем. Така, капиталните позиции на банкарскиот систем во првиот квартал од 2020 година забележаа квартални промени коишто се движеа во интервал од 0,7% до 2,8%, додека промените на страната на активностите се движеа во интервалот од -0,3 до 0,1%. Притоа, вкупната актива пондерирана според ризиците се намали за 0,3%, или 1.344 милиони денари, што произлегува од намалувањето на активата пондерирана според валутниот ризик (којашто се намали за 20,6% или за 1.691 милион денари, како резултат на намалувањето на агрегатната девизна позиција), додека активата пондерирана за кредитниот ризик забележа минимален квартален раст од 346 милиони денари, или 0,1%.

Стапката на адекватност на капиталот бележи зголемување за 0,2 процентни поена во првиот квартал од 2020 година до нивото од 16,5%, колку што изнесува и пресметаниот десетгодишен просек од оваа стапка. Анализирани по поединечна банка, стапката на адекватност на капиталот на 31.3.2020 година, кај четринаесет банки е повисока од 14%.

Графикон бр. 62

Движење на стапката на адекватност на капиталот на банкарскиот систем во проценти

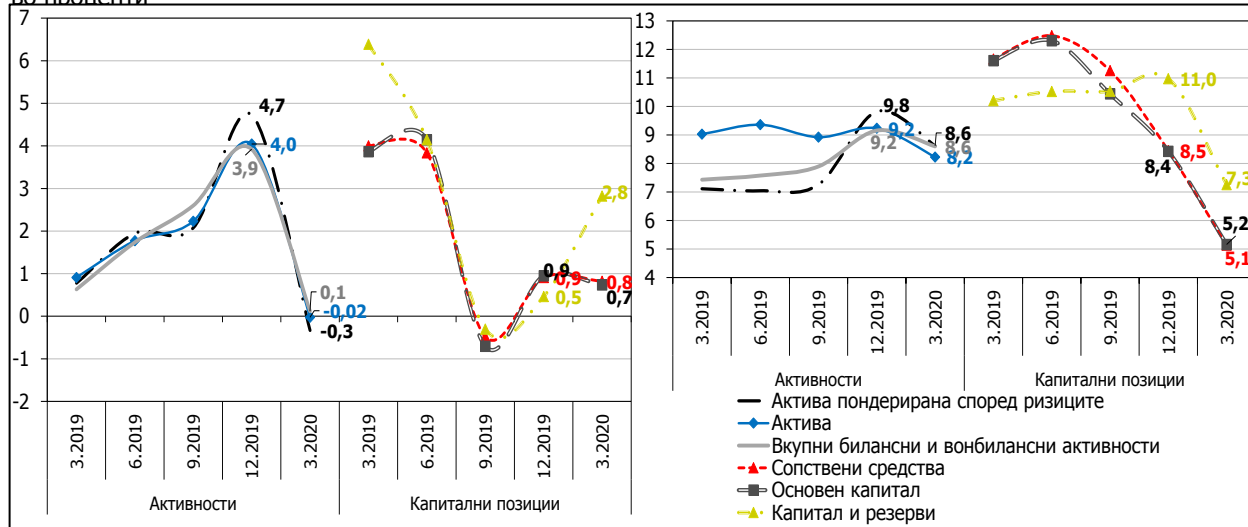
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Квартално зголемување, од по 0,2 процентни поена, забележаа и стапката на основен капитал и стапката на редовен основен капитал, коишто на 31.3.2020 година достигнаа нивоа од 15,0% и 14,9%, соодветно (притоа само две банки имаат издадено инструменти на додатен основен капитал). Истовремено, и соодносите меѓу капиталот и резервите и вкупната актива, односно вкупните активности на банкарскиот систем се зголемија за по 0,3 процентни поени, соодветно, и на 31.3.2020 година достигнаа 11,3% и 9,5%, соодветно⁶⁸.

Графикон бр. 63

Промена на компонентите на показателите за солвентноста, квартална (лево) и годишна (десно)

во проценти

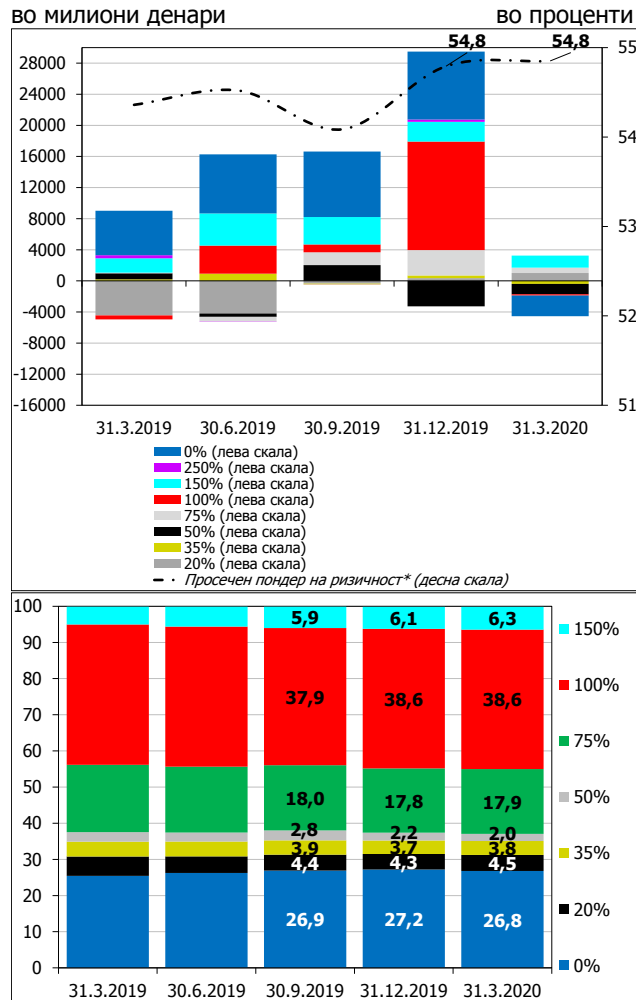

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доста

⁶⁸ Банките на полугодишна основа се обврзани да ја утврдуваат и следат стапката на задолженост (однос меѓу основниот капитал и вкупната билансна и вонбилансна изложеност). Стапката на задолженост за второто полугодие од 2019 година, изнесува 10,7% и е пониска во однос на стапката за првото полугодие од 2019 година, за 0,1 процентен поен.

Графикон бр. 64
Квартални промени (горе) и структура (долу)
на вкупната билансна и вонбилансна
изложеност, според пондерите на ризициност

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Нивото на ризициност на активностите на банкарскиот систем, мерено преку соодносот меѓу активата пондерирани според кредитниот ризик и вкупната билансна и вонбилансна изложеност, е непроменет во споредба со претходниот квартал и изнесува 54,8%. Во рамките на активата пондерирани според ризиците, раст бележат позициите со пондер на ризициност од 150% (како резултат на кварталниот раст на портфолиото на потрошувачки кредити), додека активностите со пондер на ризициност од 0% забележаа намалување како резултат на намалувањето на ликвидната актива на банките⁶⁹.

5.2. Квалитет на сопствените средства на банкарскиот систем

Сопствените средства на банките имаат задоволителен квалитет и му овозможуваат на банкарскиот систем соодветна отпорност на потенцијални стресни сценарија. Во првиот квартал од 2020 година, сопствените средства на банкарскиот систем се зголемија за 542 милиона денари, или за 0,8%. Најголем придонес во кварталниот раст имаа задржаните добивки во сопствените средства на банките и делумно издавањето субординирани инструменти кај две банки⁷⁰.

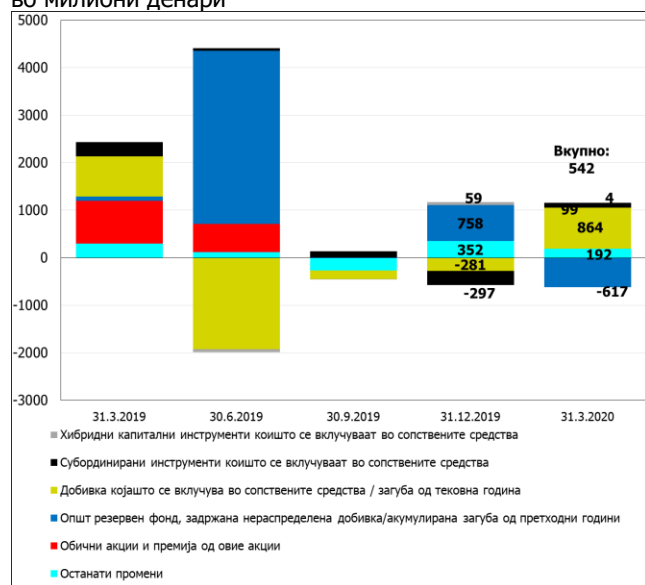
На 31.3.2020 година, најквалитетниот слој од сопствените средства на банкарскиот систем (редовниот основен капитал)

⁶⁹ Повеќе детали во делот за ликвидносниот ризик од овој извештај.

⁷⁰ Издадени се субординирани инструменти во вкупен износ од 185 милиони денари, од страна на 2 банки. Една од банките го издаде субординираниот инструмент во форма на корпоративна обврзница.

Графикон бр. 65
Структура на кварталните промени на сопствените средства во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

учествува со 90,2% во вкупните сопствени средства, на додатниот основен капитал отпаѓаат само 0,5% од сопствените средства на банкарскиот систем, а дополнителниот капитал сочинува 9,3%. Повеќе детали во врска со нивото на сопствените средства по групи банки се прикажани во анексите кон овој извештај.

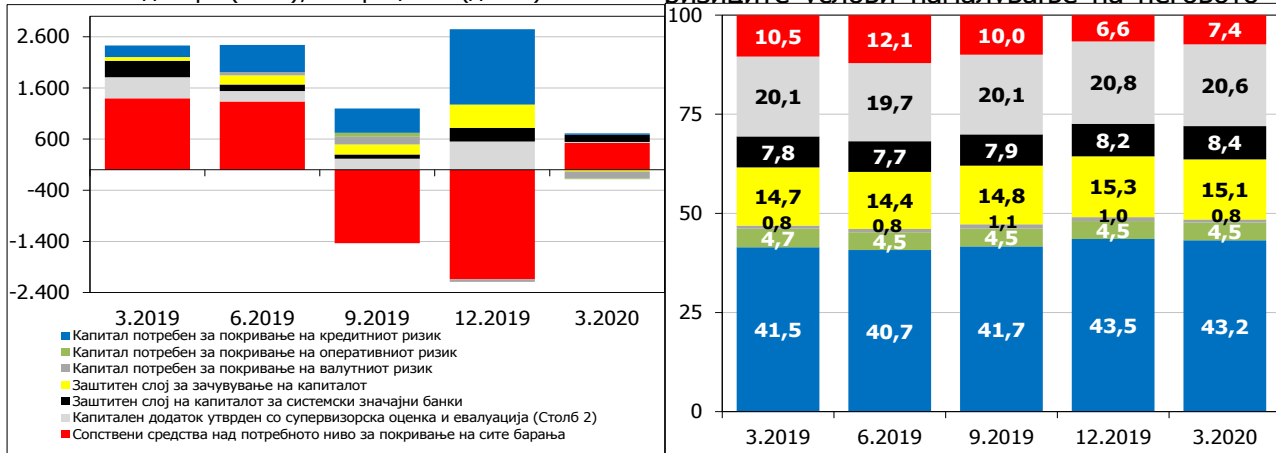
Во услови на скроман обем на активности на банкарскиот систем, поголемиот дел од кварталното зголемување на сопствените средства беше акумулиран како „слободен“ капитал над потребното ниво за покривање на одделните ризици и за одржување на потребните заштитни слоеви на капиталот и капитални додатоци. Така, сопствените средства над потребното ниво за покривање на сите барања забележаа квартален раст од 525 милиони денари, или за 12% и на 31.3.2020 година учествуваат со 7,4% во вкупните сопствени средства на банкарскиот систем. Истовремено, минималните капитални барања согласно со регулативата и супервизорската оценка забележаа минимален квартален раст од 0,03%, или за 17 милиони денари, најмногу заради умереното зголемување на капиталните барања за системски значајни банки⁷¹ и на капиталниот додаток, утврден со супервизорска оценка и евалуација, согласно со севкупниот профил на ризик на банките. Регулаторниот капитал

⁷¹ Растот на капиталното барање за системски значајни банки е поради поголем број банки (од седум на осум банки) утврдени како системски значајни со пресметките врз основа на податоците за 31 декември 2018 година, во споредба со претходната пресметка. Банките беа должни да ја исполнат стапката на заштитниот слој на капиталот за системски значајни банки до 31 март 2020 година. Инаку, на крајот на април 2020 година, а врз основа на најновите пресметки според податоците со 31.12.2019 година, како системски значајни банки се идентификувани седум банки (коишто треба да ја исполнат стапката најдоцна до 31.3.2021 година), што е помалку за една банка во однос на претходната пресметка. Повеќе на следнава врска: <https://www.nbrm.mk/content/%D0%9B%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B0%20%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D1%81%D0%BA%D0%B8%20%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D1%87%D0%B0%D1%98%D0%BD%D0%B8%20%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D0%B8%2031%2012%202019.pdf>

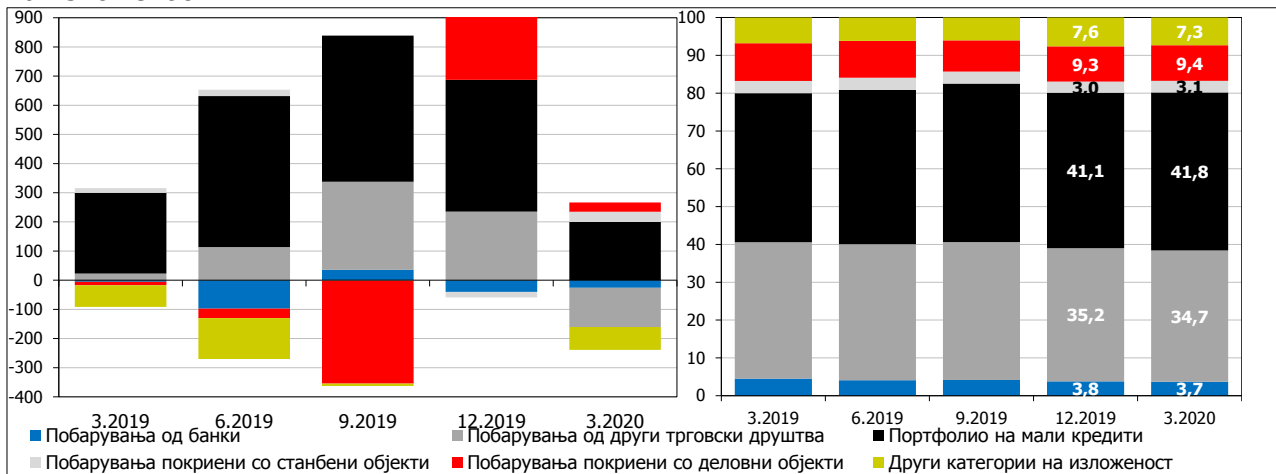
потребен за покривање на одделните ризици (кредитниот, валутниот и оперативниот ризик) забележа квартално намалување од 108 милиони денари (или за 0,3%), што е во целост резултат на намалените капитални барања за покривање на валутниот ризик (135 милиони денари или 20,6%). Капиталните барања за покривање на кредитниот ризик се зголемија за 0,1%, или за 28 милиони денари, најмногу заради зголемувањето на активностите на банките со населението, при пад на кредитната активност со претпријатијата. Кварталното намалување на капиталот потребен за покривање на ризиците услови намалување на неговото

Графикон бр. 66
Квартални промени (лево) и на структура (десно) на сопствените средства, според потребата за покривање на одделните ризици и за одржување на потребните заштитни слоеви на капиталот во милиони денари (лево); во проценти (десно)

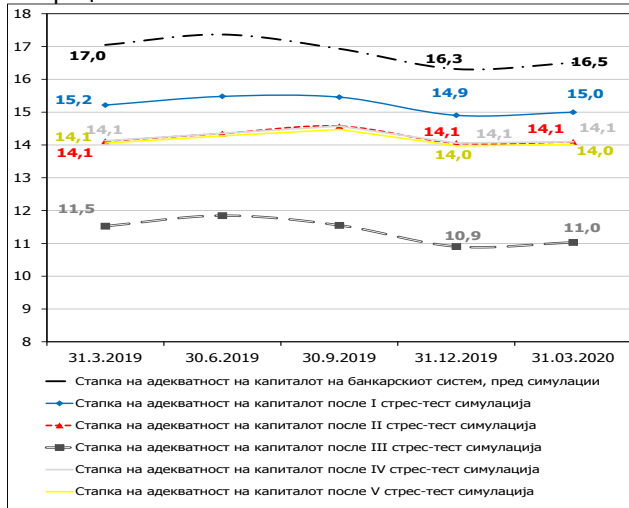
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 67
Квартални промени (лево, во милиони денари) и структура (десно, во проценти) на капиталните барања за покривање на кредитниот ризик, по одделни категории на изложеност

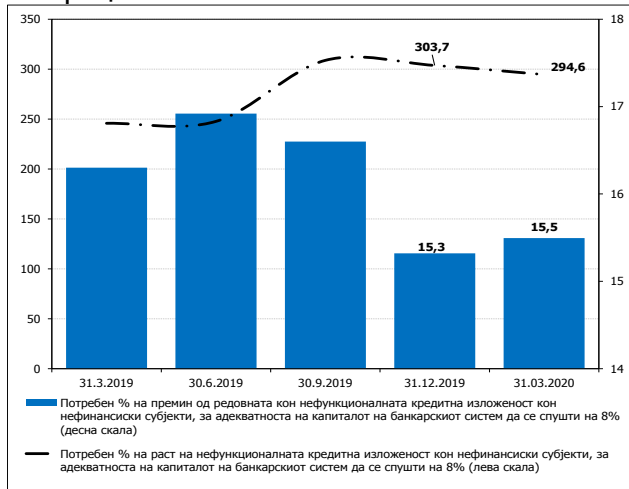

Графикон бр. 68
Резултати од стрес-тест симулациите
во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките⁷².

Графикон бр. 69 Потребно влошување на квалитетот на кредитната изложеност, за да може адекватноста на капиталот на банкарскиот систем да се спушти на 8% во проценти

5.3. Стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем на хипотетички шокови

Спроведеното тестирање на отпорноста на банкарскиот систем и на одделните банки на симулирани шокови покажа слични резултати во споредба со 31.12.2019 година. Имено, во сите симулации, спроведени заклучно со 31.3.2020 година, стапката на адекватност на капиталот е на исто ниво како и на крајот на 2019 година или е минимално повисока, за 0,1 процентен поен. Резултатите од т.н. обратен стрес-тест (англ. reverse stress test) покажуваат дека е потребен раст од 294,6% на нефункционалната кредитна изложеност, односно премин на 15,5% од редовната кон нефункционалната кредитна изложеност, за да може адекватноста на капиталот на банкарскиот систем да се спушти до нивото од 8%. Сепак, ваквата претпоставка е крајно екстремна, имајќи предвид дека во првиот квартал, нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти бележи квартален раст од 5%. Од друга страна, во првиот квартал од 2020 година, само 0,5% од редовната кредитна изложеност кон нефинансискиот сектор доби нефункционален статус. Но, треба да се земат предвид и случувањата околу

⁷² Стрес-тестирањето ги опфаќа следниве симулации:

I: Зголемување на нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти за 50%;

II: Зголемување на нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти за 80%;

III: Премин на 10% од редовната кон нефункционална кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти;

IV: Зголемување на нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти за 80% и зголемување на каматните стапки од 1 до 5 п.п.;

V: Зголемување на нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти за 80%, депрецијација на курсот на денарот за 30% и зголемување на каматните стапки од 1 до 5 п.п.

Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

корона-вирусот коишто не се само ризик за здравјето на населението и здравствените системи, туку и потенцијална опасност за домашната и глобалната економија што последователно може да доведе до зголемување на ризиците во работењето на банките.

III. Позначајни билансни промени и профитабилност на банкарскиот систем

1. Активности на банките

Во првиот квартал од 2020 година, вкупната актива на банкарскиот систем се намали, во најголем дел поради намалувањето на депозитите од нефинансиски субјекти (пред сè, поради вообичаеното сезонско намалување на денарските депозити од нефинансиските друштва, во овој период од годината) и на обврските врз основа на кредити. Соодветно на ова, ликвидните средства на банките забележаа поголем пад, што меѓу другото беше резултат и на одобрувањето позначителен износ на кредит на државата од страна на неколку банки, во првиот месец од годината. Кредитите одобрени на нефинансиските субјекти и депозитите од финансиските институции и натаму растат на квартална основа. Растот на кредитирањето во најголема мера е резултат на зголемувањето на денарските кредити на домаќинствата, а кредитната поддршка на корпоративниот сектор забележа извесен пад на квартална основа.

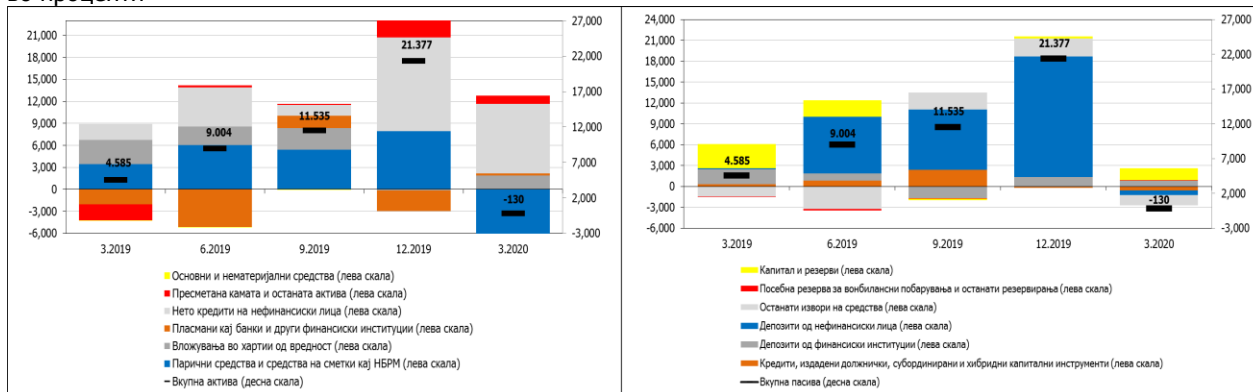
Брзото ширење на новата вирусна инфекција ковид-19 од крајот на февруари 2020 година предизвика продлабочување на ризиците за глобалната и за домашната економија. Како резултат на ова, Народната банка во три наврати, во периодот јануари-мај, донесе одлуки за намалување на основната каматна стапка за по 0,25 проценти поени, со што таа тековно изнесува 1,5%. Намалувањето на каматната стапка во 2020 година треба да придонесе за намалување на цената на финансирање преку кредити од банките, заради одржување на кредитниот циклус и ублажување на ефектите од негативниот шок врз домашната економија, којшто секако ќе има негативни преносни ефекти и врз активностите на банките. Како резултат на сè поизразените ризици од тековната здравствена криза и последователно економска криза, Народната банка направи дополнителни промени во поставеноста на монетарната политика, преку намалување на понудениот износ на благајнички записи и намалување на основата за пресметка на задолжителната резерва за износот на кредити одобрени од банките на претпријатијата од секторите погодени од здравствената криза. Покрај тоа, Народната банка го прошири и опфатот на хартиите од вредност коишто може да ги прифати од домашните банки како инструменти за обезбедување денарска ликвидност во банкарскиот систем, со што на банките им се овозможува поголем пристап до ликвидност, доколку во следниот период се појави таква потреба. Ризиците од здравствената криза се однесуваат на можното продолжување на корона-кризата и на мерките за заштита на здравјето и во втората половина од годината и повторно активирање на стратегиите за заштита, како и на промените во однесувањето на економските субјекти во поглед на нивните потрошувачки и инвестициски одлуки, коишто, пак, би довеле до подолгорочно нарушување на синџирите на производство и побарувачката. Овие ризици се значајни и за глобалната и за домашната економија.

Графикон бр. 70

Квартален раст на компонентите на активата (лево) и пасивата (десно) на банкарскиот систем

во проценти

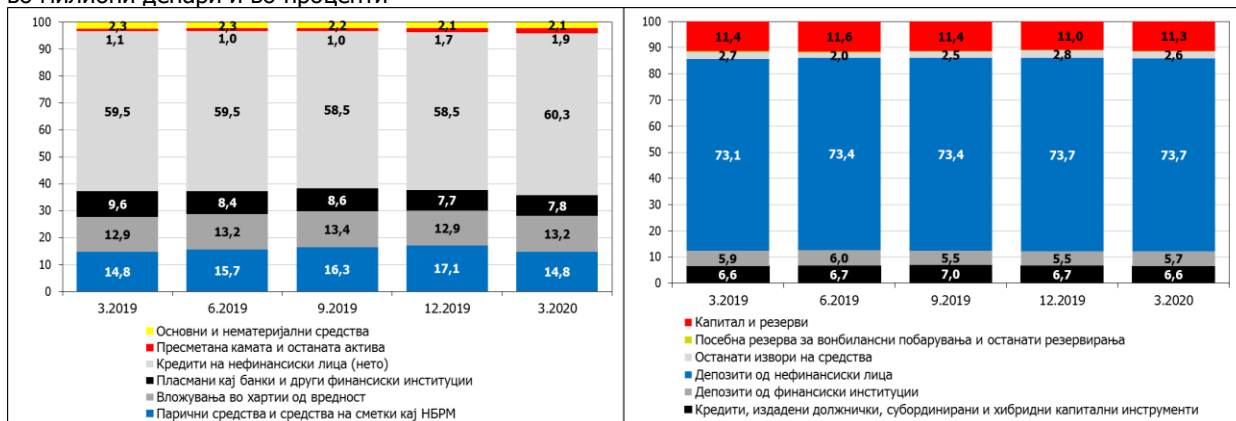

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 71

Структура на активата (лево) и пасивата (десно) на банкарскиот систем

во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

На 31.3.2020 година, вкупната актива на банкарскиот систем изнесува 549.840 милиони денари и бележи квартално намалување од 130 милиони денари, или 0,02% (раст од 4% во последниот квартал од 2019 година). На годишна основа, растот на активата изнесува 8,2% (9,2% на 31.12.2019, односно 9% на 31.3.2019 година). На страната на активата, најзначајтелно намалување се забележа кај ликвидните средства на банките (пред

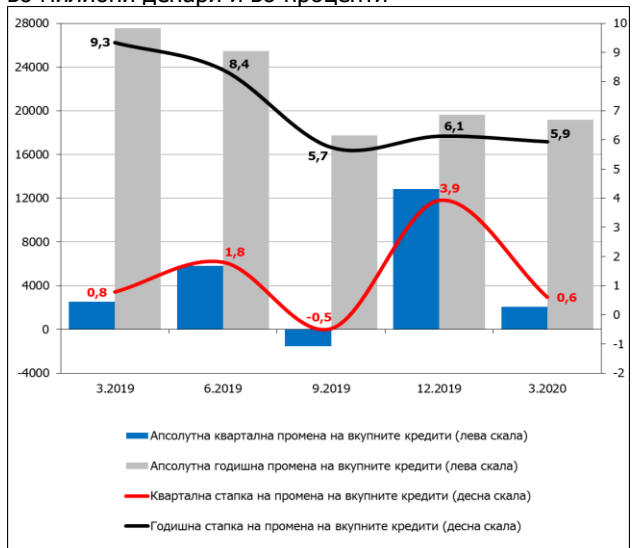

Графикон бр. 72
Актива на банкарскиот систем
во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 73 Раст на кредитите на нефинансиските субјекти
во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

сè расположивите денарски депозити во Народната банка преку ноќ), додека кредитната активност со нефинансиските субјекти и државата⁷³, како и пласманите во хартии од вредност (во најголем дел домашните државни еврообврзници) остварија раст во споредба со претходниот квартал. **На страната на пасивата**, квартален пад се забележа кај депозитната активност на нефинансиските субјекти, а извесен придонес имаше и намалувањето на обврските врз основа на кредити, како и падот на обврските кон матичните субјекти (објаснето подолу). Од друга страна, квартален раст забележаа депозитите од финансиски институции.

2.1. Кредити на нефинансиските субјекти

Во првиот квартал од 2020 година, кредитирањето на нефинансиските субјекти растеше но забавено. Кредитите на нефинансиските субјекти⁷⁴ се зголемија за 2.056 милиони денари, или за 0,6% (во споредба со остварениот раст од 3,9% во последниот квартал од 2019 година). На годишна основа, кредитирањето забележа забавен раст од 19.157 милиони денари, или 5,9% (6,1%, заклучно со 31.12.2019, односно 9,3%, заклучно со 31.3.2019 година). Пакетот мерки преземени од Народната банка поради здравствената криза, имаа за цел да обезбедат одржување на кредитниот циклус и поддршка на погодените сектори (преку олеснувања во доменот на задолжителната резерва, вклучително и останатите мерки наведени во резимето на овој наслов⁷⁵). Се очекува дека ваквото монетарно олабавување ќе

⁷³ Во оваа анализа, кредитите на нефинансиските субјекти не ги опфаќаат кредитите одобрени на државата во јануари 2020 година, од страна на шест банки, во вкупен износ од 8.173 милиони денари.

⁷⁴ Кредитите кон нефинансиските субјекти ги вклучуваат кредитите на нефинансиските лица – резиденти и нерезиденти, и тоа кредитите на приватните и јавните нефинансиски друштва, централната влада, локалната самоуправа, непрофитните институции коишто им служат на домаќинствата (кредити на други клиенти), самостојните вршители на дејност и физичките лица (кредитите на домаќинствата).

⁷⁵ Дел од мерките беа преземени во вториот квартал од годината.

Графикон бр. 74

Износ на кредитите на нефинансиските субјекти

во милиони денари

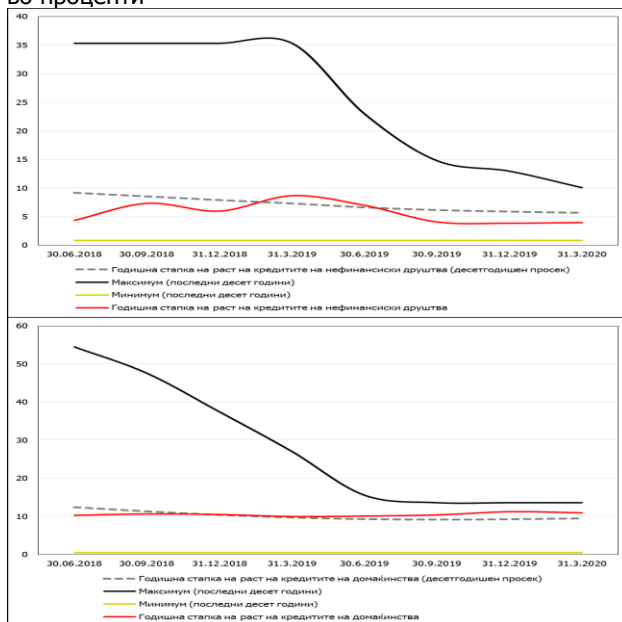

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 75

Десетгодишен подвижен просек на кварталните стапки на раст на кредитите на нефинансиски друштва (горе) и кредитите на домаќинства (долу)

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Забелешка: Податоците за периодот од 2016 година до 31.3.2020 година се без ефектот од регулаторната промена за задолжителните отписи.

придонесе за намалување на цената на финансирање преку кредити од банките, како и за обезбедување дополнителна ликвидност во банкарскиот систем, којашто банките ќе може соодветно да ја искористат за поддршка на домашната економија преку зголемување на кредитната активност и ублажување на ефектите од негативниот шок од здравствената криза врз домашната економија.

Кварталниот раст на кредитната активност во целост произлезе од зголеменото кредитирање на домаќинствата, додека кредитите на нефинансиските друштва забележаа намалување. Кредитите на нефинансиските друштва квартално се намалија за 446 милиони денари, или за 0,3%. Ова предизвика и намалување на годишната стапка на раст на овие кредити, до нивото од 2,2% (2,4%, заклучно со 31.12.2019 година), којашто е пониска од нејзиниот десетгодишен подвижен просек. **Кредитите на домаќинствата**⁷⁶ во првиот квартал од 2020 година се зголемија за 2.523 милиони денари, или за 1,5% што е понизок раст во споредба со растот остварен во последниот квартал од 2019 година (2,7%). И годишниот раст забележа мало забавување, но е солиден и е над просечната стапка на раст утврдена како десетгодишен подвижен просек. Во првиот квартал од 2020 година, банките извршија нето-олеснување на вкупните кредитни услови за домаќинствата⁷⁷, како во однос на станбените кредити (каде што нето-процентот на банки коишто укажуваат на олеснување на кредитните услови изнесува 29%, во споредба со околу 8% во последниот квартал од 2019 година), така и во однос на потрошувачките кредити (каде што нето-

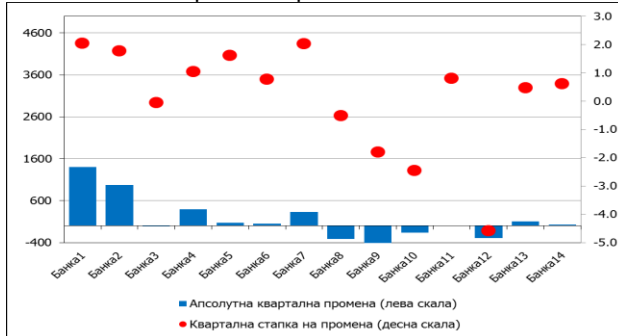
⁷⁶ Потрошувачките кредити, негативните салда по тековни сметки и кредитните картички се најкористените кредитни производи кај домаќинствата.

⁷⁷ Извор: Анкети на Народната банка за кредитната активност на банките.

Графикон бр. 76 Квартален раст на вкупните кредити на нефинансиските субјекти, по поединечна банка

во милиони денари и во проценти

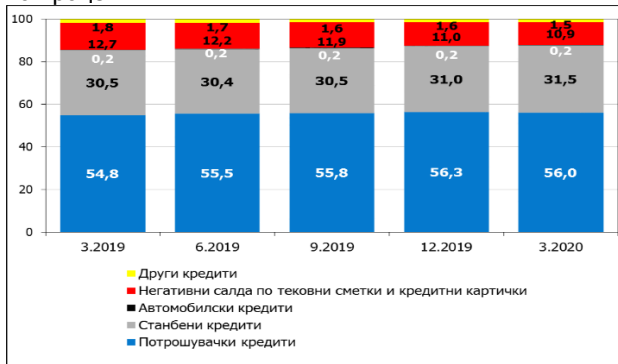

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 77

Структура на кредитите на физичките лица, по производи

во проценти

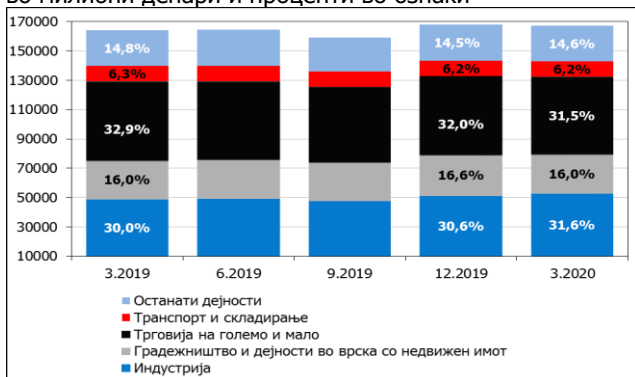

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 78

Структура на кредитите на нефинансиските друштва по одделни дејности

во милиони денари и проценти во ознаки

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

процентот на банки коишто укажуваат на олеснување на кредитните услови изнесува 27%, наспроти 11% во последниот квартал од 2019 година). Според согледувањата на банките за поединечните кредитни услови, кај каматната стапка на кредитите за домаќинствата и понатаму се забележува нето-олеснување коешто е малку поизразено кај станбените кредити, додека кај потрошувачките кредити е малку послабо, во споредба со претходната анкета. Кај останатите кредитни услови за станбените и потрошувачките кредити не се забележува поизразена промена во однос на претходниот квартал. Од факторите коишто предизвикуваат промена на условите за одобрување кредити, конкуренцијата од другите банки и натаму е фактор со најизразено влијание врз нето-олеснувањето на условите за одобрување на кредитите на домаќинствата.

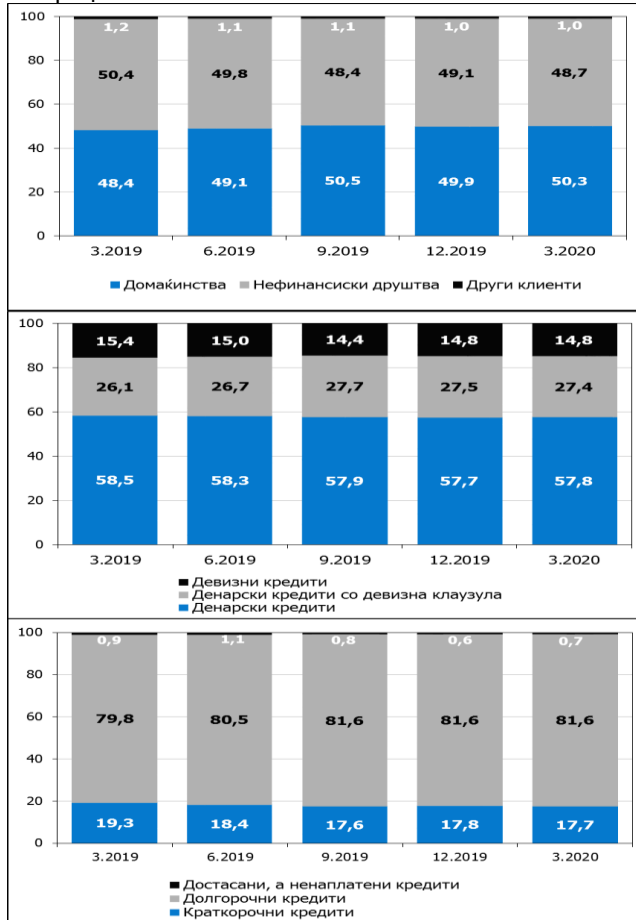
На страната на побарувачката на кредити од страна на населението, банките пријавиле минимално зголемување на побарувачката на потрошувачки кредити, за разлика од незначителното намалување забележано во последниот квартал од 2019 година. Притоа, банките ги оцениле „довербата на потрошувачите“ и „кредитите од останати банки“ како фактори коишто придонесуваат за зголемување на побарувачката за потрошувачки кредити. Во сегментот на станбените кредити, банките пријавиле зголемена побарувачка во споредба со последниот квартал од 2019 година. Притоа, единствено „кредитите од останати банки“ и „останатите извори на финансирање“ се оценуваат од банките како фактори коишто придонесуваат за намалување на побарувачката на станбени кредити. Сите останати фактори („перспективи на

Графикон бр. 79

Структура на вкупните кредити, според секторот (горе) и валутата (средина) и структура на редовните кредити, според рочноста (долу)*

Во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Забелешка: Во структурата на вкупните кредити според рочноста не се вклучени нефункционалните кредити.

пазарот за станбена изградба“, „доверба на потрошувачите“ и „заштеди на домаќинствата“) се оценети како фактори коишто придонесуваат за зголемување на побарувачката за станбени кредити.

Постојаниот релативно висок раст на кредитите на домаќинствата го зголеми нивното структурно учество во вкупните кредити, коешто на 31.3.2020 година изнесува 50,3%, наспроти учеството на кредитите на нефинансиските друштва во вкупните кредити, од 48,7%. Кај седум од вкупно четиринаесет банки, учеството на кредитите на домаќинствата во кредитното портфолио на банките е поголемо во однос на учеството на корпоративните кредити. Анализирани по кредитни производи за домаќинствата, 66,9% од кредитите на физичките лица се наменети за финансирање на ненаменската потрошувачка на физичките лица (потрошувачки кредити, дозволени пречекорувања и кредитни картички).

Во првиот квартал од 2020 година, денарските кредити⁷⁸ имаа најголем придонес (71,8%) во растот на вкупните кредити на нефинансиските субјекти, додека придонесот на девизните кредити⁷⁹ и кредитите во денари со девизна клаузула⁸⁰ изнесува 21,3% и 6,9%, соодветно. Во валутната структура на вкупните кредити не се забележаа некои позначајни промени во однос на претходниот квартал. Водечко структурно учество и понатаму имаат денарските кредити (57,8%).

⁷⁸ Денарските кредити на квартална основа се зголемија за 1.477 милиони денари, или за 0,8%. Растот на денарските кредити произлегува од кредитите на домаќинствата (зголемување од 1.521 милион денари, или за 1,6%), во споредба со намалувањето на кредитите на нефинансиските друштва (79 милиони денари, или за 0,1%).

⁷⁹ Девизните кредити на квартална основа растат за 437 милиони денари, или за 0,9%, а во нивни рамки кредитите на претпријатијата се зголемија за 374 милиони денари (или 1,0%), додека растот на кредитите на домаќинствата е нешто помал и изнесува 78 милиони денари (0,8%).

⁸⁰ Денарските кредитите со девизна клаузула на квартална основа се зголемија за 142 милиона денари (или за 0,2%), целосно како резултат на кредитите на домаќинствата (924 милиони денари, или 1,4%), при намалување на кредитите на претпријатијата (741 милион денари, или 2,9%).

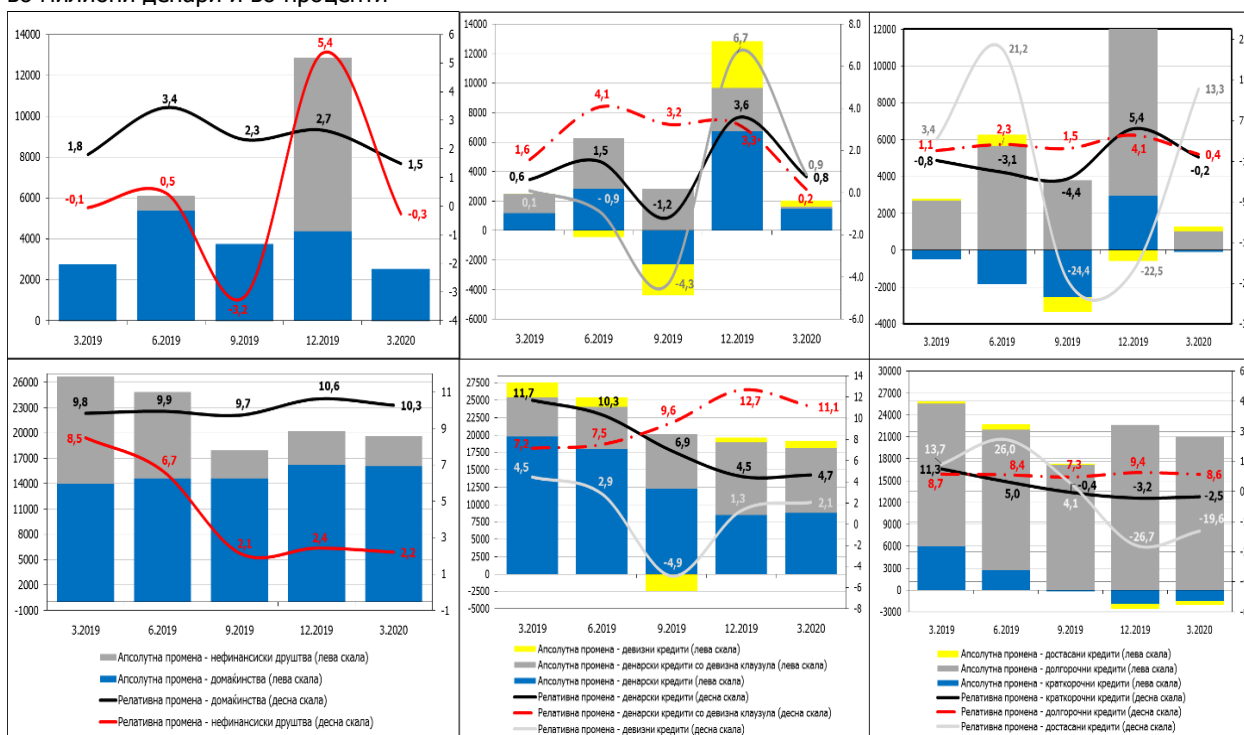

Од рочен аспект, продолжи зголемувањето на рочноста на кредитното портфолио преку натамошен раст на долгорочното кредитирање, коешто и на 31.3.2020 година имаше исто учество од 81,6% во структурата на вкупните редовни⁸¹ кредити. Најголемиот дел (86,2%) од растот на долгорочните кредити се должи на кредитите на домаќинствата⁸². Наспроти тоа, намалувањето на краткорочните кредити целосно се должи на кредитите на нефинансиските друштва⁸³.

Графикон бр. 80

Квартален (горе) и годишен (долу) раст на кредитите, според секторот, валутата и рочноста

во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

⁸¹ При анализата на рочната структура на кредитите се изземени нефункционалните кредити.

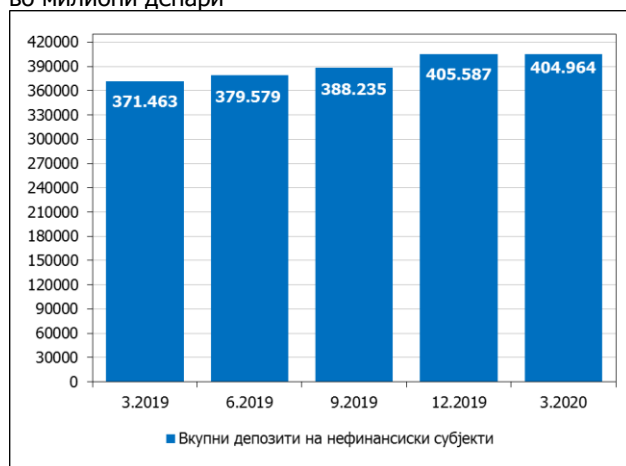
⁸² Долгорочните кредити на домаќинствата квартално растат за 2.509 милиони денари, или за 1,6%, а во нивни рамки растот на денарските кредити (1.050 милиони денари, или 1,9%) е малку повисок од растот на денарските кредити со девизна клаузула (924 милиони денари, или 1,4%).

⁸³ Краткорочните кредити на квартална основа се намалија за 90 милиони денари, или за 0,2%, што речиси целосно произлезе од кредитите на нефинансиските друштва (намалување од 82 милиона денари, или за 0,2%). Притоа, намалувањето на краткорочните кредити на претпријатијата во најголем дел беше резултат на намалувањето на денарските кредити (65 милиони денари, или 0,2%).

2.2. Депозити на нефинансиските субјекти

Графикон бр. 81 Состојба на депозитите на нефинансиските субјекти во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 82 Промена на депозитите на нефинансиските субјекти во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Во првиот квартал од 2020 година, депозитите на нефинансиските субјекти забележаа намалување (од 623 милиони денари, или 0,2%), коешто во целост се должи на депозитите на корпоративниот сектор. Сепак, на годишна основа, вкупната депозитна база на банките расте, иако забележа мало забавување (стапката на раст изнесува 9,0%, наспроти 9,2% во последниот квартал од 2019 година).

Домаќинствата, коишто традиционално се најзначајниот депонент во македонскиот банкарски систем (со учество од 69,0% во вкупните депозити на 31 март 2020 година), во првиот квартал од 2020 година, ги зголемија своите средства во банките за 2.936 милиони денари, или за 1,1% (3,7% во последниот квартал од 2019 година). И покрај побавниот квартален раст, сепак растот на депозитите на домаќинствата на годишна основа (21.156 милиони денари, или 8,2%) забележа забрзување во однос на четвртиот квартал од 2019 година (7,6%). Депозитите на нефинансиските друштва остварија квартално намалување од 3.325 милиони денари, или 2,9% (најмногу под влијание на вообичаени сезонски фактори, во овој период од годината), а извесно забавување се забележа и кај нивната годишна стапка на раст (12,6%) во однос на крајот на 2019 година (кога изнесуваше 13,8%). За споредба, годишниот раст на депозитите на претпријатија изнесуваше 11,4%, заклучно со 31.3.2019 година. Сепак, треба да се има предвид дека намалувањето на корпоративните депозити во првиот квартал од 2020 година главно произлегува од депозитите за трансакциски цели, коишто според

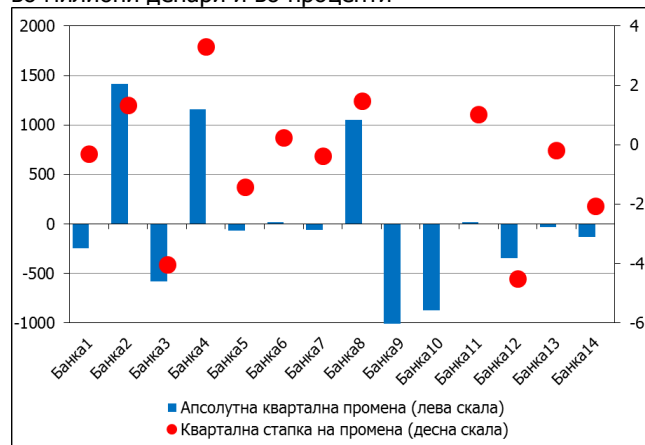

својата природа се доста променливи⁸⁴.

Графикон бр. 83

Квартален раст на вкупните депозити на нефинансиските субјекти, по поединечна банка

во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 84

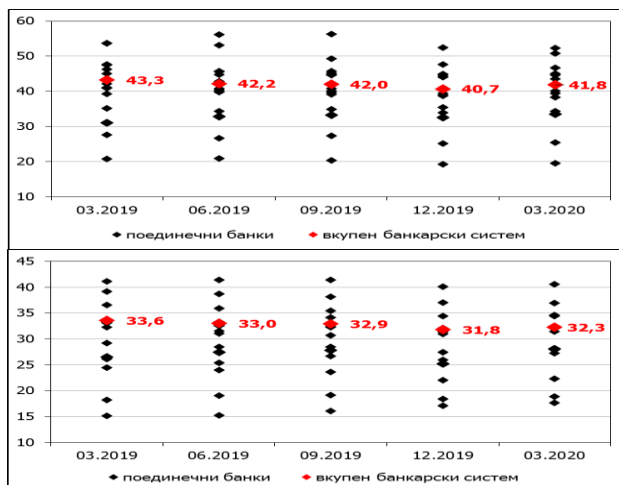
Учество на вкупните девизни депозити (горе) и на девизните депозити на домаќинствата (долу) во вкупните депозити на банките/банкарскиот систем во проценти

Од аспект на валутата, денарските депозити целосно го условија кварталното намалување на депозитната база, при што се намалија за 4.908 милиони денари, или 2,0%. Притоа, намалувањето на денарските депозити произлезе од депозитите на претпријатијата, додека депозитите на домаќинствата забележаа квартален раст. И кај двата сектора, промената на денарските депозити произлегува од депозитите по видување⁸⁵. Девизните депозити забележаа квартално зголемување (од 4.226 милиони денари, или 2,6%), што во поголем дел произлезе од депозитите по видување на домаќинствата⁸⁶. Ваквите движења придонесоа за раст на учеството на девизните депозити во вкупната депозитна база, коешто во првиот квартал од 2020 година изнесува 41,8% и е повисоко за 1,1 п.п. во споредба со 31.12.2019 година.

⁸⁴ 80% од депозитите на корпоративниот сектор се депозити по видување, коишто придонесуваат за намалувањето на вкупните корпоративни депозити со 87%. Намалување бележат и долгорочните корпоративни депозити, но тоа е четирипати помало отколку намалувањето на депозитите по видување.

⁸⁵ Кварталното намалување на денарските депозити по видување на нефинансиските друштва изнесува 4.823 милиони денари, или 7,1%, додека кварталното зголемување на денарските депозити на домаќинствата по видување изнесува 2.219 милиони денари, или 3,2%.

⁸⁶ Кварталното зголемување на девизните депозити по видување на домаќинствата изнесува 2.197 милиони денари, или 4,4%. Останатиот дел од растот на девизните депозити се должи на депозитите по видување на претпријатијата, коишто остварија квартален раст од 1.939 милиони денари, или 8,0%.

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 85 Рочна структура на депозитите на домаќинствата

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Од аспект на рочноста, долгорочните⁸⁷ депозити во најголем дел влијаеја врз намалувањето на вкупната депозитна база и остварија квартално намалување од 1.392 милиона денари, или 1,3%, коешто се должи на намалувањето на депозитите на двата сектора. Депозитите по видување⁸⁸ на квартална основа се зголемија за 1.498 милиони денари, или 0,7%, додека кај краткорочните депозити беше забележано намалување од 729 милиони денари, или 0,9%, главно под влијание на пониското ниво на краткорочните депозити на домаќинствата⁸⁹.

Анализата на рочната структура на депозитите од домаќинства во првиот квартал од 2020 година, покажува зголемување на структурното учество на депозитите по видување во рочната структура на депозитите на домаќинствата (од 42,6% на 31.12.2019 година, на 43,7% на 31.3.2020 година). Учеството на краткорочните депозити и натаму бележи надолен тренд (од 24,6% на 31.12.2019 година, на 24,1% на 31.3.2020 година), додека учеството на долгорочните депозити се намали, на квартална основа, од 33,7% на 32,2%.

⁸⁷ Во кварталното намалување на долгорочните депозити, придонесот на денарските депозити на нефинансиските друштва изнесува 30,8%, додека придонесот на денарските депозити на домаќинствата изнесува 35,0%. Придонесот на девизните депозити на нефинансиските друштва во кварталното намалување на долгорочните депозити изнесува 25,2%, додека придонесот на девизните депозити на домаќинствата е значително понизок и изнесува 4,3%.

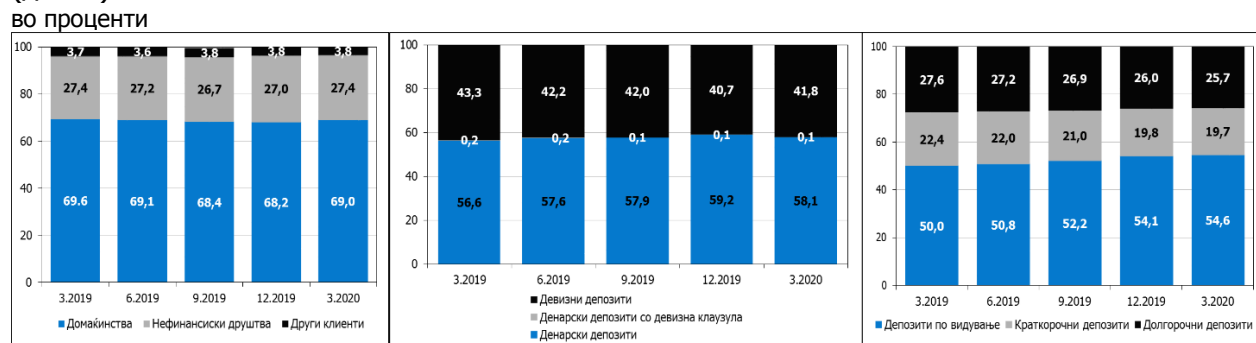
⁸⁸ Кварталниот раст на депозитите по видување целосно е резултат на зголемувањето на депозитите на домаќинствата за 4.416 милиони денари (каде што придонесот на денарските депозити е 50,2%, додека придонесот на девизните депозити изнесува 49,8%), при истовремено намалување на депозитите по видување на претпријатијата за 2.884 милиони денари.

⁸⁹ Краткорочните депозити на домаќинствата се намалија за 932 милиона денари (или 1,4%), при што придонесот на денарските депозити (47,9%) е нешто помал од придонесот на девизните депозити (52,1%). Од друга страна, краткорочните депозити на претпријатијата остварија квартален раст од 291 милион денари (или 2,7%).

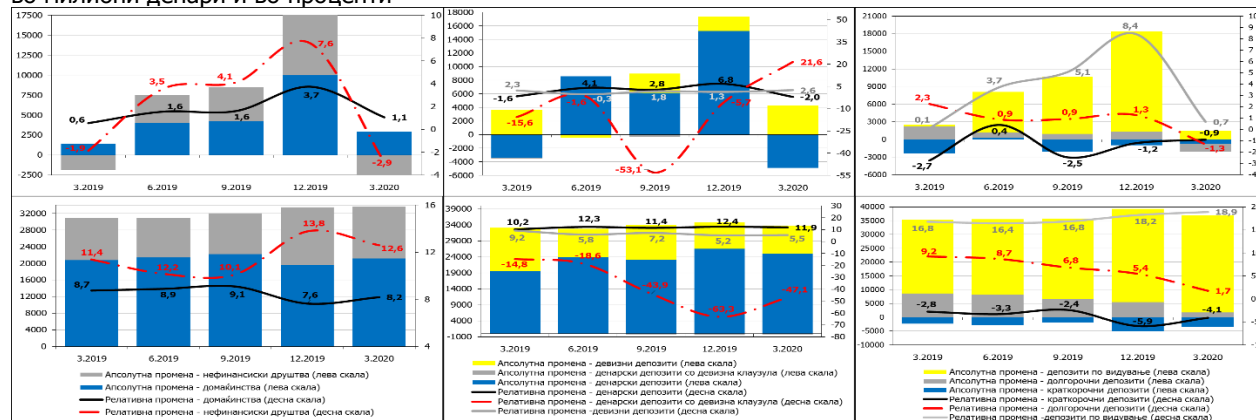
Графикон бр. 86

Структура на вкупните депозити, според секторот (лево) и валутата (средина) и рочноста (десно) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 87 Квартална (горе) и годишна (долу) промена на депозитите, според секторот, валутата и рочноста во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

2.3. Останати активности

Во првиот квартал од 2020 година, вложувањата⁹⁰ на банките во хартии од вредност (според нето сметководствената вредност) забележаа зголемување од 1.685 милиони денари (или 3,9%), што придонесе за зголемување на нивното учество во вкупната актива на банките до 8,2% на 31.3.2020 година (7,9% на 31.12.2019 година). Ваквите движења во поголем дел се условени од кварталниот раст на вложувањата на банките во државни записи (за 1.106 милиони денари, или за 6,8%), а во помал дел и од зголемените вложувања во домашни државни обврзници (за 578 милиони денари, или 2,2%). Вложувањата во благајнички записи и натаму се речиси непроменети во однос на последниот квартал од 2019 година. Ваквите движења придонесоа за квартални зголемување на учеството на вложувањата во државни записи во вкупното портфолио на

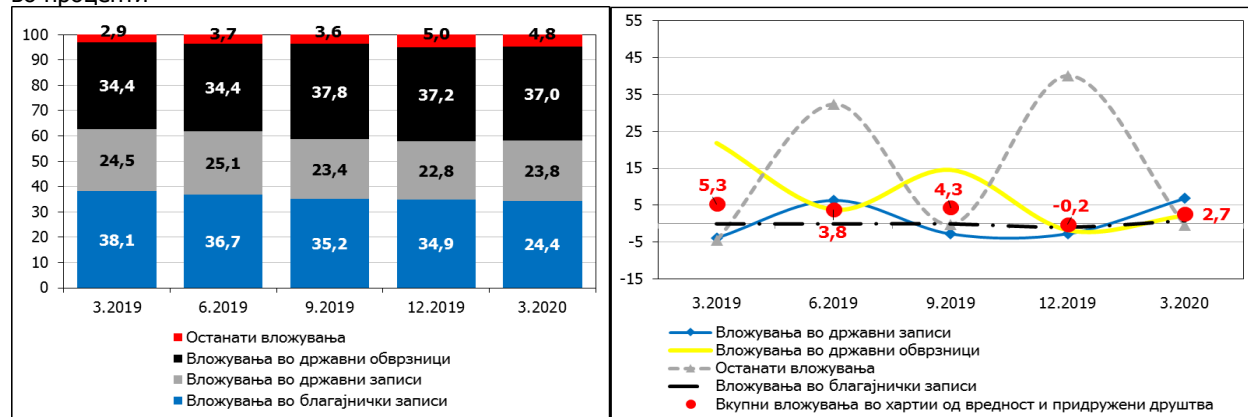
⁹⁰ Вклучително и вложувањата во придружени друштва.

хартии од вредност кај банките, од 22,8%, на 31.12.2019 година, на 23,8%, на 31.3.2020 година, за сметка на намалувањето на учеството на пласманите во благајнички записи (од 34,9%, на 31.12.2019 година, на 24,4% на 31.3.2020 година). Како резултат на сè поизразените ризици од тековната здравствена криза и последователно, економска криза, Народната банка направи дополнителни промени преку кои на банките им се овозможува поголем пристап до ликвидност, доколку во следниот период се појави таква потреба, што воедно овозможува и дополнителна кредитна поддршка на економските субјекти. Овие промени вклучуваат проширување на опфатот на хартиите од вредност коишто Народната банка може да ги прифати од домашните банки како инструменти за обезбедување денарска ликвидност во банкарскиот систем (поточно домашните државни обврзници со рочност од 15 и 30 години, како и еврообврзниците издадени од страна на државата на меѓународните финансиски пазари, коишто се во сопственост на домашните деловни банки).

Графикон бр. 88

Структура (лево) и квартална промена (десно) на портфолиото на хартии од вредност во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Пласманите кај банките и другите финансиски институции во првиот квартал од 2020 година забележаа зголемување за 284 милиони денари, или 0,7%. Ваквото зголемување произлезе од растот на пласманите на сметки и депозити кај домашните банки⁹¹, додека кај останатите категории пласмани се забележа намалување на квартална основа⁹². Вкупните **обврски врз основа на кредити** на квартална основа се намалија за 743 милиони денари, или за 2,4%, што е најмногу резултат на намалувањето на обврските врз основа на кредити во странска валута од три месеци до една година кон нерезидентите финансиски друштва и намалувањето на обврските врз основа на кредити кон финансиските друштва резиденти.

⁹¹ Средствата на сметки и депозити кај домашните банки се зголемија за 834 милиони денари, што во најголем дел се должи на растот на салдата на орочените депозити на домашните банки во странска валута до 1 месец (за 799 милиони денари) кај две големи и една средна банка. Кредитите на домашните банки квартално се намалија за 198 милиони денари, или за 2,1%.

⁹² Кварталниот пад на средствата на сметки кај странски банки изнесува 324 милиони денари (или 1,1%). Во нивни рамки, се забележа позначителен раст на средствата на редовните сметки во странство во странска валута (за 2.069 милиони денари) при позначителното намалување кај орочените депозити во странство во странска валута од три месеци до една година за 2.429 милиони денари. Кварталното намалување на кредитите на домашните банки изнесува 198 милиони денари, или 2,1%.

Графикон бр. 89 Квартална промена на побарувањата од финансиски институции (лево), обврските врз основа на кредити (средина) и депозити (десно) од финансиските институции во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Депозитите од банките и останатите финансиски институции и понатаму се мал извор на финансирање на банките, со учество од 5,7% во вкупната пасива во првиот квартал од 2020 година. Кварталниот раст на депозитите од банките и останатите финансиски институции (од 843 милиони денари, или 2,8%) во најголем дел (77,1%) се должи на зголемувањето на депозитите на нерезидентите финансиски друштва (трансакциски сметки во странска валута и краткорочни депозити во странска валута).

Во првиот квартал од 2020 година, банкарскиот систем повеќе им должи⁹³ отколку што побарува од нерезидентите. Сепак, обемот на активности коишто ги извршуваат домашните банки со нерезидентите е релативно мал. Обврските на домашните банки кон нерезиденти забележаа квартален раст од 412 милиони денари, или 1,0%, а нивното учество⁹⁴ во вкупната пасива на банкарскиот систем минимално се зголеми и достигна 7,7%. Ваквото зголемување произлегува од растот на трансакциските сметки и краткорочните депозити во странска валута од нерезидентите финансиски друштва. Побарувањата на банките од нерезидентите забележаа квартално намалување од 323 милиони денари (или 1,0%), речиси целосно како резултат на намалувањето на побарувањата на сметки во странски банки. Притоа, учеството на побарувањата од нерезидентите во вкупната актива е непроменето во однос на претходниот квартал и изнесува 6%⁹⁵.

⁹³ На 31.3.2020 година, десет од вкупно петнаесет банки повеќе должат отколку што побаруваат од нерезидентите.

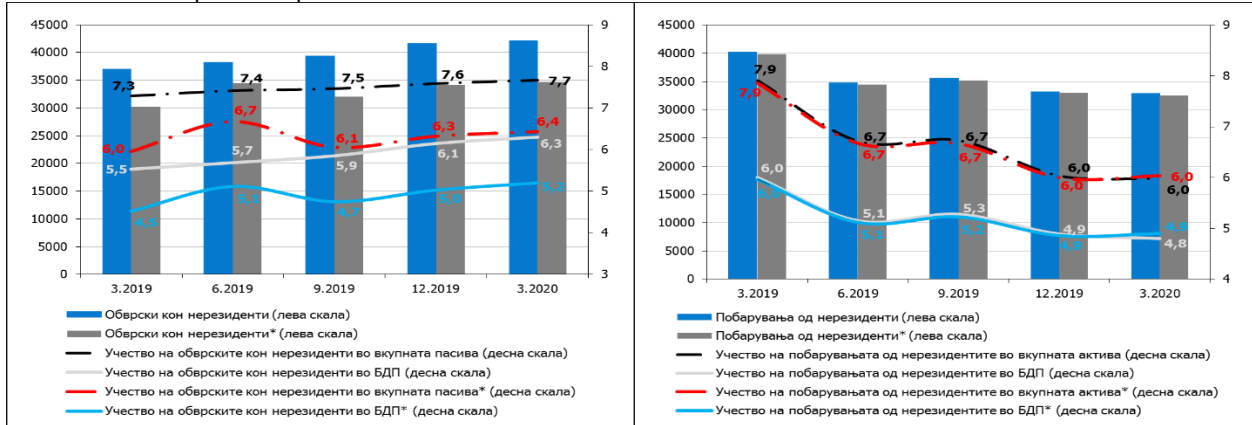
⁹⁴ Доколку од анализата се исклучи „РБСМ“ АД Скопје, учеството на обврските кон нерезиденти во вкупната пасива изнесува 6,4%. Анализирани по поединечна банка, ова учество се движи во интервал од 0,1% до 21,6%.

⁹⁵ Доколку од анализата се исклучи „РБСМ“ АД Скопје, учеството на побарувањата од нерезиденти во вкупната актива е непроменето и изнесува 6%. Анализирани по поединечна банка, ова учество се движи во интервал од 1,5% до 9,2%.

Графикон бр. 90

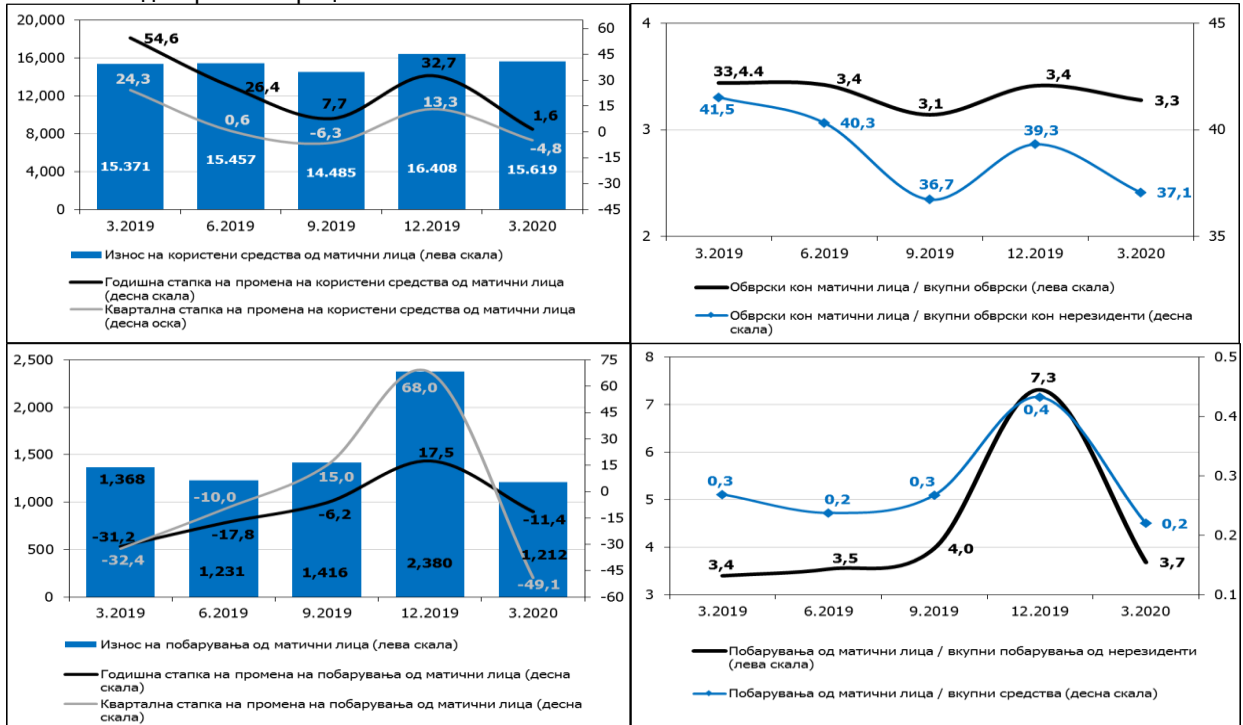
Обврски (лево) кон и побарувања од (десно) нерезидентите во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 91

Обврски (горе) и побарувања кон/од матичните лица на банките (долу) во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Користењето заеми од матичните субјекти не претставува значаен извор на финансирање на активностите на домашните банки, иако може да се забележат разлики по поединечни банки. Во првиот квартал од 2020 година, обврските⁹⁶ на банките кон нивните матични субјекти забележаа намалување од 789 милиони денари (или за 4,8%), што во најголем дел е резултат на намалувањето на краткорочните депозити од нефинансиските субјекти и намалувањето на краткорочните обврски врз основа на кредити. Со тоа, учеството на обврските на банките кон матичните лица (вклучувајќи ги и субординираните обврски и хибридниите капитални инструменти) во вкупните обврски на домашниот банкарски систем и во обврските кон нерезидентите се намали на 3,3% и 37,1%, соодветно. Побарувањата од матичните лица зафаќаат само 0,4% од вкупната актива на банкарскиот систем, додека нивното учество во вкупните побарувања од нерезидентите изнесува 6,1%. Во споредба со 31.12.2019 година, побарувањата од матичните субјекти се намалија за 384 милиони денари, или за 16,1%.

⁹⁶ Анализирано по поединечна банка, учеството на обврските на банките кон матичните лица во вкупните обврски кон нерезидентите се движи во интервал од 20,3% до 74,3%. Анализирано по поединечна банка, учеството на обврските на банките кон матичните лица во вкупните обврски се движи во интервал од 0,1% до 17,4%.

2. Профитабилност

Во текот на првите три месеци од 2020 година⁹⁷, домашниот банкарски систем продолжи со профитабилното работење, но со намалена добивка во однос на истиот период од претходната година. Показателите за профитабилноста забележаа надолно движење, спуштајќи се малку под нивниот десетгодишен просек. Најголем придонес за падот на добивката имаше зголемувањето на трошоците за исправка на вредноста (и на финансиските и на нефинансиските средства), коешто започна уште од првиот месец на годината. Од март 2020 година, кај мал дел од банките се забележува и утврдување на поголеми исправки на вредноста и посебна резерва главно за нефункционалните кредити, но и заради покривање на очекуваните кредитни загуби, со оглед на поголемата веројатност за зголемување на стапката на ненаплата кај кредитите, во услови на забележително забавување на економскиот раст, како последица на негативните ефекти од кризата со ковид-19. Повисоките оперативни трошоци во првиот квартал од 2020 година и намалените показатели за оперативната ефикасност на банкарскиот систем се дополнителна причина за пониската добивка во првиот квартал од годината. Во услови на ниски и опаѓачки каматни стапки, вкупните каматни расходи се намалија повеќе во споредба со падот на вкупните каматни приходи, со што нето каматниот приход даде мал позитивен придонес во формирањето на добивката, и тоа речиси целосно заради зголемувањето на нето каматниот приход од работењето со домаќинствата. Неизвесноста во поглед на времетраењето и интензитетот на случувањата поврзани со корона-вирусот, несомнено, и понатаму ќе создава притисок врз одржувањето на профитабилноста на банките во текот на 2020 година.

2.1. Показатели за профитабилноста и ефикасноста на банкарскиот систем

Во првиот квартал од 2020 година, финансискиот резултат на банките изнесува 1.144 милиони денари, што претставува намалување од 751 милион денари, или за 39,6% во однос на истиот период од минатата година. Ваквото намалување на остварениот резултат во првото тримесечје од 2020 година во целост произлегува од удвоениот износ на трошоците за исправка на вредноста, коишто започнаа да растат уште од јануари 2020 година (овие трошоци се зголемуваат кај повеќето од банките, но во растот преовладуваат две банки). Во наредниот период се очекува дека трошоците за исправка на вредноста и натаму ќе растат со оглед на притисоците за потенцијално влошување на квалитетот на кредитното портфолио на банките, како последица на глобалната пандемија на ковид-19. Исто така, растот на

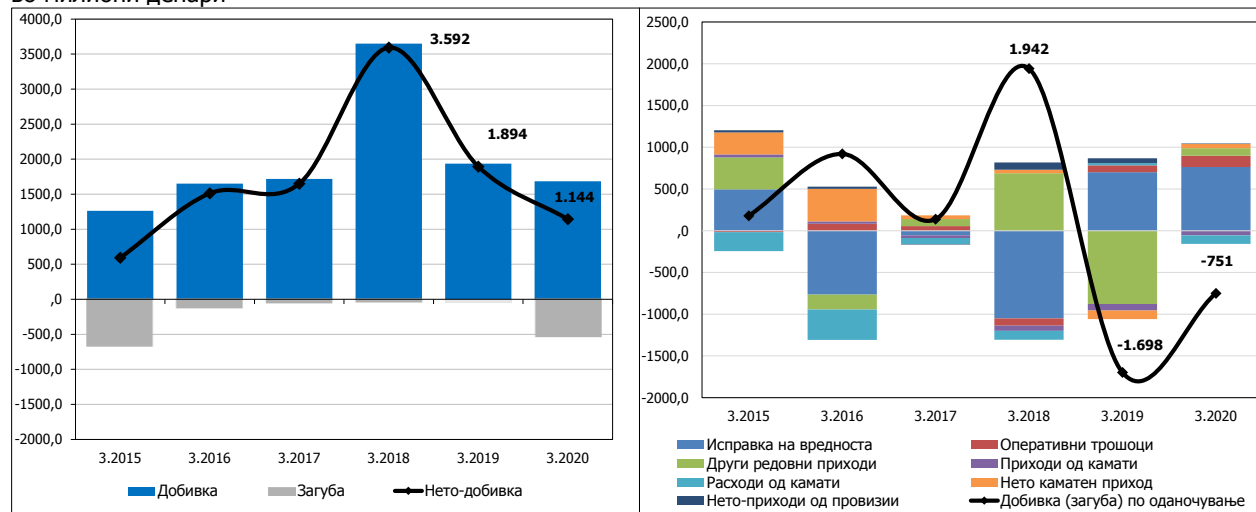
⁹⁷ Сите податоци во овој дел од Извештајот, коишто произлегуваат од билансот на успех на банките (приходи, расходи, добивка, загуба, итн.) се однесуваат на првите три месеци од 2020 година, а нивната големина се споредува со истиот период од претходната или некоја друга година. Податоците коишто произлегуваат од билансот на состојба (актива, кредити, депозити, капитал, итн.) или оние поврзани со висината на активните и пасивните каматни стапки, во овој дел од Извештајот се презентирани како просек од состојбите за првите три месеци од 2020 година и така пресметаниот просек се споредува со просекот пресметан за првите три месеци од 2019 или од некоја друга година. Доколку презентацијата на податоците е направена на друга основа, различна од спомената, тоа е нагласено во текстот.

оперативните трошоци имаше свој придонес (од 18%) во намалената добивка. Од друга страна, вкупните приходи на банките умерено пораснаа за 2,8% (пад од 14,5% во истиот период претходната година), што најмногу произлегува од растот на другите нето финансиски и останати приходи⁹⁸, коишто придонесоа со 61,3% во растот на вкупните приходи⁹⁹. Истовремено, нето каматниот приход исто така забележа раст, што, пак, е резултат на посилното годишно намалување на расходите од камати (за 103 милиони денари, или за 9,7%), при помало намалување на приходите од камати (за 55 милиони денари, или за 1,1%).

Графикон бр. 92 Нето-добивка по оданочување (лево) и годишна промена на главните приходи и расходи (десно)

во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Анализирано по одделни групи банки, негативен финансиски резултат од работењето прикажа само групата средни банки (од 366 милиони денари), како последица на повисоките загуби поради оштетувањата на финансиските средства (најмногу присутно кај една банка), додека малите банки забележаа зголемување на добивката. Големите банки, исто така, остварија позитивен финансиски резултат, но помал (за 305 милиони денари, или за 17,1%) во споредба со претходната година, најмногу поради повисоките загуби поради оштетувањата на финансиските средства.

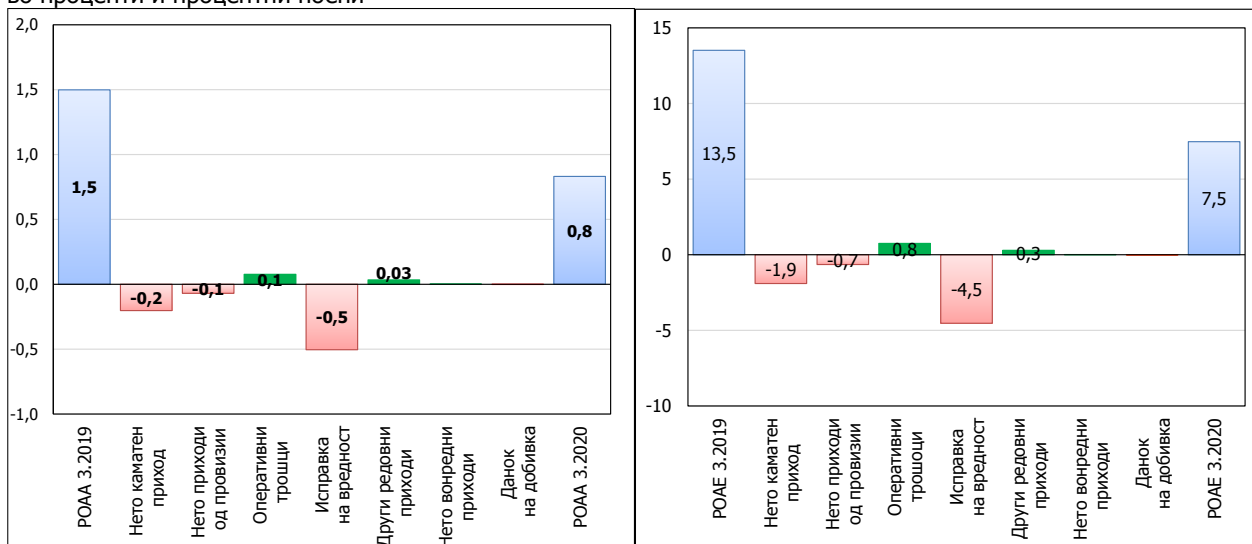
Намалената добивка на банкарскиот систем во првиот квартал од 2020 година негативно се одрази врз показателите за профитабилноста и ефикасноста.

⁹⁸ Во рамките на другите приходи најголем беше растот на наплатените претходно отпишани побарувања којшто беше најмногу присутен кај две бани од групата големи банки.

⁹⁹ Нето каматните приходи придонесоа со 32,3% во растот на вкупните приходи, додека нето-приходите од провизии и надоместоци со 4,9%. Преостанатите 1,4%, отпаѓаат на придонесот на вонредните приходи во годишниот раст на вкупните приходи.

Графикон бр. 93 Расчленување на стапките на поврат на просечната актива (лево) и на просечниот капитал и резерви (десно) во проценти и процентни поени

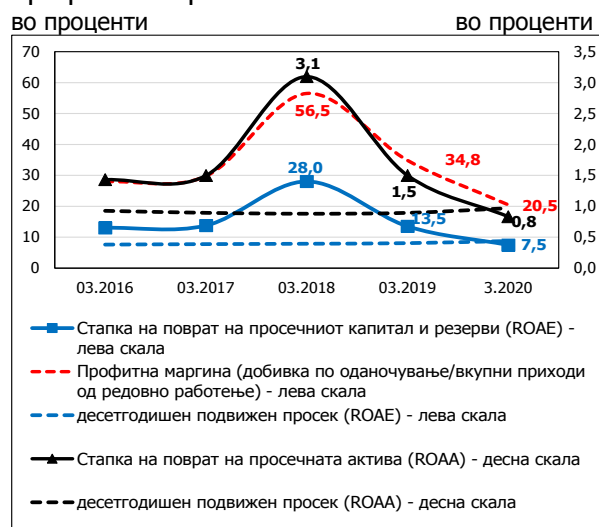

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Забелешка: На графиконот се претставени промените во одделните компоненти на профитабилноста изразени како учество во просечната актива, односно просечниот капитал и резерви. Зелените и црвените столпчиња означуваат позитивен и негативен придонес кон растот на РОАА/РОАЕ, соодветно, во процентни поени. РОАА и РОАЕ се изразени во проценти.

Графикон бр. 94

Стапки на поврат на просечната актива и на просечниот капитал и резерви и профитна маргина

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Така, стапките на поврат на просечната актива (РОАА) и на просечниот капитал и резерви (РОАЕ)¹⁰⁰, вклучително и профитната маргина, забележаа значително намалување во однос на истиот период од претходната година. На крајот на првиот квартал од 2020 година, РОАА и РОАЕ изнесуваа 0,8% и 7,5%, што во споредба со изминатиот едногодишен период претставува пад за 0,7 и 6 процентни поени, соодветно. Оттука, РОАА и РОАЕ се спуштија малку под нивниот десетгодишен просек (за 0,1 и 0,7 проценти поени, соодветно).

Показателите за профитабилноста и ефикасноста на банкарскиот систем и одделните групи банки се презентирани во анексите кон овој извештај.

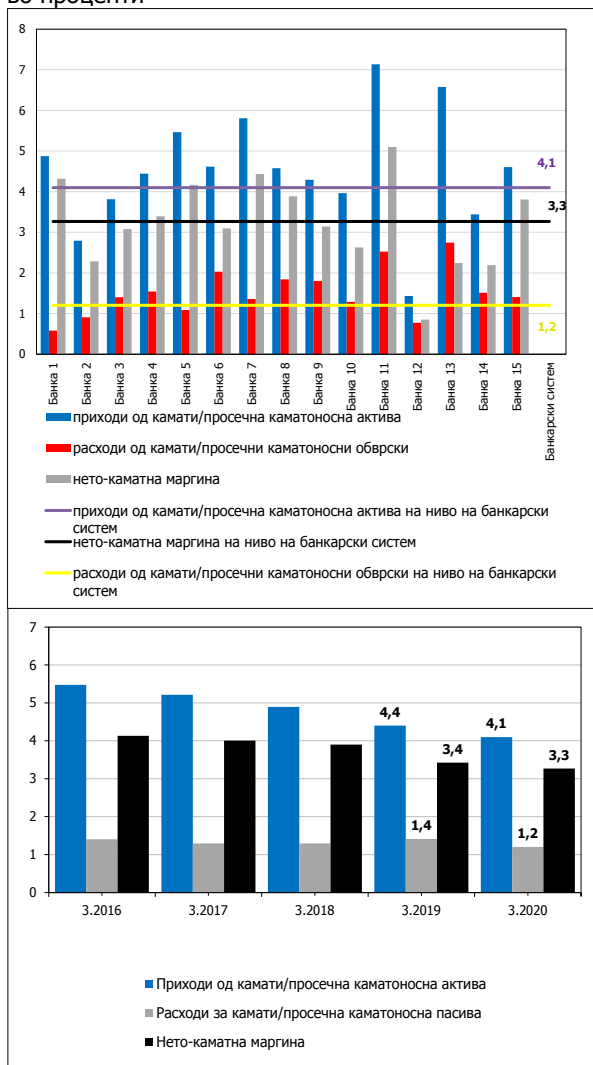
Во услови на ниски каматни стапки,

¹⁰⁰ Просечната актива и капиталот и резервите се пресметани како просек од состојбата на активата, односно капиталот и резервите на анализираниот датум и 31.12. од претходната година.

Графикон бр. 95

Нето каматна маргина по одделна банка, на 31.3.2020 година (горе)* и на ниво на банкарски систем (долу) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Показателите на ниво на банкарски систем се презентирани со линии.

нето каматната маргина го продолжи својот надолен тренд, започнат од пред 4 години. Сепак, ваквото стеснување не е изразено, односно изнесува само 0,16 процентни поени, во однос на првиот квартал од 2019 година, овозможувајќи таа да се задржи на солидно високо ниво од 3,3%. Намалувањето на нето каматната маргина во првите три месеци од 2020 година произлегува од забавувањето на годишниот раст на просечната каматносна актива (од 9,4% во првиот квартал од 2019 година на 6,1% во првиот квартал од 2020 година), при истовремен раст на нето каматниот приход (за 1,3% или за 48 милиони денари, наспроти падот од 2,7%, или за 104 милиони денари од минатата година). Притоа, зголемувањето на нето каматниот приход произлегува од повисокиот годишен пад од 103 милиони денари, или за 9,7%, на каматните расходи (раст од 26 милиони денари, или за 2,5% во првиот квартал од 2019 година), во споредба со намалувањето на каматните приходи, од 1,1% или за 55 милиони денари (1,6% или 78 милиони денари во првото тримесечје од 2019 година). **Анализирано по поединечна банка, седум банки остварија повисока нето каматна маргина од остварената стапка на ниво на банкарски систем.**

Во првиот квартал од 2020 година, финансиското посредување со домаќинствата имаше најголем позитивен придонес во формирањето на нето каматниот приход. Имено, каматните приходи од секторот „домаќинства“ се зголемија за 129 милиони денари, или за 5,3%¹⁰¹, при истовремен забрзан пад на каматните расходи за 13,4% (-2,1% во истиот период од минатата година). Наспроти ова, кредитно-депозитната активност со домашните нефинансиски друштва придонесе за

¹⁰¹ Ваквото зголемување на каматните приходи произлегува од растот на кредитите на домаќинствата, при намалување на каматните стапки на кредитите.

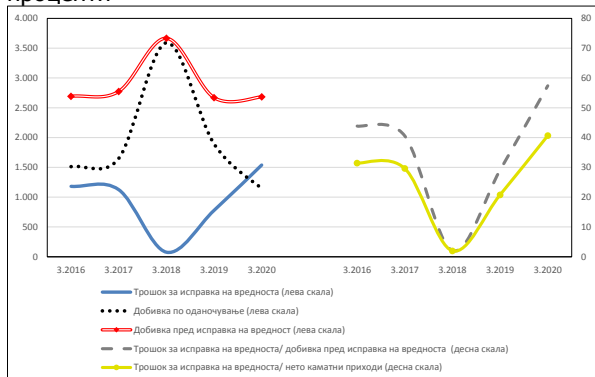

Графикон бр. 96
Показатели за оперативната ефикасност во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 97
Показатели за учеството на трошоците за исправка на вредноста во добивката и во нето каматните приходи во милиони денари проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

намалување на вкупниот нето каматен приход. Ова е резултат на намалувањето на каматните приходи од нефинансиските друштва (за 101 милион денари, односно за 5,8%¹⁰² во првиот квартал од 2020 година), при истовремено помал апсолутен пад на каматните расходи, за 12 милиони денари или за 9,6%. Покрај намалувањето на каматните приходи од работењето со нефинансиските друштва, придонес во падот на каматните приходи имаше и падот на каматните приходи од централната банка (за 21 милион денари, или за 13,1%). Притоа, пад за 21 милион денари, односно од 24,8% бележат и приходите од камати од нерезидентите, главно поради намалените пласмани во депозити во странски банки, при исклучително ниски каматни стапки. Кај каматните расходи, со исклучок на секторот „држава“, банките остварија пониски каматни расходи од сите останати сектори¹⁰³.

Во првиот квартал од 2020 година, оперативната ефикасност на домашните банки забележа извесно намалување. Имено, учеството на оперативните трошоци во вкупните редовни приходи, односно во нето каматниот приход, бележи зголемување од 1,1, односно од 2,6 процентни поени, соодветно. Оперативните трошоци се зголемија за 135 милиони денари во првите три месеци од 2020 година, или за 4,9%, што во поголем дел произлегува од растот на општите и административните трошоци (за 80 милиони денари, или за 8,5%), но и на трошоците за вработените (за 41 милион денари, или за 3,3%). Единствено, показателот што ја мери покриеноста на оперативните трошоци со вкупните просечни

¹⁰² Ваквото намалување на каматните приходи произлегува од помалиот износ на кредити кон нефинансиските друштва, при намалување на каматните стапки на вкупните и новоодобрените кредити.

¹⁰³ Најголем апсолутен пад на каматните расходи се забележува кај каматните расходи од домаќинствата, коишто на годишна основа се пониски за 71 милион денари, или за 13,4%, по што следат расходите за камати за финансиските друштва (пад од 24 милиони денари, или за 11%).

Графикон бр. 98

Износ на трошоците за исправка на вредноста на финансиските и нефинансиските средства (горе) и годишни стапки на промена на трошоците за исправка на вредноста на финансиските и нефинансиските средства (долу)

во милиони денари
проценти

во

Извор: Народната банка, врз основа на податоците

средства¹⁰⁴ покажува скромно подобрување (за 0,1 процентен поен), што е резултат на побрзиот раст на просечните средства (8,7%) од растот на оперативните трошоци (4,9%), во анализираниот период.

Со состојба на 31.3.2020 година, исправките на вредноста на финансиските и нефинансиските средства значително пораснаа¹⁰⁵. Зголемените исправки на вредноста на кредитите и пласманите (раст од 645 милиони денари или за 37,6%) се главен носител на зголемувањето на исправката на вредноста на финансиските средства. Тие започнаа да растат уште од јануари 2020 година, а најмногу произлегуваат од повисоките исправки на вредноста за нефункционалните кредити. Од март 2020 година, кај дел од банките се забележува и утврдување поголеми исправки на вредноста и посебна резерва заради покривање на очекуваните кредитни загуби, со оглед на поголемата веројатност за зголемување на стапката на ненаплата кај кредитите, во услови на забележително забавување на економскиот раст, како последица на негативните ефекти од кризата со ковид-19. Зголемувањето на трошокот за исправка на вредноста на нефинансиските средства соодветствува со повисокиот просечен износ на преземен имот во билансите на банките, којшто во првиот квартал од 2020 година е повисок за 24,1% (или за 869 милиони денари) во споредба со истиот период од претходната година.

Збирно, вкупните трошоци за исправка на вредноста (за финансиски и нефинансиски средства) бележат раст од 762 милиона денари, или двојно повеќе од истиот период минатата година и

¹⁰⁴ Просечните средства, односно активата е пресметана како просек од износот на активата на 31.3. во тековната година и 31.12. од претходната година.

¹⁰⁵ На 31.3.2020 година, трошоците за исправка на вредноста на финансиските и нефинансиските средства забележаа раст од 751 и 12 милиони денари, соодветно. За споредба, на 31.3.2019 година, трошоците за исправка на вредноста на финансиските средства пораснаа за 1.215 милиони денари, наспроти позначителното намалување на трошоците за исправка на вредноста на нефинансиските средства од 514 милиони денари.

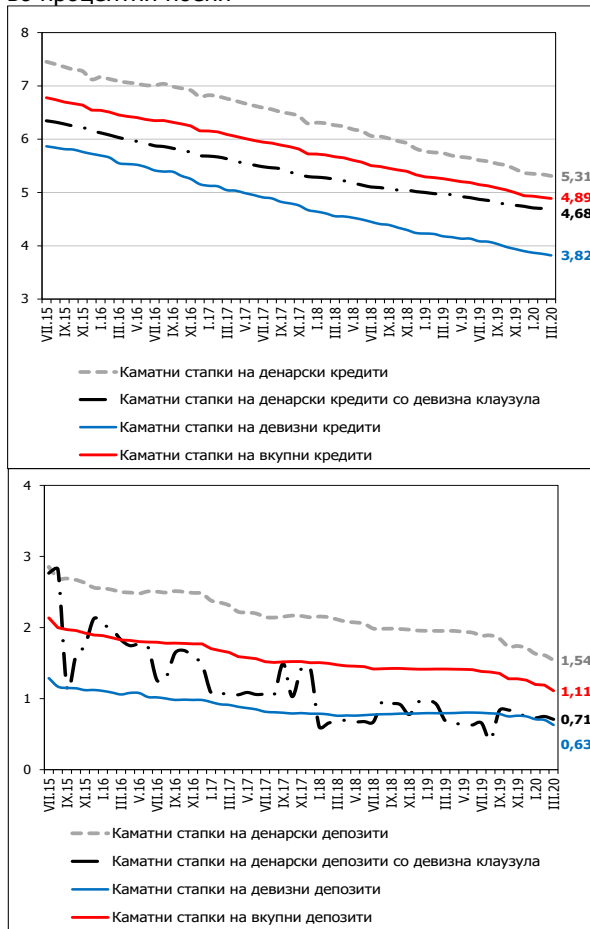

доставени од страна на банките.

учествуваат со над 57% во добивката пред исправка на вредноста на банкарскиот систем.

Графикон бр. 99

Активни (горе) и пасивни каматни стапки (долу)
во процентни поени

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

2.2. Движење на каматните стапки и на каматниот распон

Во првиот квартал од 2020 година, трендот на намалување на каматните стапки на банките¹⁰⁶ продолжи, во услови на понатамошно олабавување на монетарната политика, како последица на присутната пандемија на ковид-19¹⁰⁷. Притоа, намалувањето на каматните стапки на банките беше минимално, во однос на крајот на претходната година и беше за нијанса поизразено кај каматните стапки на кредитите. Имено, на крајот од првото тримесечје од 2020 година, пондерираната просечна вкупна каматна стапка на депозитите изнесуваше 1,11%¹⁰⁸, што претставува намалување од 0,2 процентни поена во споредба со крајот на 2019 година, додека пондерираната просечна вкупна каматна стапка на кредитите се намали за 0,24 процентни поени и изнесуваше 4,89%¹⁰⁹. Од аспект на валутата, подеднаков пад, од 0,4 процентни поени (декември – март 2020 година, во однос на декември – март 2019 година) бележи просечната каматна стапка и на денарските и на девизните кредити. Од друга страна, кај депозитите, најизразен пад, од 0,33 проценти поени е забележан кај денарските депозити, во споредба со истиот период од минатата година.

¹⁰⁶ Анализата се однесува на пондерираните каматни стапки на банките согласно со статистиката за каматните стапки на Народната банка. Пондерираната каматна стапка претставува количник помеѓу збирот на производите помеѓу годишната договорна каматна стапка и поодделните износи на секоја договорена кредитна/депозитна партија и збирот на поодделните износи на секоја договорена кредитна/депозитна партија. Повеќе информации за статистиката на каматните стапки и за соодветните методолошки објаснување се достапни на: https://www.nbrm.mk/statistika_na_kamatni_stapki.nspk.

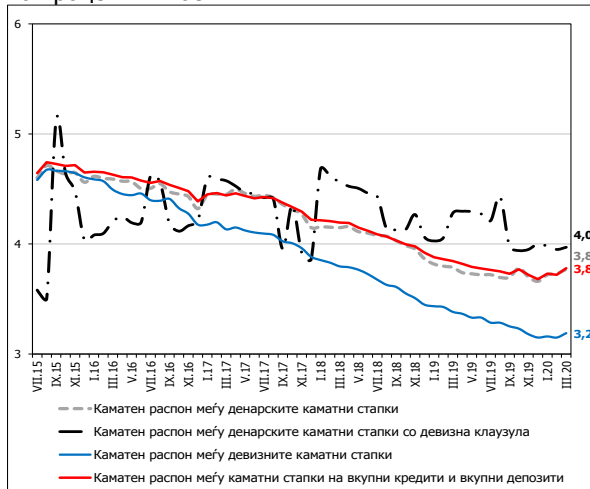
¹⁰⁷ Во првиот квартал од 2020 година, основната каматна стапка беше намалена во два наврати. Првото намалување беше во јануари оваа година, и тоа од 2,25% на 2%, а второто во март 2020 година (ефективно од 15.4.2020 година), кога каматната стапка на благајничките записи се спушти до нивото од 1,75%.

¹⁰⁸ Во споредба со 31.3.2019 година, каматната стапка на вкупните депозити е помала за 0,25 процентни поени.

¹⁰⁹ Во споредба со 31.3.2019 година, во просек, каматната стапка на вкупните кредити е помала за 0,4 процентни поени.

Графикон бр. 100
Каматен распон
во процентни поени

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Посилното намалување на каматните стапки на кредитите во однос на каматните стапки на депозитите, на крајот на март 2020 година, придонесе за благ надолен тренд кај каматните распони. Каматниот распон помеѓу каматните стапки на вкупните кредити и депозити на годишна основа минимално се намали за 0,1 процентен поен, така што просечниот каматен распон за првите три месеци од 2020 година изнесува 3,7 процентни поени. Од аспект на валутата, разликата помеѓу распонот на девизните и распонот на денарските каматни стапки дополнително се прошири за 0,1 п.п., во однос на крајот на 2019 година и достигна ниво од 0,6 п.п.

АНЕКСИ